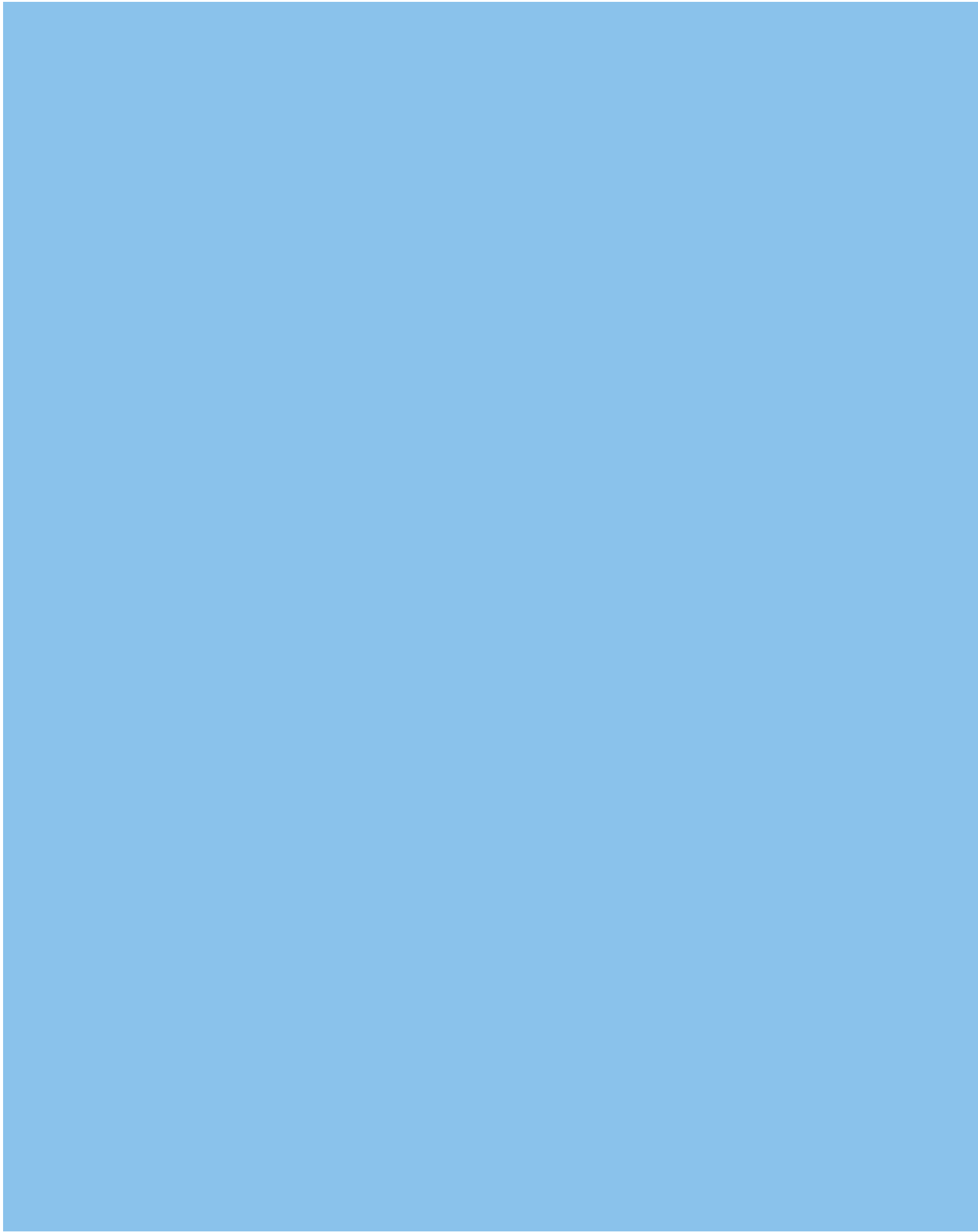

Udvikling af **PLANKULTUR**

27 KOMMUNALE EKSEMPLER

Udvikling af **PLANKULTUR**

27 KOMMUNALE EKSEMPLER

MILJØMINISTERIET

PLAN09

UDVIKLING AF PLANKULTUR

27 KOMMUNALE EKSEMPLER

Tekster: Eksempelkommunerne og Plan09

Illustrationer: Eksempelkommunerne ©,

Niels Østergård og Plan09

Omslagsillustration: Mikkel Stoltz, Plan09

Layout: Tegnestuen Jens V. Nielsen

Produktion: Vilhelm Jensen & Partnere

ISBN: 978-87-92617-02-6

ISBE: 978-87-92617-01-9

© Plan09 2009

INDHOLD

FORORD

- 04 Udvikling af plankultur

EKSEMPELPROJEKTER – PLANSTRATEGI

- 08 Faaborg-Midtfyn | Helhedsorienteret udviklingsstrategi
- 10 Guldborgsund | Lokalpolitisk Galatheaekspedition
- 12 Jammerbugt | Åbent land på dagsordenen
- 14 Århus | Det åbne land i planstrategien
- 16 Erhvervsstrategi for Vestegnen | Otte kommuner omkring København

EKSEMPELPROJEKTER – KOMMUNEPLAN

- 20 Aalborg | Nye byroller
- 24 Faaborg-Midtfyn | Detailhandel og bymidtestrategi
- 28 Favrskov | Grundvandsbeskyttelse ved byudvikling
- 30 Hedensted | Klimatilpasset kommuneplan
- 34 Helsingør | Tæt by – tættere på
- 38 Hillerød | Stationszonen
- 42 Køge | Haver og højhuse
- 46 Morsø | Kompetenceudvikling og åben land planlægning
- 50 Odense | Til forsvar forbydelsplanlægningen
- 54 Randers | Detailhandel og liv i bymidten
- 58 Roskilde | Byen trykker
- 62 Silkeborg | Mellemland
- 66 Skanderborg | Dialogbaseret planlægning
- 68 Skive | Multifunktionelle jordbrugslandskaber
- 72 Svendborg | Rammer om det gode liv
- 76 Varde | Midtby på spil
- 78 Vejen | Hvorfor planlægge
- 80 Viborg | Bynære landskaber
- 84 Vordingborg | Udviklingsmuligheder for detailhandlen
- 88 Erhverv ud til motorvejen? | Guldborgsund, Lolland, Sønderborg
- 92 Kommuneplan og klima | Albertslund, Frederikshavn, Sønderborg
- 96 Udvikling af digitale kommuneplaner | Ti kommuner over hele landet

PLAN09

- 102 Aktiviteter og udgivelser 2006-2009

PLAN09

Forord

Realdania og Miljøministeriet lancerede i 2006 partnerskabsprojektet Plan09 med en høj ambition: At udvikle og forny kommunernes plankultur i kølvandet på kommunalreformen.

Partnerskabsprojektet havde to spor: 27 eksempelprojekter med 40 kommuner som deltagere har eksperimenteret med nye metoder i byomdannelse, planlægning af det åbne land, politiske inddragelsesprocesser mv. Og Plan09-sekretariatet igangsatte en lang række aktiviteter undervejs: Publikationer, artikler, foredrag, workshops, seminarer, metodeudvikling, temaer, undersøgelser og sidst en vurdering af Kommuneplan09.

83 kommuner har deltaget i en eller flere Plan09-aktiviteter.

"Værket" du sidder med i hånden er et opslagsværk. Her kan du hurtigt danne dig overblik over

eksempelprojekternes erfaringer og de aktiviteter, som fandt sted i Plan09s levetid.

Dedikerede, kommunale planlæggere har med stor entusiasme kastet sig ud i eksempelprojekterne. Her formidler de ærligt deres erfaringer – både positive erfaringer, selvkritik og efterrationaliseringer. Her kan du komme med ind i værkstedet og få et troværdigt indblik i de høstede erfaringer. Erfaringer, som viser, at innovativ planlægning er en vanskelig disciplin, der forudsætter engagement, overblik, stærk projektstyring – og held. Og erfaringer, der viser, at plankulturen kan udvikles yderligere gennem netværk og vidensdeling, så læring sker i dialog med andre planlæggere og kommuner.

Stor tak til kommunerne for samarbejdet og for at lukke os med ind i værkstederne.

Kan du li' hvad du læser, så klik ind omkring projektets hjemmeside og dyk ned i materialet. Men lov os: Kontakt også de "erfaringsramte" planlæggere, der kan fortælle meget mere og uddybe fiaskoer og succeser i deres arbejde. Hjemmesiden findes efter 2009 på adressen: www.byplanlab.dk/plan09. Her finder du også materiale fra Plan09-sekretariatets aktiviteter.

Vi skønner, at mindst 1000 planlæggere, politikere, borgere, universitets- og organisationsfolk og mange andre har været involveret i Plan09-aktiviteter 2006-2009. Med et særligt øje til planlæggerne i fagmiljøerne, så har en bred forankring samtidig været vigtig for Plan09. Plankulturen har mange deltagere, og er ikke kun en disciplin for fagmiljøerne.

Det har været en fornøjelse!

PLAN09

PLANSTRATEGI

5 eksempelp projekter

FAABORG-MIDTFYN KOMMUNE

Helhedsorienteret udviklingsstrategi

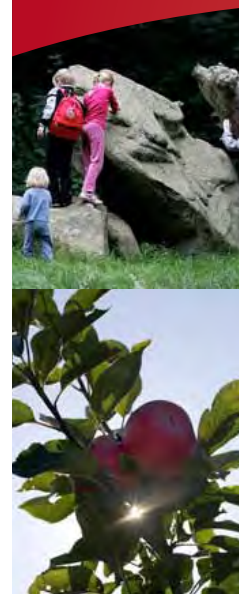
WWW.PLAN09.DK/FAABORGMIDTFYN

**Overblik og helhedssyn
i en ambitiøs udviklingsstrategi.**

MERE KVALITET OG INDDRAGELSE

Baggrunden for projektet var, at Faaborg-Midtfyn Kommune ville samle sine kræfter for at klare sig i den skærpede konkurrence mellem kommunerne om udviklingen i bosætning og erhverv. Formålet var at hæve kvaliteten i udarbejdelsen af planstrategien som en integreret del af en helhedsorienteret udviklingsstrategi for den nye kommune. I eksempelprojektet blev der fokuseret på kommunikation og tilrettelæggelse af nye processer omkring formulering af udviklingsmål og involvering af nye borgergrupper i strategiarbejdet.

Inddragelse af borgere, erhvervsliv og politikerne i Faaborg-Midtfyn har været et bærende element i udviklingen af planstrategien. Der er afholdt land-distriktsworkshops, strandvandring, borgermøde, "Fem kendte" kommer til Faaborg", workshops med "Task Force Faaborg", workshop med ungdoms-panel og et udviklings- og budgetseminar.

FORESTIL DIG ET MODERNE DANSK TOSCANA ...

FOKUSERET STRATEGIDISKUSSION

Det er lykkedes at fokusere alle kommunens strategi-diskussioner i udviklingsstrategiens regi. Det har været en fordel og givet stor klarhed over de debatterede emner og deres indbyrdes sammenhæng. Integration af udviklingsinitiativer med

Faaborg-Midtfyn
ville **SAMLE** sine kræfter

Udviklingsstrategiens årsforløb

26

budget og øvrige styringsværktøjer er dog sket på bekostning af detaljeringsgraden i planstrategien. Det har ikke været målet at introducere de mere fysiske/funktionelle planspørgsmål i denne sammenhæng. De måtte stilles senere i forbindelse med udarbejdelse og offentliggørelse af kommuneplanforslaget.

Det har været meget afgørende, at kommunalbestyrelsen helhjertet ville sætte fokus på diskussioner om udvikling af den nye kommune på et kvalificeret debatgrundlag. Et afgørende moment for skabelsen af det politiske ejerskab var et to-dages udviklings- og budget-seminar med kommunalbestyrelsen. Her blev der fremlagt en grundig baggrundsanalyse om den nye kommunens styrke og svage sider, nye udfordringer og muligheder. Viljen til også økonomisk at ville investere i udviklingsinitiativer – selv om driften er strammet godt til – har været meget vigtig.

Planstrategien blev udformet som en integreret del af den samlede udviklingsstrategi for den nye kommune og blev forsøgt integreret med budgetlægningen.

Lokalpolitisk Galatheaekspedition

WWW.PLAN09.DK/GULDBORGSUND

Tre dage til søs på en lokalpolitisk Galathea-ekspedition med mål om at udarbejde fundamentet for en planstrategi.

Formålet var at skabe en fælles planstrategi for den nye kommune bestående af seks tidligere, vidt forskellige kommuner på Falster og Østlolland. Fem landkommuner og en traditionel købstadskommune, der før befandt sig i en indbyrdes konkurrencesituation, er en udfordring. Målet med den planstrategiske Galathea-ekspedition var at gå lige på udfordringen og bringe politikerne i en situation, hvor de skulle tage de svære beslutninger allerede i planstrategifasen i 2007.

ÅBEN OG KONCENTRERET METODE

Metodemæssigt kombinerede projektet en ressourcebaseret metode til udvikling af lokalområder med borgernes billeder for fremtiden i Guldborgsund Kommune gennem scenarier og målrettet, tidlig inddragelse. Selve Galathea-ekspeditionen kan karakteriseres som en intensiv, lukket beslutningsproces.

Både politikere og embedsværk skulle udfordres og udvikle deres roller i planlægningen, samtidigt med, at borger- og interessentinddragelsens indflydelse og position i planlægningen skulle styrkes.

FÆLLES VIDEN

Galathea-ekspeditionen rundt til kommunens større havnebyer havde en stærk symbol- og oplevelsesværdi. Politikerne stod sammen om den nye store kommune, politikere og direktion fik et fælles indblik i den nye store kommune. Galathea-ekspedition viste, at det er muligt på 3 dage at fremdrive det politiske materiale til planstrategi, såfremt oplæggene til politisk drøftelse er målrettede og forholdsvis konkrete. Men det er nødvendigt at forberede politikerne fagligt og mere generelt på kommunens udfordringer i perioden op til selve ekspeditionen.

Erfaringen med anvendelse af den ressourcebaserede metode til borgerinddragelse viser, at metoden bør tage afsæt i både åbne møder på områder hvor borgerne bliver direkte berørt, og i dialog med foreninger og interesseorganisationer, som er drevet af mere almene interesser, f.eks. Danmarks Naturfredningsforening eller det stedlige Erhvervsråd.

Politikere og embedsfolk ombord på det gode skib Haabet på den lokalpolitiske Galathea-ekspedition, der i tre dage sejlede rundt og lagde til i seks forskellige byer i den nye store kommune.

Galathea-ekspeditionen havde en stærk
SYMBOL- OG OPLEVESESVÆRDI

Åbent land på dagsordenen

WWW.PLANO9.DK/JAMMERBUGT

Et utraditionelt samarbejde mellem kommune, LandboNord og Danmarks Naturfredningsforening om fremtiden for naturen og det åbne land.

EJERSKAB TIL PLANLÆGNINGEN

Formålet med eksempelprojektet var at øge vidensniveauet blandt embedsmænd og politikere om Jammerbugt Kommunes natur, landskaber og kulturmiljøer. Dernæst at skabe ejerskab og engagement hos politikere til at medtage det åbne land som et nyt og væsentligt element i planlægningen.

Danmarks Naturfredningsforening og den lokale landboforening LandboNord var i samarbejde med Jammerbugt Kommune med til at tilrettelægge projektet.

EKSKURSIONER OG SEMINAR

Metoden var at skabe en kreativ proces med prioritering af den positive dialog med interessenter for at befordre de fremtidige politiske diskussioner og prioriteringer. Det skete ved at arrangere tre workshops i form af ekskursioner i bus for kom-

munalbestyrelse og embedsmænd rundt i Jammerbugt Kommune. Turene var tilrettelagt og guidet af konsulenter med speciale i kulturmiljøer, landskaber og biologi. Danmarks Naturfredningsforening og LandboNord var med som deltagere på alle workshops, og bredte diskussionsfeltet ud, således at både landbrugets interesser og naturbeskyttelsesorganisationernes interesser blev talt.

Ekskursioner er et brugbart og simpelt redskab til at forny viden, få overblik og skabe nye samarbejdsrelationer. Det er meget tidskrævende i forberedelse, og det er vigtigt, at de involverede personer er meget engagerede, for at turen bliver en succes.

Forløbet sluttede af med et debatseminar med kommunalbestyrelsen, hvor emner og temaer fra turene blev taget op igen, og der blev formuleret målsætninger til Jammerbugt Kommunes planstrategi.

STØRRE POLITISK VIDEN

Den politiske deltagelse på 2/3 var ikke så høj som forventet. Politikerne har efterfølgende udtrykt, at de har fået større viden om naturen, landskabet og kulturmiljøerne i Jammerbugt. Men projektet har ikke endnu ført til dokumenterede holdningsændringer blandt deltagerne i forhold til de divergerende interesser – benyttelse og beskyttelse.

En af de tre ture gik til Thorup Strand, hvor diskussionen gik på, hvordan man bevarer et unikt kulturmiljø.

EKSKURSIONER giver stort udbytte men kræver også meget forberedelse

Det åbne land i planstrategien

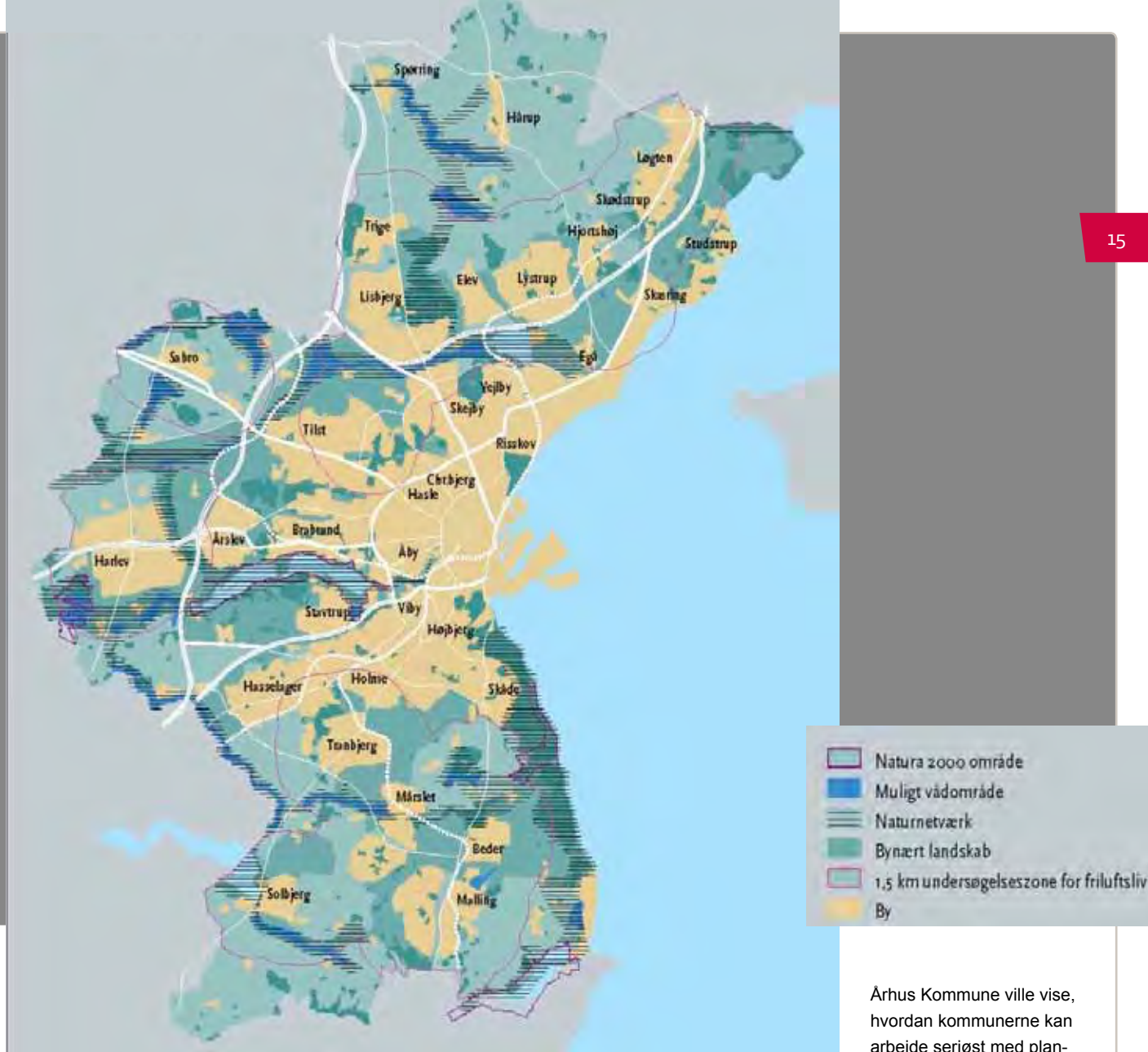
WWW.PLANo9.DK/AARHUS

**Det åbne land i planstrategien
– strategi, proces og formidling.**

HOLDNING KONTRA ADFÆRD

Formålet med projektet var at udvikle "Århus-model-
len for borgerinddragelse", så den også matche-
de interessenterne og karakteren af planopgaver-
ne i det åbne land. Åben land-planlægningen blev
formidlet med udgangspunkt i sammenhængen-
de geografiske områder. Tanken var, at område-
tilgangen ville lægge op til en mere helhedsorien-
teret og sammenfattende planlægning. Det var
vigtigt at sikre, at åben land-planlægningen blev
en ligeværdig del af kommuneplanlægningen.

Århus Kommune valgte at invitere repræsentan-
ter for aktørerne i det åbne land med til at udar-
bejde forslaget til planstrategien. Strategien for
det åbne land blev udmøntet i en strategi for by-
vækst, landbrug, rekreation, natur og landskab.
Udvælgelsen af interessenterne tog udgangs-
punkt i sammensætningen af det tidligere grønne
råd i Århus Amt.

Århus Kommune ville vise, hvordan kommunerne kan arbejde seriøst med planlægning i det åbne land efter de har overtaget denne opgave fra amterne. Vel at mærke i et storbyområde, hvor der er stort pres på naturområder og landskaber.

LUKKET PROCES

Forudsætningen for, at den tidligere inddragelse og involvering kunne lade sig gøre var på forhånd at præcisere spillereglerne. Den første forudsætning var, at repræsentanterne i dialoggruppen ikke offentliggjorde diskussionerne på møderne i pressen eller lignende. For det andet blev det præciseret, at planstrategien skulle have et langsigtet perspektiv.

Der blev gennemført en række analyser og tre møder med det åbne lands interessenter. Som helhed skabte møderne et positivt grundlag for den videre dialog blandt interessenterne i det åbne land. Resultatet blev en meget fysisk planstrategi med angivelse af nye byudviklingsområ-

der, nye vådområder, skovrejsningsområder mv. Den efterfølgende dialog er sikret gennem oprettelse af et grønt råd. Ulempen ved den lukkede proces har været, at nogle af deltagerne har været usikre på reaktionerne i deres respektive baglande, og derfor udvist en vis forbeholdenhed på møderne. Den offentlige høring afslørede også væsentlig større meningsforskelle, end der kom til udtryk på dialogmøderne.

Den lukkede proces har været meget tidskrævende. Forudsætningen for at iværksætte en så omfattende proces ved udarbejdelse af en planstrategi bør derfor være, at der lægges op til egentlige gennemgribende ændringer i strategitænkningen.

OTTE KOMMUNER
FRA KØBENHAVNS VESTEGN

Erhvervsstrategi for Vestegnen

WWW.PLAN09.DK/VESTEGNEN

**Otte kommuner fra Vestegnen
gik sammen og udarbejdede et
fælles udviklingsperspektiv, som
derefter er indarbejdet i de enkelte
kommuners planstrategier.**

Projektet har afprøvet mange metoder og arbejdsprocesser: Interessentinterviews, politikerseminarer på tværs af kommunerne, et stort ErhvervsTopmøde, temagrupper med eksterne deltagere til udvikling af topmødeemnerne, selve formuleringen og sidst behandlingen af udviklingsperspektivet.

INTERESSETER MØDES

ErhvervsTopmødet samlede 120 nøglepersoner i erhvervsliv og lokalpolitik og medvirkede til at skabe en større forståelse for Vestegnens styrker som egn. Mødet gav en pejling på fremtidens udviklingsretninger for Vestegnen, på tværs af erhvervsliv og politikere – primært indenfor emnerne erhverv og infrastruktur. Erfaringerne viste, at ErhvervsTopmødemodellen er rigtig god til at afprøve holdninger hos forskellige interessegrupper. Korte drøftelser ved bordene efterfulgt af hurtige afstemninger kan bruges til at udpege

Debatoplægget er udarbejdet i samarbejde mellem NIRAS Konsulenterne og Vestegns Planforum.

Foto: Mikkel Østergård, mfl.

Tryk: Litotryk København A/S

Du kan tilmelde dig ErhvervsTopmødet på www.vestegnen.org

tendenser og ønsker til udviklingsretninger. ErhvervsTopmødets drøftelser på tværs var velegnede til at give en bedre forståelse for hinandens holdninger. Men mødeformen er ikke velegnet til en grundigere dialog.

FORBEREDELSE OG OPFØLGNING

ErhvervsTopmødet fordrer et grundigt for- og efterarbejde. Skal mødet udstikke retning og prioritering, skal de rigtige strategiske temaer og valg frem på mødet. Indholdet i debatoplæg og afstemningsspørgsmål er meget vigtige for resultatet af afstemningerne, som igen er det primære output fra mødet. Det skal være emner, der er nærværende for deltagerne, og spørgsmålene skal være formuleret, så der stemmes om sammenlignelige, strategiske valg. Samtidig skal der efterfølgende komme handling og konkrete projekter indenfor de højst prioriterede temaer og deltagerne skal orienteres om resultaterne fra ErhvervsTopmødet.

Politikere, organisationer, og erhvervsliv udnyttede muligheden for fælles dialog om de otte erhvervspolitiske emner, der blev diskuteret og stemt om på topmødet. Målet med ErhvervsTopmødet var, at resultaterne kunne fungere som rettesnor for det videre arbejde med strategierne og udpege tendenser inden for de otte temaer.

HURTIGE AFSTEMNINGER

kan bruges til at udpege tendenser

KOMMUNEPLAN

22 eksempelprojekter

Nye byroller

WWW.PLANo9.DK/AALBORG

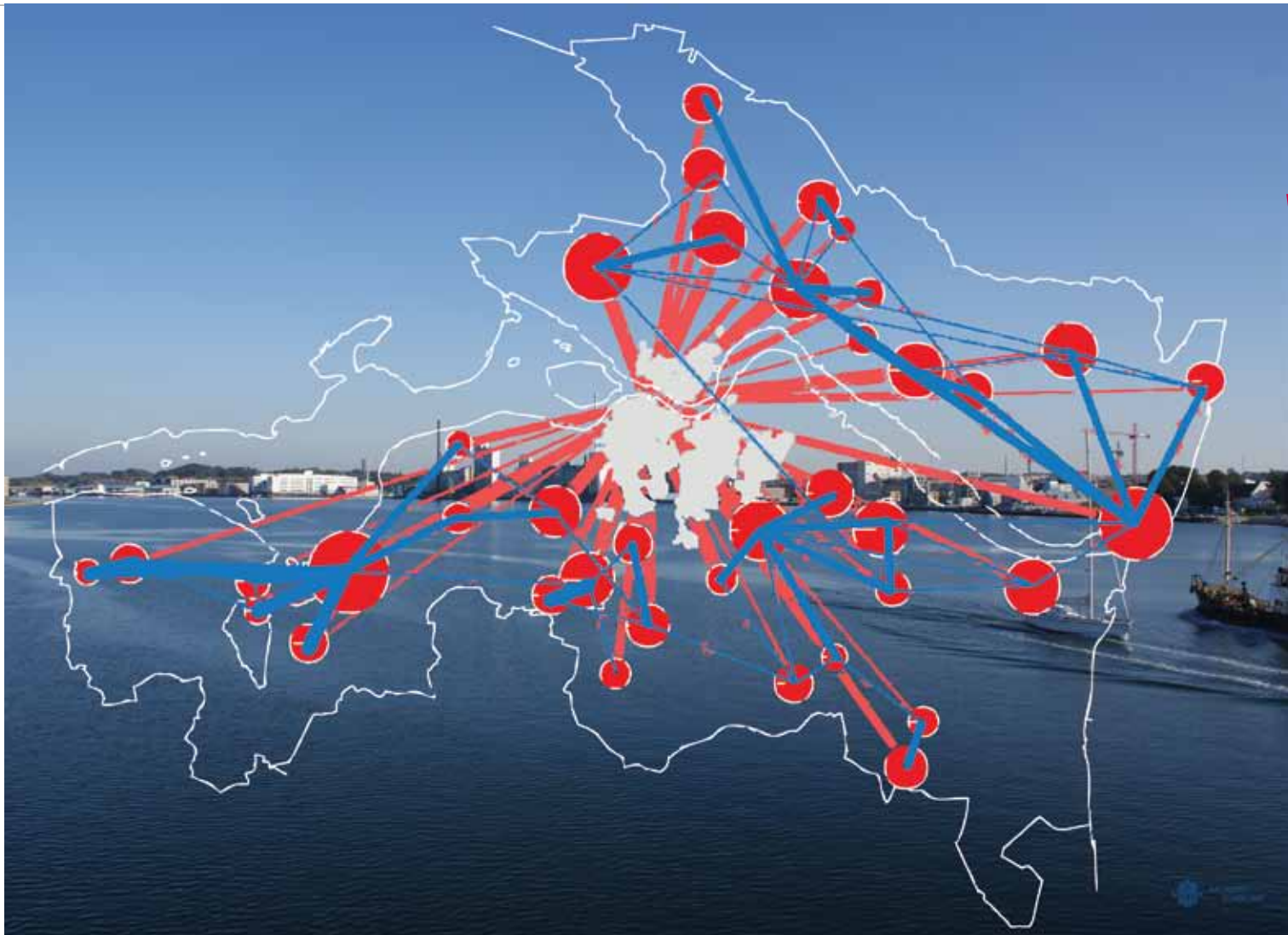
Udvikling af et nyt byrollemønster med afsæt i tidligere analyser af byernes erhvervs- og bosætningsprofiler, og en ny bylivsanalyse, som giver et billede af hvordan borgerne bruger byernes tilbud.

Aalborg Kommune ville erstatte regionplanens bymønster med et nyt byrollekoncept for den sammenlagte kommune. De nye byroller bygger på en oplandstankegang: Målet var at opnå en dækning med service til understøttelse af hverdagslivet ved at se på oplande med adskillige byer frem for enkeltbyer. På den måde sikres, at serviceniveauet i hverdagen er tilstrækkeligt inden for et opland.

Projektet er udført i samarbejde mellem Forvaltningen for Sundhed og Bæredygtig Udvikling og Teknik- og Miljøforvaltningen.

METODE

En række analyser har haft til formål at give et billede af en ny, tidssvarende organisering af og mål for byerne. Analyserne giver på forskellig vis et grundlag for at diskutere og fastlægge et nyt bymønster og først og fremmest nye byroller. Der

er brugt data om befolknings- og erhvervsudvikling fra Danmarks Statistik og det centrale virksomhedsregister (CVR):

- statistik om befolknings- og erhvervsudvikling, flytninger, pendling mv.
- bybeskrivelser og bykvalitetsvurderinger af 38 oplandsbyer samt 40 landsbyer
- byroller og oplande
- bylivsanalyse baseret på 1.100 telefoninterviews og fokusgruppeinterviews
- livsformanalyse.

ERFARINGER

Vanskelige eksperimenter i en stor planproces
Plan09-projektet var et kæmpe forsøg midt i en stor planproces, hvis omfang forvaltningen nok havde undervurderet. Store eksperimenter midt i en stor plan kræver afklaring af forventninger – såvel administrationens, politikernes og borgernes. Drømmene blev i processen afløst af fokus på sikker drift.

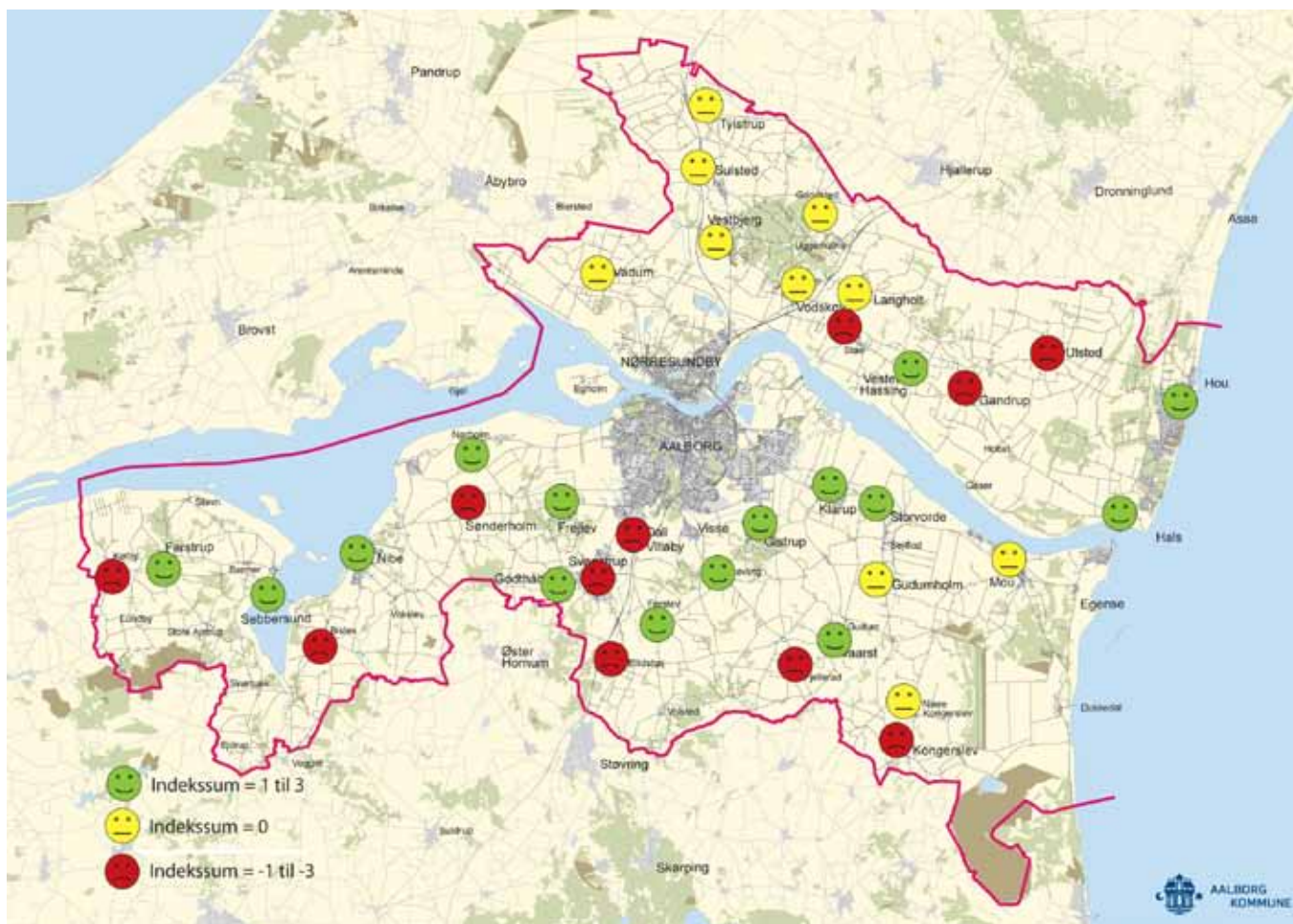
Analysernes forskellige udbytte

Af de tre analyseformer – livsform- og dataanalyser samt telefoninterviewundersøgelsen – var sidstnævnte mest spændende. For 150.000 kroner blev der gennemført 1.100 interviews med tilfældigt udvalgte respondenter i 40 analyserede bysamfund. Analysen fokuserede dels på kortlægning af funktionelle sammenhænge mellem byerne, dels på borgernes holdninger til serviceudbud og byernes udvikling. Resultater blev via GIS formidlet på kort. Vær dog opmærksom ved udarbejdelse af spørgeskemaer: Flere respondenter har efterfølgende fortalt, at de har svaret 'strategisk'. Dvs. at de har givet udtryk for mangel på service i håbet om at få mere...!

Den vanskelige, politiske proces

Byrådet har været involveret flere gange i de to år, hvor kommuneplanrevisionen og Plan09-projektet har været undervejs. Kommuneplanen be-

Telefoninterviewene i byrolleprojektet kortlagde forbindelser mellem bysamfund på forskellige servicefunktioner. Her er kortet for fritidsaktiviteter. Forbindelserne mellem oplandsbyerne og Aalborg (røde) er vægtet lavere (tyndere streger) end forbindelserne mellem oplandsbyene (blå).

Blandt analyseresultaterne fremkom dette kort, der viser indekseret udvikling i byerne i perioden 92-06. Udviklingen er målt på befolkningstal, ejendomspriser og indkomst.

står i sig selv af ca. 7.000 sider og Plan09-projektet af ca. 800 sider. Det er ikke muligt at forholde sig kvalificeret til så meget materiale, med mindre man indgår i processen. Samtidig har byrollediskussionen været vanskeliggjort af, at byrådet ikke ønskede at debattere fordelingen af offentlig service – skoler, børnepasning, kollektiv trafik – i indeværende byrådsperiode. Vi har i projektet erfaret, at de forfinede planmetodikker, der er arbejdet med i Plan09-projektet måske ikke skal prioriteres så højt, i forhold til arbejdet med til stadighed at sikre byrådets forståelse for de grundlæggende principper og fordele ved planlægningen.

Konkrete **ANALYSER** fremmer den politiske beslutningsproces

Lov aldrig borgerne noget, der ikke kan holdes!
Samrådene i Aalborg blev fra starten lovet inddragelse. Men borgerprocessen blev overhalet af kommuneplanprocessen – og dermed blev den overflødig – og afløst. Det har givet anledning til en voldsom kritik af projektet, til konspirationsteorier

- Faktuelle fejl i analyserne (fx med baggrund i CVR-data).
- Bymønsterdiskussion: Hvad vil vi med bymønstret?
- Uenighed i de byroller som er blevet tildelt til den enkelte by.

PROJEKTETS ANVENDELSE

Oplandstankegangen, som oprindeligt lå til grund for projektet, har mødt megen kritik. Oplande er naturligvis afhængige af, hvilke temaer, der definerer dem. Og når de tematiske oplande samles til ét – som en form for gennemsnit – opstår et nyt opland, som ikke udtrykker den virkelighed bor-

Kommuneplanforslaget bud på et nyt bymønster. Hver enkelt by har i princippet sin egen rollebeskrivelse, men et oversigtskort viste sig at være nødvendigt. Det gav så til gengæld basis for en omfattende kritik fra borgerne.

gerne kender. Hertil kommer, at Aalborgs opland formentligt strækker sig ud over kommunegrænserne og dermed skævvrider brugen af – og behovet for – de øvrige oplande. Derfor indgår oplandene ikke i den endelige kommuneplan.

Detailhandel og bymidtestrategi

WWW.PLANo9.DK/FAABORG-MIDTFYN

**At udvikle enkle analyseformer,
der sikrer en opfølgning på
detailhandelsplanlægningen,
samt at komme med innovative
bud på hvordan nye butikker
og oplevelsesrum bliver indpasset
i den eksisterende bymidte.**

Faaborg-Midtfyn Kommune vil undersøge, hvordan Faaborgs potentialer kan synliggøres. Byen ønsker at fastholde borgere samt få gæster til at opholde sig længere. Faaborg er påvirket af udkantsudfordringer i form af faldende indbyggertal og fald i antal arbejdspladser m.v. Det giver et lavere aktivitets- og investeringsniveau i byen. Butiksudbuddet i bymidten er dels skrumpet, dels påvirket af konkurrencen fra Svendborg og Odense, og dels er dele af de traditionelle midtbyaktiviteter flyttet til byens randområde.

Projektet har organisatorisk været placeret i Plan- og Kulturforvaltningen.

METODE

Task Force Faaborg repræsenterer et bredt udsnit af aktører i Faaborg – både borgere og nøglepersoner indenfor kultur, uddannelse, erhverv, finans og handel m.v. Gruppen blev brugt til løbende

at få en fornemmelse af borgernes og nøglepersonernes holdninger til projektet.

Investorer er inviteret til Faaborg på to forskellige dage – til besigtigelse og til en gennemgang af projekterne.

Interviewundersøgelser, der afdækkede hvor ofte og hvilke af byens tilbud interviewpersonerne besøger, samt i hvor høj grad de er tilfredse med byens tilbud.

Parkeringsanalysen bestod af en undersøgelse af parkeringskapaciteten, og hvordan parkeringspladserne bruges.

ERFARINGER

Task Force Faaborg

Konstruktionen omkring Task Force Faaborg har givet et forum til at kunne diskutere visionerne for

Faaborg har mange oplevelsesværdier og et stort udviklingspotentiale som velbevaret gammel købstad med en naturskøn beliggenhed mellem de fynske alper og øhavet.

En af vejene: fortætning af OPLEVELSESLAGENE i bymidten

En bedre sammenhæng mellem flere lag i byen giver borgerne flere oplevelser og fastholder de besøgende i længere tid. Kommunen arbejder med en koncentration af aktiviteter i fire felter og overlap i skæringspunktet mellem de fire felter.

Faaborg og have en konstruktiv sparring for at gøre projekter endnu bedre. Projekterne bliver drøftet med de fremtidige brugere, og flere detaljer bliver belyst, hvorved argumentationen skærpes. Task Force Faaborgs rolle som en slags multiplikatorer/ambassadører har medvirket til, at borgerne reagerer positivt. Det er ikke kun kommunen, der melder udviklingsstrategier ud, men også borgerne selv.

Inddragelse af investorer

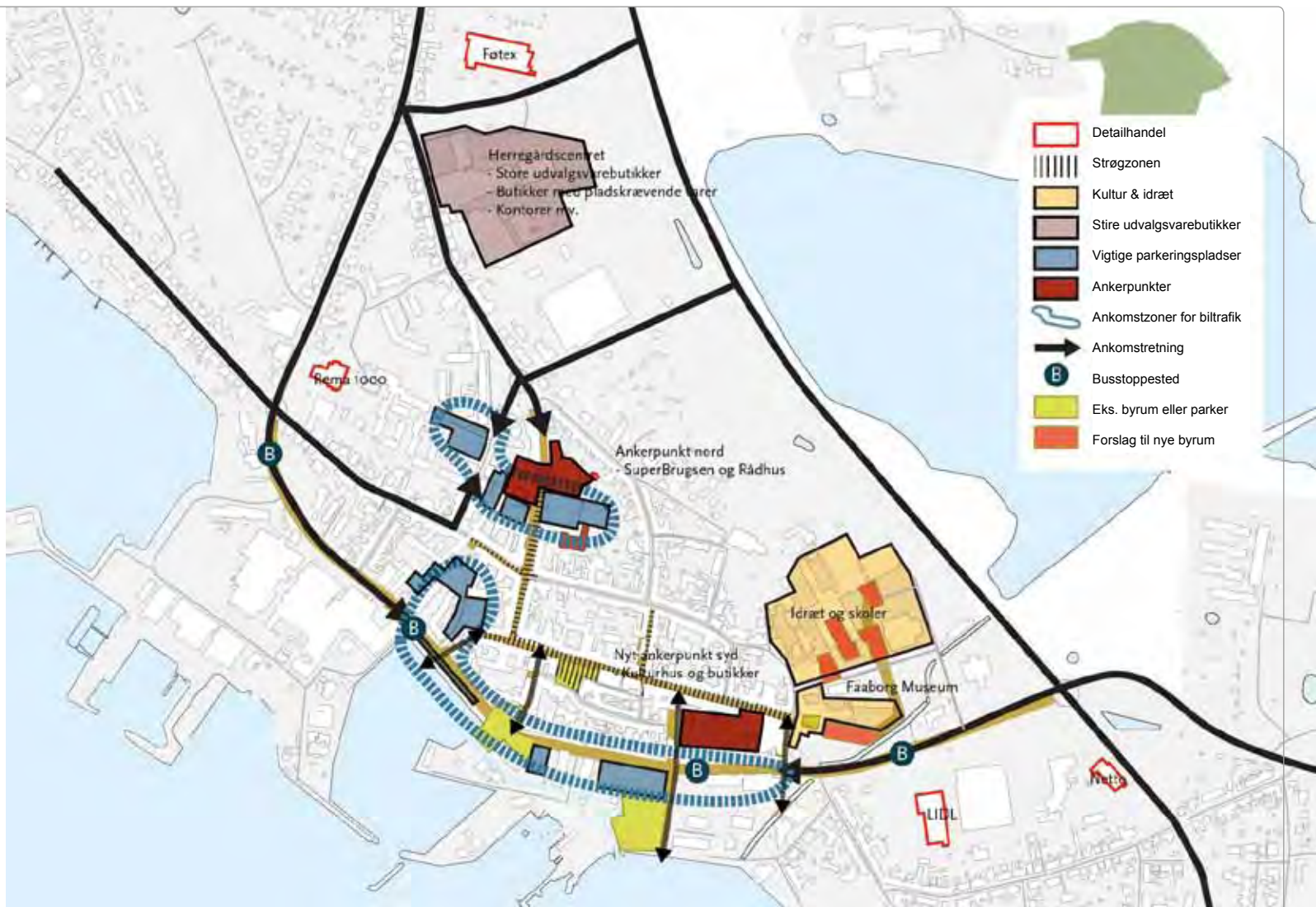
Besøget af investorerne betød ændringer i flere af udviklingsprojekterne, og erfaringen er, at projekterne samlet set blev forbedret. Overordnet set er erfaringen, at opsøgende arbejde i forhold til investorer er afgørende, så man får vurderet muligheden for realisering og kan være på forkant med deres projektideer. Grundet finanskrisen er det dog for tidligt at konkludere endeligt på, hvorvidt metoden virker i relation til investorer i fremtiden.

Bredt ejerskab giver tryghed

Generelt har etableringen af et 'Task Force Faaborg' og samarbejdet med Handelsstandsforeningen og investorerne givet større tryghed for politikere, borgere og planlæggere. I sidste ende "kvalitets-sikrede" inddragelsen planen. I flere tilfælde viste projektet, at den politiske beslutningsproces fremmes, når mange aktører er inddraget, og der er konkrete analyseresultater at henvise til.

Erfaringer om detailhandel

Projektet har peget på, at det er centralt at udnytte effekten af, at nogle borgere fortsætter indkøbsturen omkring allerede eksisterende trækeplastre. Dette kan ske ved at skabe en fortætning af oplevelses-lagene i bymidten. Analyserne har vist, at der ikke er synergieffekt mellem butikkerne uden for bymidten og i bymidten. Resultatet har synliggjort denne problemstilling over for politikerne.

Dialog og enkle analyser

kan kvalificere planlægningen

Samspelet mellem enkle og mindre ressourcerkrævende analyser og dialogen med de forskellige fora har kvalificeret planlægningen og peget på konkrete handlinger, der kan føre til en positiv udvikling i Faaborg.

Der er trukket på mange forskellige kompetencer og byens borgere er kommet i spil ved at skabe brede fora til generering og diskussion af nye idéer. Dialogen med investorerne har sikret, at udviklingsprojekterne ville være økonomisk interessante, så planen i store træk vil kunne realiseres. Der er samtidig udviklet enkle og mindre ressourcerkrævende analyser i form af interviewundersøgelser samt en parkeringsanalyse, der i processen har kunnet guide, præcisere og konkretisere diskussionerne i de nævnte fora.

BETYDNING FOR KOMMUNEPLAN 2009

Projektet mandede ud i en udarbejdelse af masterplanen "Faaborg i udvikling". Masterplanens ambitioner er overført til kommuneplanen, hvor der er givet mulighed for de byggerier, der peges på i Masterplanen, og sikret en rollefordeling mellem byens områder til detailhandel, der sætter ny fokus på en styrkelse af bymidten.

Det er målet at styrke Faaborg inden for bosætning, erhvervsudvikling, kultur- og fritidsaktiviteter, turisme mv. De foreslåede initiativer i masterplanen vil være med til at styrke Faaborg og skabe mere aktivitet og liv i bymidten til fordel for blandt andet detailhandelen.

Grundvandsbeskyttelse ved kommuneplanlægning

WWW.PLANo9.DK/FAVRSKOV

Favrskov Kommune ville undersøge, hvordan grundvandsbeskyttelse og byudvikling kunne koordineres bedre og gå hånd i hånd.

Favrskov Kommune ville med projektet formulere nye retningslinjer og rammer, som sikrer bedre koordinering af grundvandsbeskyttelse og byudvikling end hidtil. En meget stor del af kommunen er udpeget som OSD-områder, og det er vanskeligt at finde egnede områder til byudvikling udenfor OSD-områder.

METODE

- Status på kortlægning af grundvandsressourcen og screening af forureningsrisiko
- gennemgang af lovmæssige og økonomiske virkemidler
- differentiering af byvækstområdernes anvendelse ud fra risikovurderinger
- formulering af retningslinjer og rammer og andre virkemidler for byudviklingsområderne med krav til grundvandsbeskyttelse
- afgrænsning af områder til byudvikling og områder, der skal friholdes for byudvikling.

Den store udfordring ligger i at **KOMBINERE VIRKEMIDLERNE** rigtigt, og derfor kan løsningerne blive komplicerede

ERFARINGER

Tværfaglige forskelligheder

Projektets følgegruppe havde svært at finde et fælles fagligt sprog i dialogen mellem geologer og planlæggere. Men også svært at finde et fælles mål, da geologer generelt ikke ser det som deres faglige opgave at sikre byudviklingsmuligheder, men alene at undersøge og dokumentere grundvandets beskyttelsesgrad. Derfor er fx prioritering mellem indvindingsoplande eller mellem grundvandsmagasiner for dem ikke relevant, som for planlæggere. Ved bevidst brug af en række virkemidler som fx kommuneplan, lokalplan, tilsyn m.v., er det dog muligt at gennemføre en byudvikling, som tager grundvandsbeskyttende hensyn.

Udvikling af nye rammebestemmelser

Kommunen har anvendt projektets viden i formulering af mål og rammer i Kommuneplan 09. Projektet beskriver en planlægningsproces, der sikrer at nødvendige valg træffes undervejs. Der er også udviklet rammebestemmelser for en særlig

arealanvendelseskategori: Områder for grundvandsvenlig byudvikling.

Mange virkemidler til rådighed i lovgivningen – men samspillet er kompliceret

Projektet viser, at der findes en bred vifte af virkemidler, som kan bringes i spil: I planloven, miljøbeskyttelsesloven, miljømålsloven, vandforsyningsloven m.fl. Den store udfordring ligger i at kombinere virkemidler rigtigt, og derfor kan løsningerne blive komplicerede. Der er behov for bedre juridiske reguleringsmuligheder – redskaber i planloven – der giver mulighed for at sikre grundvands- og miljøhensyn i kommune- og lokalplanlægningen.

Statsligt forbehold mod privatretlige servitutter

Efter rapportens færdiggørelse har By- og Landskabsstyrelsen udmeldt, at privatretlige servitutter om forbud mod anvendelse af sprøjtemidler, der indgik som virkemiddel i projektet, ikke er egnede til at varetage statslige interesser i grundvandsbeskyttelse.

Strukturplan for byudvikling mellem Hadsten og Hinne-rup. Samspillet mellem fremtidens byområder, landskab og drikkevands-interesser bliver afgørende for sikring af en bæredygtig udvikling.

Klimatilpasset kommuneplan

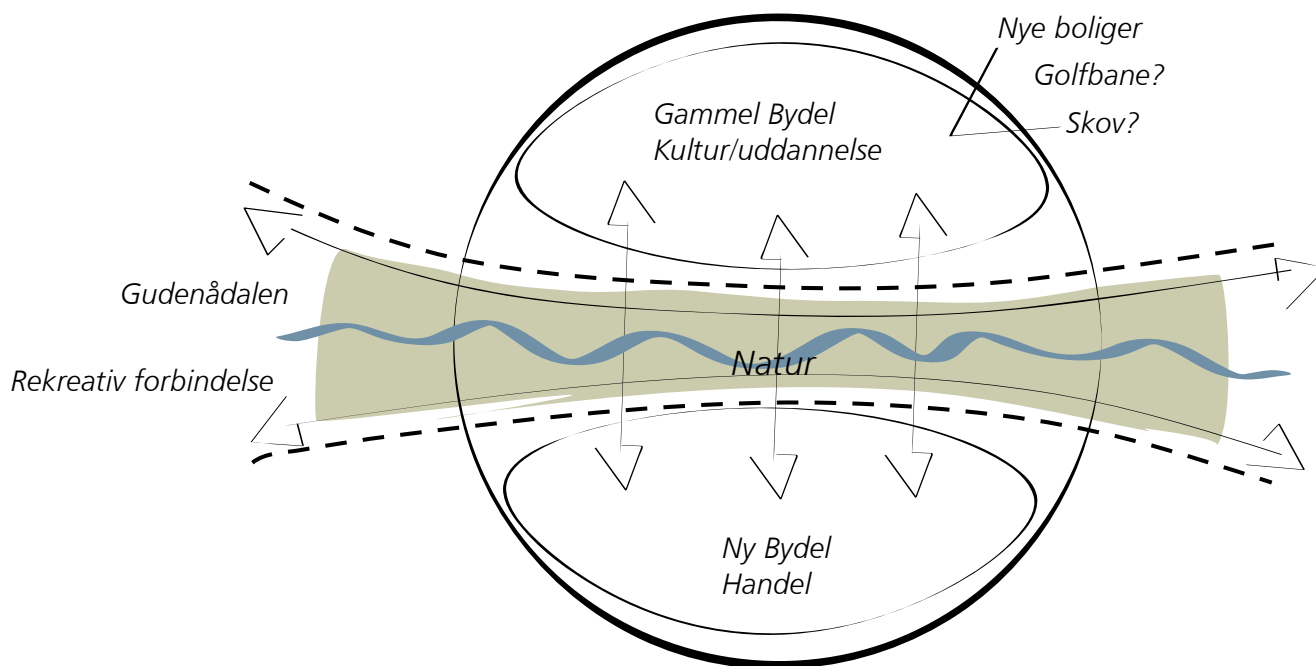
WWW.PLAN09.DK/HEDENSTED

Den klimatilpassede kommuneplan, der fremtidssikrer arealudlæg til byudvikling, og samtidig udnytter de øgede nedbørsmængder som en mulighed for at udvikle natur og landskaber.

Hedensted Kommune har klimasikret kommunens byudvikling de næste ca. 100 år. De har "spottet" særlige indsatsområder for projekter til klimasikring i byerne, og for langsigtede strategiplaner i det åbne land. Desuden er grunden lagt for tværfagligt samarbejde fx om byudvikling, vandaflledning og vandmiljø.

Formålet med projektet om den klimatilpassede kommuneplan har været at:

- inddrage de fremtidige klimaforandringer i kommuneplanen som den bedste sikring mod en usikker fremtid.
- fremtidssikre byerne og udnytte de øgede nedbørsmængder som en mulighed, ikke en begrænsning.
- skabe attraktive byer og mere våd natur i tæt samspil med forbedring af kvaliteten af vandmiljøet.

- opbygge en plan- og administrationskultur, som sammentænker by-, vand-, natur- og landskabelig hensyn i en tidlige fase.

Plan09-projektet den klimatilpassede kommuneplan er placeret i Teknisk Afdeling, og bemandet med en projektleder og en tværfaglig arbejdsgruppe.

METODE

Den hydrauliske analyse er udarbejdet med udgangspunkt i den politisk vedtagne klimastrategi og dens valg af klimascenarier, den digitale højde-model og digitale vandløbsregulativer. Den hydrauliske analyse konkretiserer klimaforandringerne effekt geografisk.

Den hydrauliske analyses tilretning til brug for planlægningen er sket med udgangspunkt i tre eksempelbyer; Tørring-Ølholm, Juelsminde og Hornsyld-Bråskov.

Metoden omkring udpegning af klimahåndteringsområder fører den hydrauliske analyse fra klimafaglighed til planfaglighed.

Der har været afholdt tværgående dialog og arbejdsproces i forvaltningen for at udvikle sammenhængende arealplanlægning, realisering af miljømål og projekter i by og i det åbne land.

Derudover har Hedensted Kommune gennemført 3D-planlægning i en tidlig fase, workshop, internetbaseret borgerinddragelse, landskabskarakter-registrering, kulturhistorisk og landskabelig analyse med udgangspunkt i landsbyer.

ERFARINGER

Projektforløb ikke som planlagt

Hedensted har erfaret, at der stedse skal være fokus på udvikling af organisationen, projektledelse og projektstyring. Samtidig skal det faglige grund-

Visionen for Tørring er, at byen skal være kendt som naturbyen. Udgangspunktet er at samle Tørrings to bydele om Gudenådalen som et rekreativt centrum for byen og som bindeled mellem by og land.

Når vandstanden i havet stiger ændrer kystlandskabet sig. Kommende planlægning skal håndtere disse ændringer. Hvordan sikrer vi offentlig adgang til kysten? Hvor skal naturen have lov at råde? Og hvad med de private værdier som fx sommerhuse?

lag være på plads fra starten. Det skaber frustrationer at arbejde på for mange af projektets delelementer på én gang, mens der ventes på afklaring. Projektet i Hedensted var tænkt som en lineær proces, men endte mere i retning af en spiralfeder.

Tidsplanen kunne ikke holdes, hvorfor projektresultaterne blev integreret direkte i kommuneplanen i stedet for at blive afleveret som en temaplan. Det bevirkede, at projektet blev "afprøvet" i forhold til konkrete retningslinjer og rammebestemmelser, ligesom alle dele af kommuneplanen blev "spejlet i" projektet. Resultatet var en langt bedre og bredere integration mellem projektet og kommuneplanen end forventeligt.

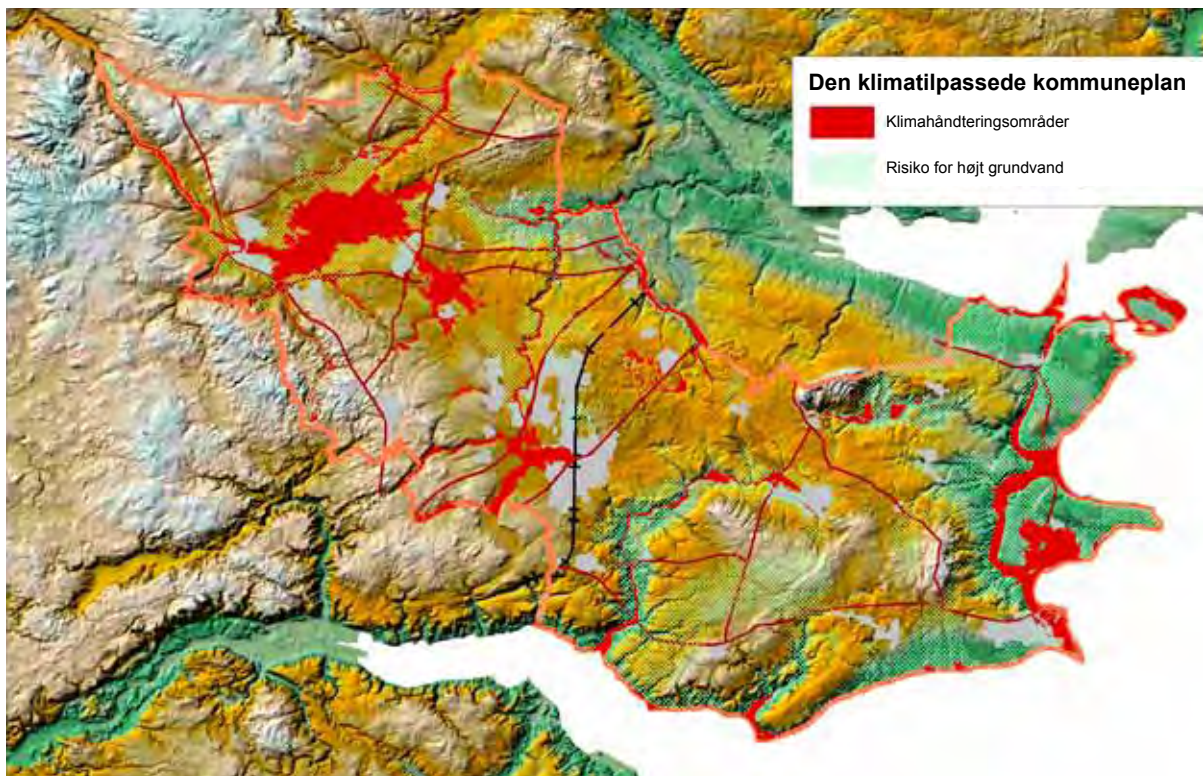
Politisk ejerskab

Den politiske forankring har været stor og gennemgående bl.a. fordi projektet blev skabt og ba-

seret på planstrategiens fokusområde "klima" og den politisk vedtagne "Strategi for klimatilpasning". I projektforsløbet fandt der en løbende konsolidering sted. De væsentligste elementer var:

- fælles klima-studietur i kommunen for Plan- og Miljøudvalg og Teknisk Udvalg
- klima har været et gennemgående tema på tema- og udvalgsmøder om kommuneplanen
- klima har været et gennemgående tema på borgermøder om kommuneplanen

Det har været væsentligt for den politiske forankring, at emnet er samfundsmæssigt relevant også ud over kommunens egen geografi. Samtidig blev emnet politisk interessant både fra enkeltsag til vision. Projektet har været med til at skabe sammenhæng mellem den traditionelle kommuneplanlægning og planlægningen for det åbne land for politikerne.

Borgerinddragelsen kræver timing

Hedensted Kommune ønskede at involvere borgerne med at foretage en internetbaseret borgerundersøgelse om erfaringer med oversvømmelser. Tanken var, at borgerne skulle få ejerskab til emnet klimatilpasning ved at indberette hvor der var/havde været oversvømmelser.

Indberetningerne fra borgerne skulle også bruges til at kvalitetssikre den hydrauliske analyse. Dog var der så få borgere som indberettede at indberetninger ikke var brugbare til at justere analysen. Derudover skabte undersøgelsen en forventning hos borgerne om, at kommunen ville "ordne de ting" nu. En undersøgelse af den type burde være gennemført i forbindelse med en kampagne for at gennemføre klimasikring i praksis.

Den klimatilpassede kommuneplan har først og fremmest til formål at klimasikre gennem planlægning. Derfor friholdes klimatilpasningsområderne for bl.a. ny bebyggelse. Hvor der er risiko for højt grundvand anbefales det at undersøge forholdene nærmere inden konkrete anlægsarbejder.

Tæt by – tættere på

WWW.PLANo9.DK/HELSINGOR

Helsingør Kommune udarbejdede en samlet fortætningsstrategi: "Tæt by – tættere på". Projektet sammentænker byens fysiske potentiale med en etnologisk analyse af borgernes ønsker og behov til byen.

Helsingør Kommune ønskede at tiltrække nye borgere, men var samtidig bundet af væsentlige begrænsninger på yderligere udbygning af byen. Byen er omgivet af hav, sø og store skov- og naturarealer. Udgangspunktet for projektet var ønsket om gennem byfortætning at opnå en by, hvor alle havde kort afstand til værdierne, fastlagt i kommunens vision.

Formålet med eksempelprojektet var at udpege områder med potentiale for fortætning, beskrive udviklingsstrategier for disse, samt at indarbejde dem i kommuneplan 2009-2020.

Projektet var organisatorisk placeret i en udviklingsafdeling i centralforvaltningen.

METODE

Den fysiske analyse blev gennemført ved hjælp af byarkitektoniske analyser og visualiseringer.

De medførte klarhed over hvilke tilbageværende bymæssige- og landskabelige kvaliteter, der vil blive styrket og bevaret i den fremtidige planlægning.

Den etnologiske analyse giver viden om dem, der skal leve og bo i Helsingør. Den viden blev skabt ved at spørge borgerne og få indsigt i de bagvedliggende værdier og sociale positioner, som har betydning for, hvor man bosætter sig, og hvordan man bruger sin by. Analysen er gennemført med interview, fokusgruppemøder med øvelser, feedback og en walkshop med deltagergruppen, hvor der blev givet feedback på arkitekternes ideer (den fysiske analyse).

Frem for at lave en traditionel livsformsanalyse har Helsingør identificeret fire forskellige typer opdyrkere. Begrebet opdyrkere tager afsæt i analysen forud for Helsingør Kommunes vision.

ERFARINGER

Tag udgangspunkt i den eksisterende vision

Konsulenterne var forpligtet af kommunens eksisterende vision. Derved blev visionen en integreret del af processen og produktet. Det betød, at projektet fik en positiv modtagelse blandt politikerne, fordi der var genkendelige elementer fra visionen – noget de allerede havde godkendt og nikket ja til. Samtidig blev begrebet "opdyrkere" fra visionen udvidet til at omfatte flere end blot kreative og iværksættere i den klassiske forstand.

Fordele og ulemper ved øjne udefra

Konsulenter kan udstyres med opgaven at se muligheder frem for begrænsninger. Bl.a. derfor opdagede vores konsulenter et område, som har ligget hen siden 50'erne. Området var et oplagt sted at slå ned på, men ingen i kommunen havde overvejet det før.

Helsingør by er omgivet af fantastiske naturværdier – havet, skovene og det åbne land. Byens unikke naturkvaliteter er et stort aktiv for kommunens borgere. Samtidig sætter den storslåede natur sine begrænsninger på byudvikling.

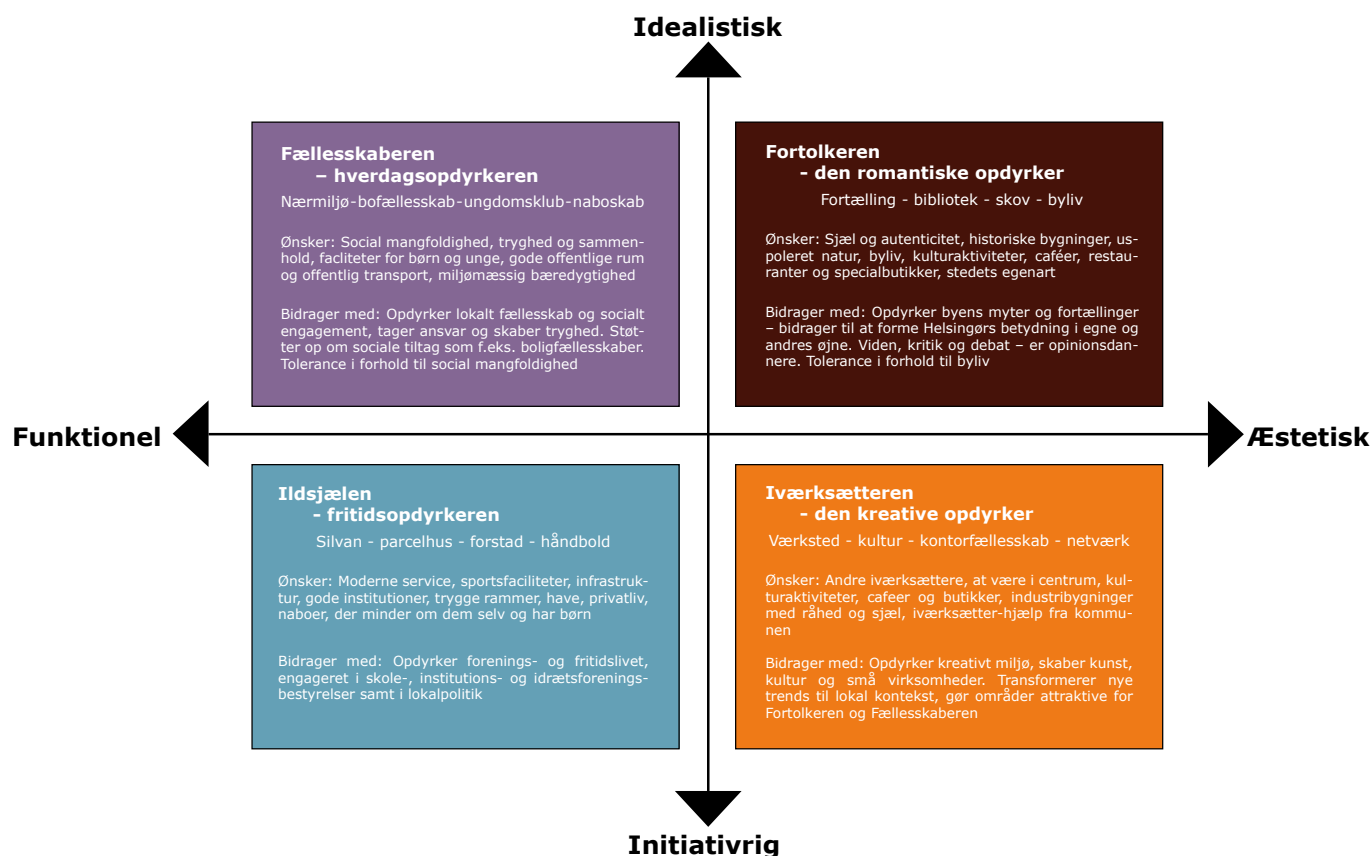

De fire udvalgte områder med de sammenhænge/forbindelser ud til kysten og skoven, der skal styrkes.

Konsulenter ude fra betyder også, at vi i Helsingør Kommune efterfølgende har bearbejdet materialet friere. Ulemperne har til gengæld været, at konsulenterne fik nogle "darlings" – ideer de forelsket sig i. Efterfølgende er der en række ting hvor begrænsningerne ikke har været overvejet og som derfor skal yderligere bearbejdes. Det er skismaet mellem at være stedkendt og ikke at kende historier og baggrunde.

Der mangler stadig konkretisering og stillingtagen i flere af områderne, hvilket kræver en længere proces. Ideerne fra projektet skal viderebearbejdes i den efterfølgende kommuneplanlægning, og der skal laves en rækkefølgeplan for det, der ønskes realiseret

Tværfagligt samarbejde kvalificerer projektet
Samarbejde mellem etnologer og arkitekter gennem en kombination af samfundsvidenskabelig/

sociologiske og arkitektoniske tilgange har skabt god synergi i og har kvalificeret projektet. Etnologerne har haft stor fokus på borgerinddragelse, mens arkitekterne har haft fokus på arkitekturen og byrummene.

Prioritering og fortætning

handler om mere end en tæt by i bykernen

Projektet har tydeliggjort, at fortætning kan udbygge og forstærke den kvalitet, der allerede er i et byområde. Fortætning handler ikke kun om at forøge bebyggelsesprocenten, men at det kan være en måde at give liv til områder, der ellers er blevet "overset" i planlægningen. Fortætning kan give forsømte områder identitet og karakter.

De fire opdyrkertyper kan placeres mellem to spektre. Den lodrette akse illustrerer måden, hvorpå de bidrager til byen: primært i kraft af deres idealisme eller deres initiativ. Den vandrette akse illustrerer deres behov og ønsker til omgivelserne: primært om de er funktionelle eller æstetiske. Farverne refererer til områdernes farver på det foregående kort, og indikerer hvilket typer man forestiller sig tiltrækkes af områdernes karakterer.

Stationszonen

WWW.PLANO9.DK/HILLEROD

Hillerød Kommune så nærmere på Stationszonen og eksperimenterede med bl.a partnerskaber og udbygningsaftaler.

Hillerød Kommune ville skabe en helhed i planlægningen for Stationszonen – en ny bydel omkring Hillerød Station. Dette skete ved at arbejde med fortætningsstrategier, en byrumsplan og med ønsket om en stærk vision som katalysator for omdannelsen. Der blev arbejdet frem mod en lokalplan for 1. etape af Stationszonen i sommeren 2010.

METODE

Eksempelprojektet har afprøvet nye måder til at udvikle planlægningsgrundlaget for et større byomdannelsesområde. Hillerød Kommune kobede arbejdet med trafik, byrum og bæredygtighedshensyn med en sideløbende realiseringsstrategi. Til grund for dette ligger:

- Helhedsplan for Stationszonen
- Byrumsplan
- Partnerskabs- og udbygningsaftale med DSB Ejendomsudvikling A/S og Freja ejendomme A/S

I den tidlige del af projektet blev der afholdt et succesfuldt visionsmøde for interessenter, hvor bl.a. spillet "Visionernes Collage" blev introduceret. Mødet var den første af projektets milepæle. Det fungerede over al forventning som dialogforum for de mange interessenter indenfor Stationszonen og som katalysator for udviklingen af området.

- Mobilitetsstrategi og konsekvensanalyse
- Fortætnings- og bæredygtighedsstrategier

Hillerød Kommune afholdte også et visionsmøde for interessenterne, hvor der blev spillet "Visionernes Collage". Via billeder og kort udviklede deltagerne i grupper visionscollager for Stationszonen og hvad den skal indeholde.

ERFARINGER

Byrumsplanen sælger områdets muligheder

Byrumsplanen fastlægger byrum og forbindelser før byggemulighederne, og er afsættet for realiseringsdialog med interessenter og udviklere. I en tid hvor udviklere ikke i så høj grad har et færdigtegnet visionsoplæg med til første møde, spiller det en vigtig rolle som isbryder for at "sælge" områdets muligheder. Således er det i Stationszonen allerede anvendt ved flere lejligheder.

Mobilitetsstrategi og konsekvensanalyse

Mobilitetsstrategien og konsekvensanalysen afdækker balance-forholdet mellem byggeri og trafik. Udviklingsbilleder med scenarier for byggeri har afdækket, hvornår trafikken "bryder sammen" og hvilke indsatser, der skal bringes i spil for at ændre trafikbilledet. Metoden udfordrer den traditionelle planlægning, hvor man løser de trafikale problemer efter man har fundet ud af hvor meget man vil bygge (eller har bygget). I stedet begynder metoden med hvad trafiksystemet kan håndtere. I Hillerød betød det, at der blev skabt tungtvejende argumentation for udformningen af kommuneplanens rækkefølgeplan og dokumenteret behov for de nødvendige infrastrukturinvesteringer.

Mobilitetsstrategien og konsekvensanalysen dokumenterer den direkte sammenhæng mellem nødvendigheden af specifik infrastruktur og den

Byrumsplanen, der bl.a. indeholder denne aften-illustration, blev projektets mest vellykkede enkeltprodukt. Den indeholder flere af de processer og produkter, der blev udviklet under projektet som fx fortætningsstrategien og selve byrumsplanen. Ved hjælp af illustrationer, billeder og planer beskriver den på en let forståelig måde, hvordan området skal udvikles.

Byrumsplanen er afsættet
for en **REALISERINGSDIALOG**

dertil knyttede "byggemulighed". Erfaringen viser, at analyserne har været en væsentlig forudsætning for, at kommunen kunne gå i dialog med investorerne om udbygningsaftaler. Analyserne giver investorerne mulighed for at orientere sig om behovet for ny infrastruktur.

Aktiv rækkefølgeplanlægning som udgangspunkt for forhandling

Placeringen af planprojekterne i rækkefølgeplanen bliver afgjort ud fra et spørgsmål om, hvornår byrådet har økonomisk råderum til at foretage de nødvendige infrastrukturinvesteringer i området. Kan en bygherre efterfølgende løfte én eller flere af disse nødvendige infrastrukturinvesteringer kan de opfylde betingelserne for at kunne indgå en infrastrukturaftale.

Disse principper dannede baggrund for, at kommunen har indgået partnerskabsaftalen med DSB

Ejendomsudvikling A/S og Freja ejendomme A/S om 1. etape, som nu lokalplanlægges. Sammen med lokalplanen forberedes den egentlige udbygningsaftale. På denne måde kobles helhedsplanen med scenarierne for mobilitetsstrategien. Både byggemuligheder og baggrunden for udpegningen i rækkefølgeplanen, der er afsættet for infrastrukturaftalerne, bliver tydelige.

Fokus på både planlægning og realisering

At projektet har holdt fokus på både realisering og planlægning undervejs har været en stor styrke for indholdet af planerne og realiseringsmulighederne – specielt den aktuelle ejendomsmarkedsituation 2008/2009 taget i betragtning. Det har været mere oplagt at afstemme planvisioner med slutbrugerne, når de har været inddraget fra begyndelsen. Samtidig har realiseringsstrategien medvirket til at finde finansiering af infrastruktur og sikre partnerskaber mellem kommunen, DSB

Når et projekt har omhandlet et længerevarende planlægningsarbejde afventes resultaterne af realiseringsdelen altid med en særlig spænding – var planerne robuste nok i mødet med virkeligheden? Illustrationen fra arbejdet frem mod en lokalplan for 1. etape fanger mange af de planer og visioner, som projektet har formuleret undervejs. Et intimt "studiestræde", der både knytter bydelen sammen og samtidig definerer rammerne for et pulserende campusliv.

Ejendomme A/S og Freja ejendomme A/S. Det betyder, at projektet på et tidspunkt, hvor mange andre er gået i stå, stadig fortsætter med aktuelle planer om fx undervisningsbyggeri.

Haver og højhuse

WWW.PLAN09.DK/KOGE

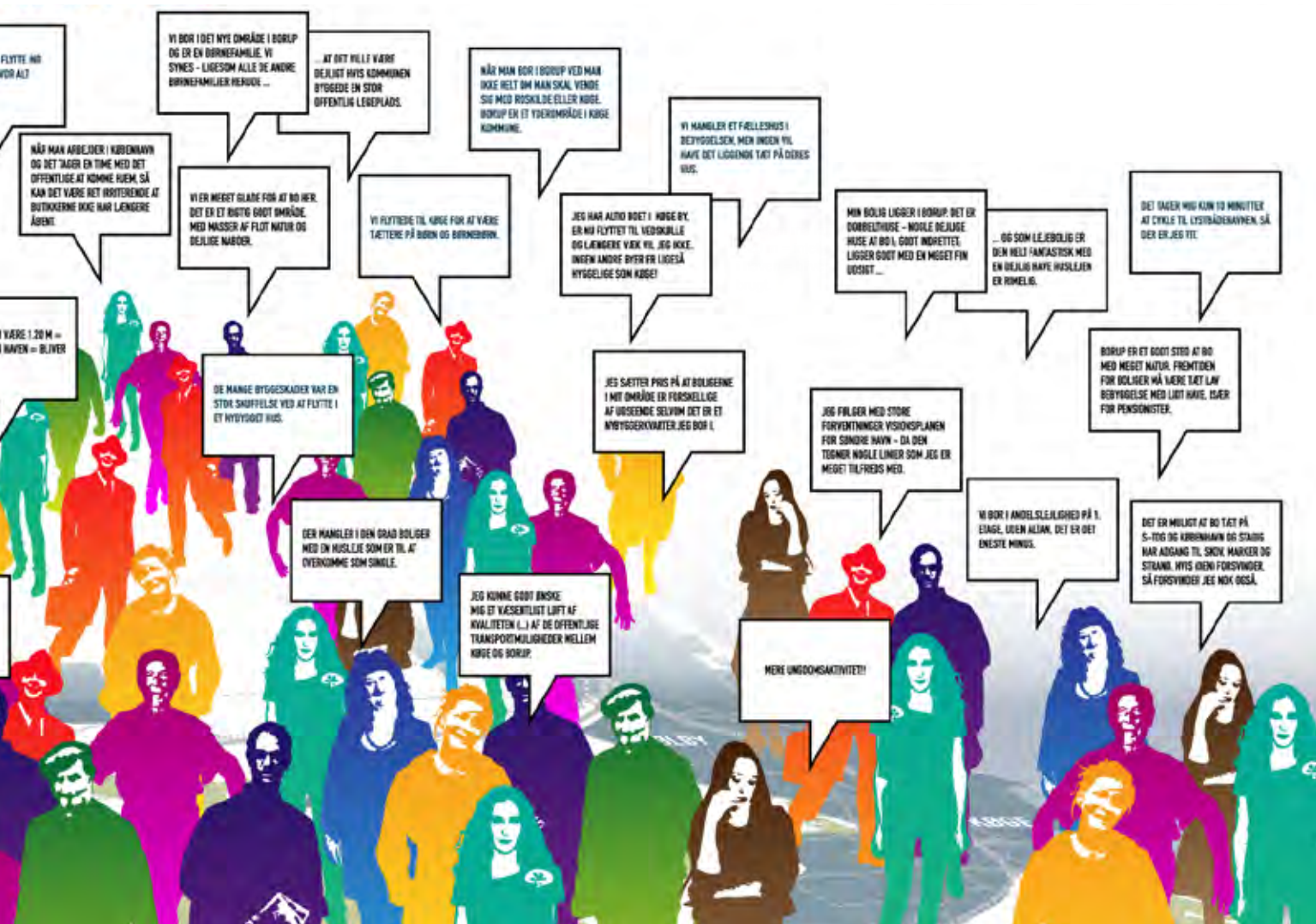
Køge Kommune afprøvede metoder til at styrke sammenhængen mellem den fysiske og økonomiske planlægning. Det resulterede i udarbejdelsen af en boligpolitik i Køge Kommune.

I Køge Kommune var der et ønske blandt både politikere og administration om at udvikle mere detaljerede scenarier for kommunens by- og befolkningsudvikling. Behovet for udvikling af nye metoder og analyseredskaber skal først og fremmest ses i lyset af det store antal nye boliger, som kommunen bygger og har bygget de seneste år.

Projektet resulterede i så megen viden, at en særskilt boligpolitik blev udarbejdet som tillæg til Kommuneplan09. Redskaberne skulle bidrage til at styrke sammenhængen mellem den fysiske og økonomiske planlægning, og det lykkedes.

Projektet var forankret hos projektlederen som centralt omdrejningspunkt, tæt på Plan og Trafik, der i Køge Kommune har ansvar for boligpolitik og kommuneplan. Projektgruppen omfattede, foruden en byplanlægger og en landskabsarkitekt, medarbejdere fra skole- og dagpasningsområdet,

sundhedsøkonomisk og økonomisk afdeling, SSP-gruppen og integrationsafdelingen.

METODE

Scenarierne byggede på statistiske fremskrivninger med basis i kommunens befolkningsprognoseprogram (KMD). Følgende data blev anvendt:

- Et prognoseberegningsprogram
- Tre alternative boligbyggeprogrammer
- Viden om nuværende kapacitet, fx på dagpasnings-, skole- og ældreområdet
- Nøgletal om andelen af ældre, som bor i en plejebolig, procentdelen af en årgang, der benytter pasningstilbud osv.

De øvrige dele af projektet bestod af:

- En spørgeskemaundersøgelse og fokusgruppeinterview blandt tilflyttere i nye boliger
- Litteraturstudier om tilgangen til feltet boligpolitik

- Et temamøde med politikerne om brugen af boligpolitiske redskaber
- En boligworkshop for børn og voksne på Køge Skitsesamling
- Brug af Kvadratnettet som værktøj (Geomatic)
- Brug af scenarier som analyseredskab og som del af den politiske proces.

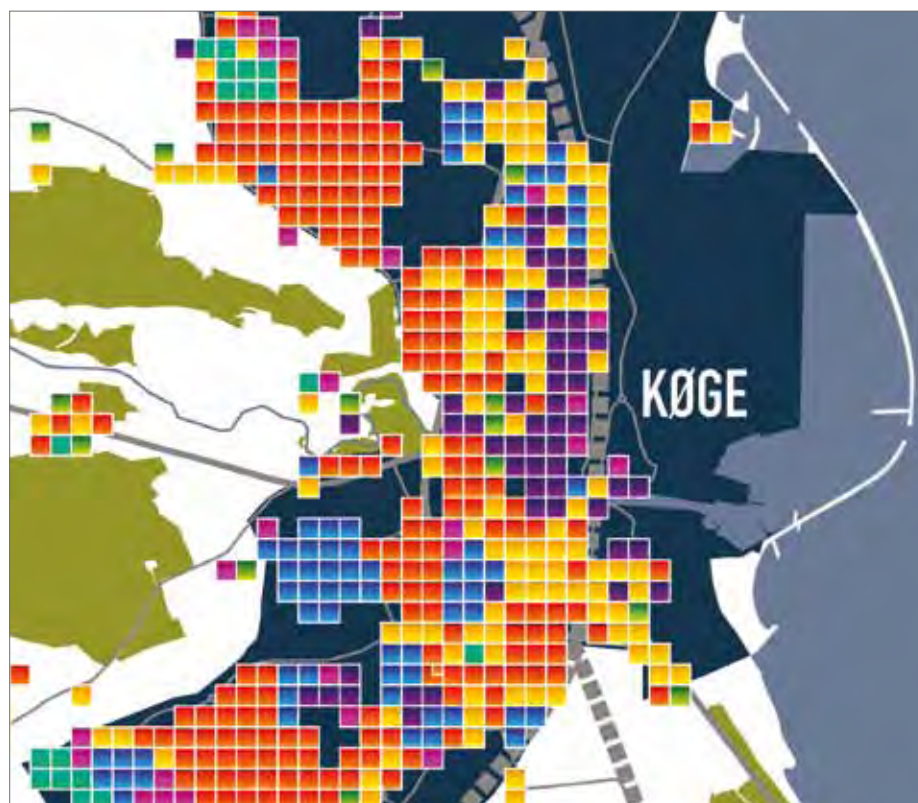
ERFARINGER

Projektleder med de nødvendige kvalifikationer

Lyst til og flair for at arbejde med tal – er en forudsætning for at arbejde med scenarier for kommunens bolig- og befolkningsudvikling.

Skal scenarierne have indhold og dybde, skal de endvidere ledsages af kapacitetsanalyser for de relevante sektorområder. Her er det vigtigt, at projektlederen er lydhør og har respekt for de specifikke og af og til kryptiske forhold, der gør sig gældende for de enkelte sektorer – sikkert ikke kun i Køge Kommune!

En del af eksempelprojektet bestod i en spørgeskemaundersøgelse blandt kommunens tilflyttere til nybyggede boliger. I alt svarede knap 500 borgere på spørgeskemaet, og blandt svarene indgik en række citater, der blandt andet blev brugt på workshoppen om nye boliger.

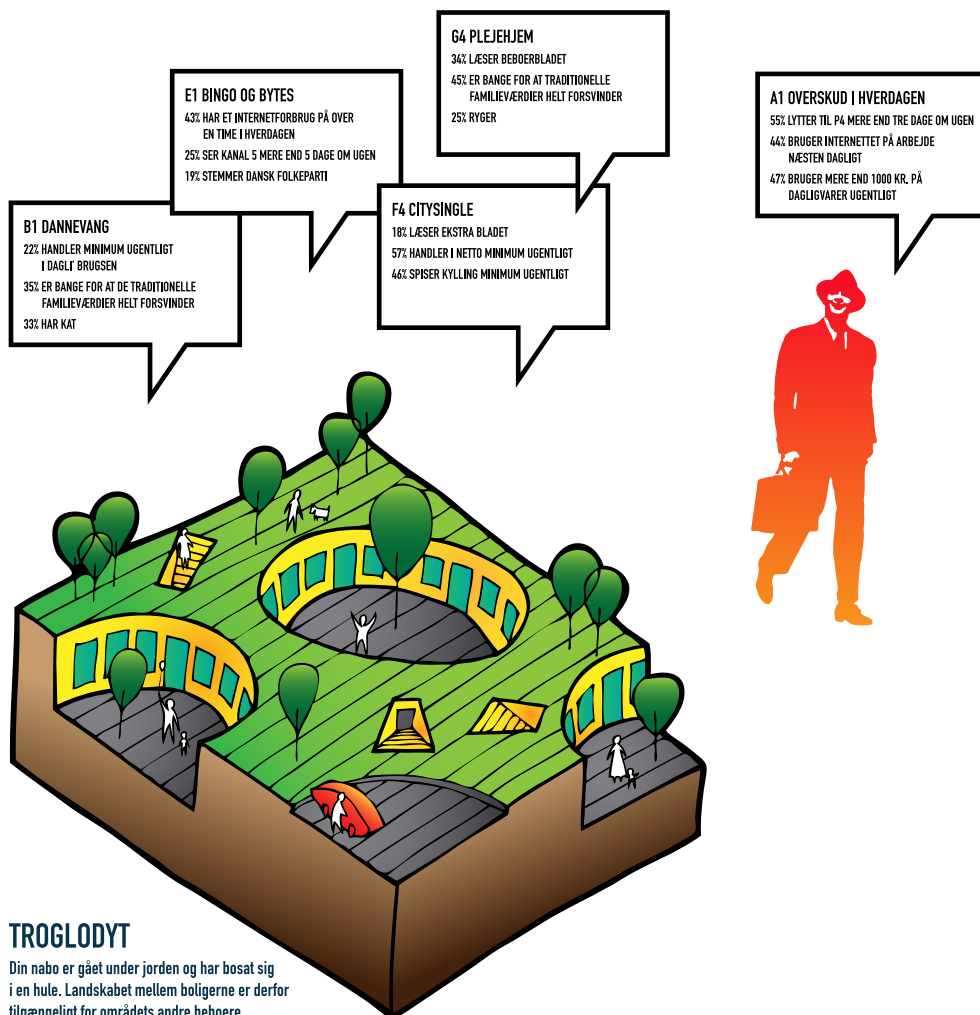
Det Danske Kvadratnet (Geomatic) blev afprøvet som analyseredskab. Kvadratnettet inddeler Danmark i tusindvis af celler (på helt ned til 100 x 100 m²). På billedet er vist opdelingen i otte idealtypiske familier (om hvem man kan læse alt fra gennemsnitsindkomst til valg af morgenavis), samt hvor i kommunen familietyperne bor.

Arbejdet med boligpolitikken kræver at kunne tænke i helheder. Boligpolitik er både jordpolitik, salgsbetingelser, ejerformer, energikrav, brug af anvisningsret, rekreative arealer, forskellige slags boliger osv. Kendskabet til disse områder ligger i Køge Kommune spredt i mange afdelinger og forvaltninger, så det var nødvendigt at kunne have mange bolde i luften samtidig. Helhedstænkningen bidrog til at inddrage de rigtige fagligheder med den rigtige viden på rette tidspunkt. Men at udforme boligpolitikken på baggrund af de mange analyser og rapporter (og dermed agere ud fra den nye viden) krævede også en vis systematik og ihærdighed!

Projektet har bundet den fysiske og økonomiske planlægning
TÆTTERE SAMMEN

Arbejdsindsats kontra resultat

Projektet er omfattende med de mange analyser. Med et stort lokalkendskab kan analyserne synes selvindlysende, men for det første har projektet ændret denne viden fra at være overordnet og

cirka-præget til at være mere præcis og faktabaseret. For det andet har projektet (i forlængelse af kommunesammenlægningen) erstattet lokal-kendskab til én af de gamle kommuner med faktabaseret viden om hele den nye kommune. På den måde er fælles værdier og identitet i den nye storkommune blevet yderligere cementeret. Og de faktabaserede resultater har givet anledning til ret præcise fremskrivninger af behovet for institutioner, ungdomsboliger, ældreboliger osv. i fremtiden.

Politikerne gør som de synes bedst

Med afsæt i det forbedrede vidensgrundlag og projektets tre udarbejdede scenarier valgte politikerne alligevel et andet scenarie end det, projektgruppen anbefalede. Det er der mange fornuftige forklaringer på – læs mere på projektets hjemmeside – men som planlægger skal man vurdere, om man har brug for den viden projektet

kan generere, uanset udfaldet af den politiske beslutningsproces. Husk dog på, at projektet har bundet den fysiske og økonomiske planlægning tættere sammen.

Fortvivl ikke

Tro på det! Engagement kan bære selv de skæveste idéer igennem, tilsat en vis portion stædighed.

Undervejs i eksempelprojektet blev børn og voksne i kommunen indbudt til at bygge og eksperimentere med modeller af nye og utraditionelle boliger. Køge Skitsesamlings billedskole stod for undervisningen og som inspiration indgik en række plancher.

Kompetenceudvikling og åben land planlægning

WWW.PLANog.DK/MORSO

**Helhedsorienteret planlægning
af det åbne land ved at integrere
analyser af turisme, landskab, natur
og kulturhistorie.**

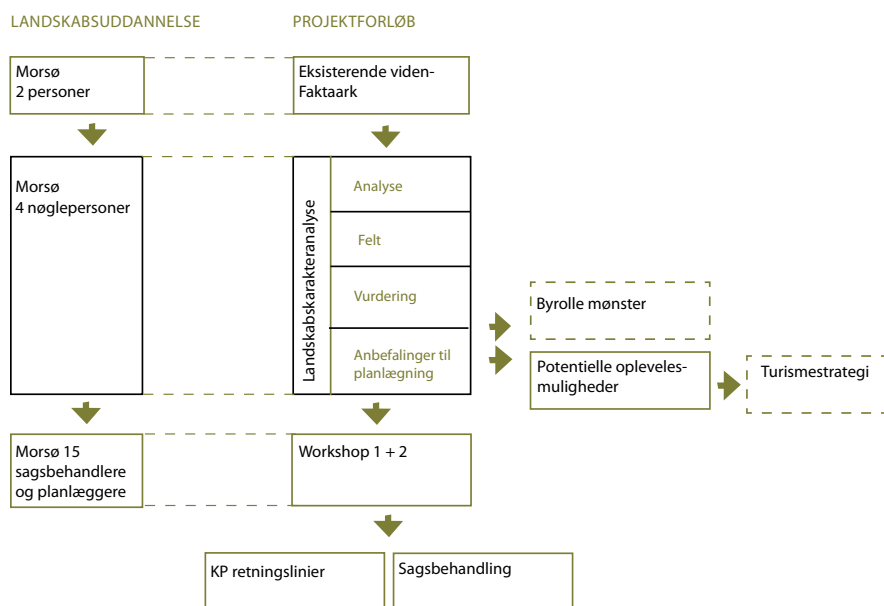
Baggrunden for projektet er det særlige behov for en stillingtagen til samspillet mellem landbrug og landskab pga. den intensive landbrugsdrift, som knytter sig til Morsø Kommune. Formålet med projektet har været at styrke planlægningen af det åbne land ved at tage hensyn til de eksisterende kvaliteter og potentialer indenfor natur, kulturmiljø og landskab. En vigtig del har været at koble den indsamlede viden med det sideløbende arbejde med kommuneplanen, og at inddrage regionplanen.

Projektet var forankret i Byplan, og udarbejdet af en kernegruppe bestående af fire medarbejdere fra forskellige teams i Natur og Miljø.

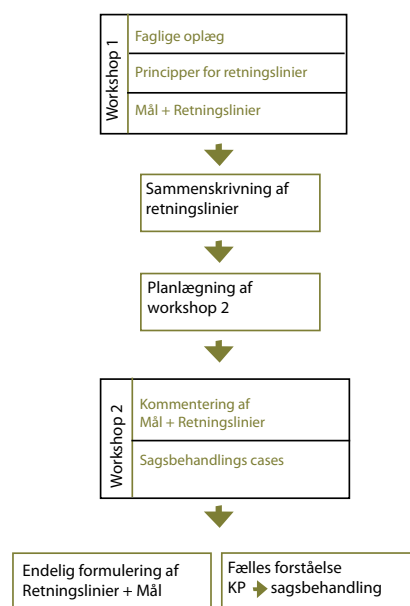
METODE

Projektet tog udgangspunkt i bl.a. en landskabsanalyse efter principperne i landskabskaraktermetoden, en identifikation af kulturhistoriske kva-

PROJEKTINDHOLD OG -FORLØB

WORKSHOPINDHOLD OG -FORLØB

47

liteter samt en kortlægning af naturværdier. En del af baggrundsmaterialet for analysen har været "faktaark" på temaerne natur, kulturmiljø, lokale landskabsbilleder (lokalbefolkningens landskabsforståelse), geologi og ferie-fritid. Derudover er oplysninger og arealudpegninger i regionplanen inddraget, og udpegningsgrundlaget er mere detaljeret og nuanceret udbygget.

Analysen og kortlægningen er mundet ud i en fladedækkende beskrivelse af kommunens landskaber samt anbefalinger til planlægningen af det åbne land ud fra et landskabeligt hensyn/landskabelige interesser.

Et meget centralt element i projektet var en landskabsuddannelse af medarbejdere for at forankre landskabskarakterarbejdet i forvaltningen og styrke sammenhængen mellem planlægning og sagsbehandling.

ERFARINGER

Frugtbart samarbejde med konsulent

Det er en fordel med "eksperthjælp" især i opstartsfasen. Konsulenten har fungeret som projektleder, underviser og sparringspartner, og har stået for kvalitetssikring af landskabskarakterbeskrivelserne. Metoden er "tung" og vejledningen åben for fortolkning, hvilket gør metoden svær at tilegne sig alene ved at læse den. Skal der være en nogenlunde ensartet brug af metoden er en form for undervisning fra centralt hold derfor en fordel. Derudover har konsulenterne spillet en vigtig rolle som forpligtende samarbejdspartner, forstået således, at det i en så langvarig proces er en fordel, at der er flere om at "holde gryden i kog", også udefra.

Kompetenceudvikling internt i organisationen

Fire nøglepersoner i kernegruppen var passende i forhold til at opnå et dybtgående kendskab til

Det samlede projektforløb har haft til formål at skabe et nyt og opdateret grundlag for landskabsplanlægning og styrke inddragelsen af landskabet i administrationen af det åbne land i Morsø Kommune. Samtidig styrkes sammenhængen fra analyse til kommuneplanens retningslinjer og videre til administrationen.

landskabskaraktermetoden. For mange deltagere øger risikoen for, at den enkelte ikke får mulighed for at fordybe sig/opnå den nødvendige erfaring i at bruge metoden. Hele Natur og miljø deltog i et opstartsmøde samt to workshops, og det har medvirket til, at der er skabt en bred overordnet forståelse for projektet i hele afdelingen.

Workshopforløb

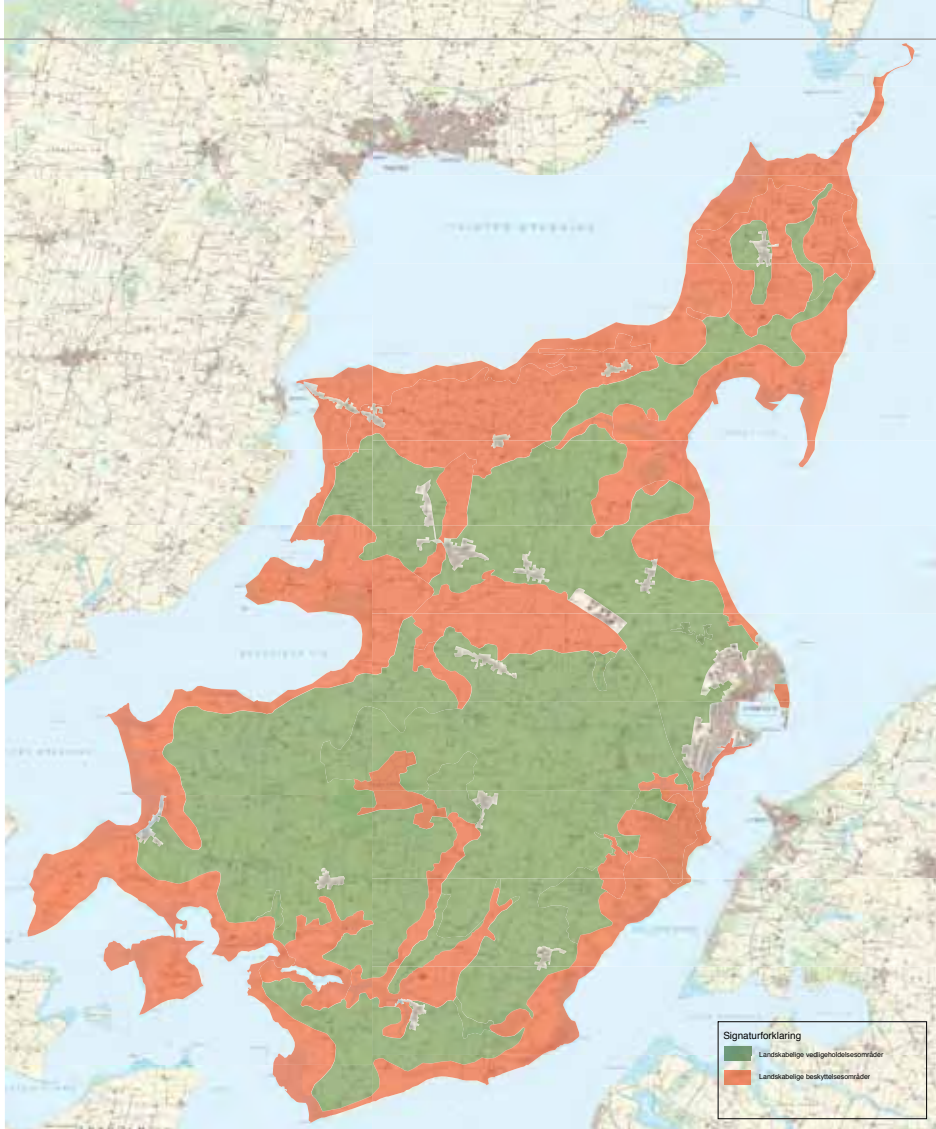
I workshopforløbet blev principper for interesseafvejning i det åbne land defineret, kommuneplanens retningslinjer for det åbne land formuleret samt principper for inddragelse af det åbne lands kvaliteter i sagsbehandlingen diskuteret. Inddragelsen af medarbejderne skabte en fælles forståelse for kommuneplanens retningslinjer og det bagvedliggende analysearbejde. Derigennem sikres kvaliteten af og sammenhængen mellem analyse, retningslinjer, sagsadministration og den gode sagsafgørelse.

De to workshops har dels medvirket til en betydelig bevidstgørelse blandt kommunens medarbejdere om det åbne lands planlægning generelt, dels givet en hurtig og ret dybdegående kvalitets sikring af retningslinjerne for det åbne land – og dermed en bedre kommuneplan.

Det kræver stærk formidling at skabe politisk forankring

Projektet er formidlet til politikere på to temamøder. På det første møde blev kortlægnings- og analysearbejdet og resultaterne – udpegninger og retningslinjer – gennemgået. Det var muligvis en for stor mundfuld, og politikerne fokuserede meget på risikoen for at komme til at spænde ben for sig selv ifht. udvikling, erhverv etc., hvorved debatten kørte lidt af sporet.

På det andet møde var fokus konkret på retningslinjer. Retningslinjerne for landskab og natur blev gennemgået punkt for punkt, og ændringer ifht.

regionplanen listet op. Mødet havde en beroligende virkning på politikerne, og kommuneplanen blev efterfølgende vedtaget.

Erfaringen er således, at projektet har øget det politiske fokus på temaet – men det er en udfordring at formidle det. LK-metoden er abstrakt for ikke-fagfolk og svær at formidle. Det er fortsat usikkert, om politikerne vil følge det til dørs med konsekvens for de afgørelser, de skal træffe i udvalg.

Planlægning og ressourcer

For at sikre en hensigtsmæssig gennemførelse og udnyttelse af ressourcerne er det vigtigt, at der er afsat tid til at udarbejde beskrivelsen umiddelbart efter besigtigelsen af et område, samt at der er hurtig feed-back. Der har ind imellem været store "huller" i arbejdet, hvilket har forsinket færdiggørelsen af beskrivelserne. GIS-arbejdet har desuden været meget ressourcekrævende.

Landskabskortlægningen er mundet ud i en opdeling af øen i landskabelige vedligeholdelsesområder og beskyttelsesområder, hvortil der i kommuneplan 2009 er knyttet hver sin retningslinje. Beskyttelsesområderne er ikke en forbudszone men områder, hvor der skal vises særlige landskabelige hensyn ved opførelse af nye anlæg eller byggeri.

Til forsvar for bydelsplanlægningen

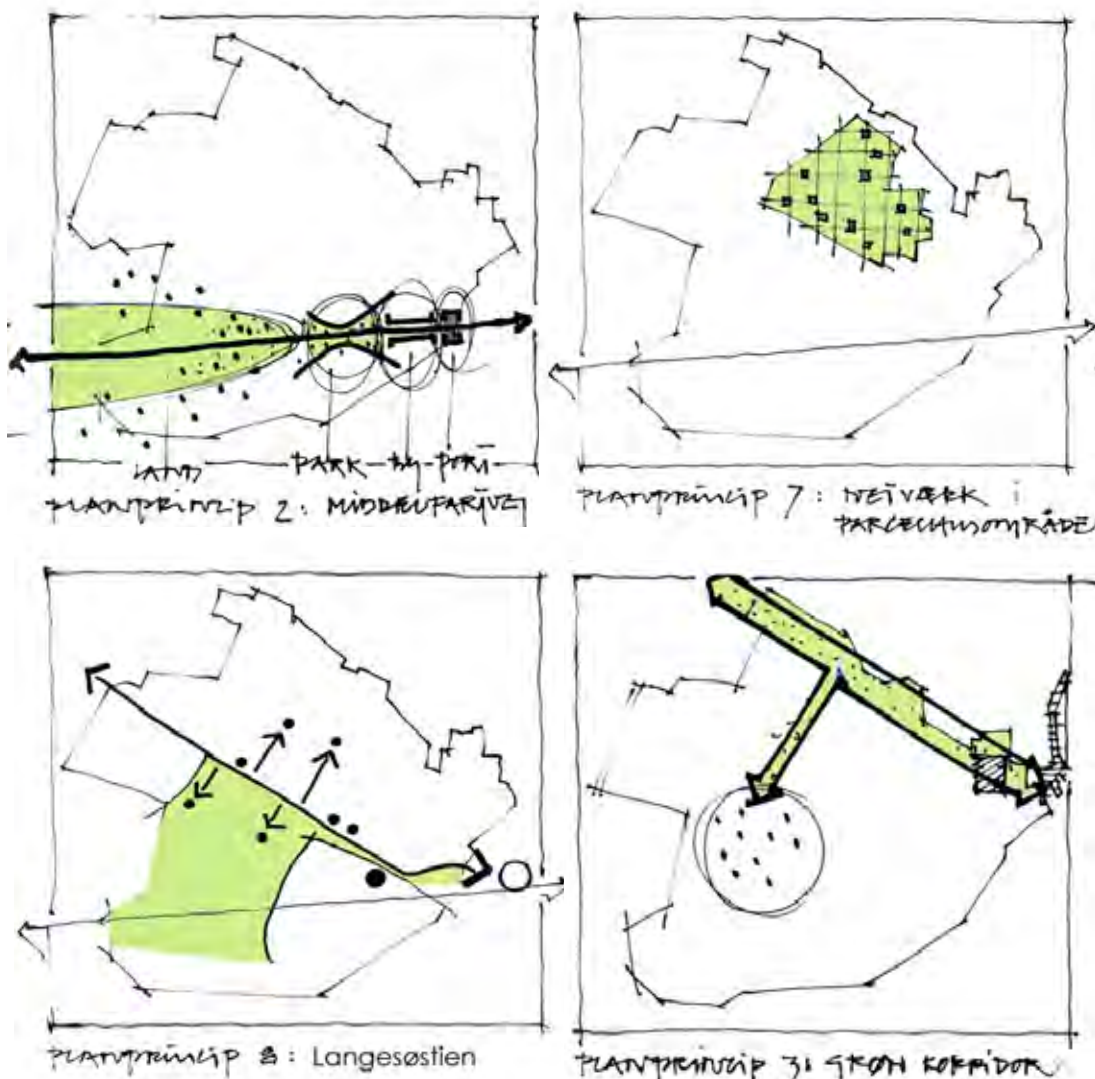
WWW.PLANo9.DK/ODENSE

**Nye planprincipper i kommune-
planens rammedel – bedre
sammenhæng mellem hovedstruktur
og rammerne for lokalplanlægning.**

Odense Kommune har i en årrække udarbejdet mellemformsplaner, dvs. planer, som ikke er lov-
bundne, men nødvendige at udarbejde for at
skabe et tilstrækkeligt kvalificeret grundlag for po-
litiske beslutninger, sagsbehandlingen og lokal-
planlægningen. Mellemformsplanerne har over-
vejende været uden reel relation til kommunepla-
nen.

Eksempelprojektet bestod af tre elementer:

- Videreudvikling af væsentlige redskaber fra disse ikke-lovbundne planer, så de kunne an-
vendes i højere grad i kommuneplaner
- udvikling af rammerne, så de i højere grad ud-
taler sig om arkitektur og volumener
- bedre sammenhæng mellem hovedstruktur og
rammer gennem udvikling af planprincipper.

I gruppen var der tre planlæggere, en hortonom, en landskabsarkitekt og en museumsinspektør. Sidst i projektperioden blev gruppen indsnævret til at bestå af planlæggere. Desuden var en referencegruppe tilknyttet.

METODE

Forslag til nye kommuneplanrammer tager udgangspunkt i følgende analyser:

- Karakteristik af "mellemløbsplaner".
- Byens billede, der danner et overordnet billede af Odense. Det er et billede af de helt overordnede forhold i geografien, landskabet og byen.
- Værdikortlægningen, der er en registrering af et områdes fysiske forhold; bebyggelse, infrastruktur, landskab, funktion, miljøforhold, historisk spor m.m. Det er samtidig en registrering af muligheder, potentialer for udvikling, omdannelse eller afvikling – en søgen efter værdier.

- Planprincipper, der er en form for overordnede rammebestemmelser eller retningslinier, der beskriver den byarkitektonisk hovedstruktur for et givent område eller bydel.

ERFARINGER

Planprincipper

Planprincipperne er udviklet på baggrund af byens billede samt værdikortlægningen, herunder factsheets og områdenes potentiale (0, + og -). Både ved udviklingen af byens billede og værdikortlægningen er der allerede foretaget betydelige valg. Registreringerne er fra start værdiladede. Værdiladningen peger i sig selv frem mod et planprincip. Derfor er udviklingen af planprincipperne ikke en ny eller ekstraordinær planlægningsindsats; det er en nødvendig sammenfatning og fokusering af de væsentligste indsatsområder i bydelen.

Planprincipper er gode til at formidle byarkitektoniske udsagn, der dækker en større kontekst.

Odense Kommune bruger
rammekortene aktivt.

Udformning af nye kommuneplanrammer

Det har været udfordrende for Odense at omsætte begrebet "planprincipper" til et kommuneplanbegreb. Det har vist sig at være mest hensigtsmæssigt at indarbejde indholdet i planprincipperne i de specifikke bestemmelser for de enkelte rammeområder. Derved bevares planprincipper som principper for de planmæssige hensigter i et givet område.

En anden problematik har været, at Odense har tænkt de nye rammer i rummeligheder og byarkitektoniske helheder. Det betyder, at gaderummen har samme vægt som bygningsmassen. Men lov om planlægnings katalog over rammernes mulige indhold, § 11b, stk. 1, åbner ikke umiddelbart mulighed for at opstille rammer for gaderummenes udformning. Odense vælger dog at udfordre § 11b, stk. 2, der åbner mulighed for at optage bestemmelser for andre forhold, der kan være af

betydning for arealanvendelsen og bebyggelsen.

Den juridiske kabale er ikke gået helt op endnu, men Odense er dog nået et godt stykke vej mod nye rammer, der sætter større fokus på de kvalitative og de planlægningsmæssige aspekter i kommuneplanens rammebestemmelser.

Udvikling af metoder undervejs

I flere faser i projektet har en del af arbejdet bestået i at udvikle en metode. Det har været bevidst, ikke at dedikere sig til en metode fra starten af hver fase. Projektet er tænkt eksperimentelt, uden sikkerhedsnet for det endelige udfald. Men derved var fx detaljeringsniveauet i kortlægningen ikke klarlagt.

Erfaringen er, at værdikortlægningen skal være tilstrækkelig detaljeret og koncentrere sig om fysisk/funktionelle forhold. De individuelle, sporadi-

ske observationer skal kunne sammenfattes til typiske træk. Ellers bliver registreringen uoverskuelig. En anden erkendelse har været, at arbejdsgruppen burde have brugt flere ressourcer på tidligt at indkredse rammerne for en metode.

Fælles aktiviteter skaber holdånd

Værdikortlægningen medførte, at hele arbejdsgruppen fik et meget omfattende kendskab til projektområdet. Arbejdsgruppen tog af sted to og to, hvor hver gruppe bestod af en planlægger og en med anden faglig baggrund. Det gav ofte en gensidig berigelse og større forståelse af områderne. At få set det samme, få sat ord på det set og tage sig tid til at diskutere det gav en meget stærk fælles referenceramme.

Et andet godt element har været, at arbejdsgruppen langt hen i processen skiftedes til at være vært for møderne, der skulle afholdes på værtens

daglige hjemmebane. Det gav lidt indsigt i de andres baggrund og understøttede den enkeltes ejerskab til projektet. Der gik også lidt sport i at være en god vært, så der blev spist en del god kage og adskillige kilo slik hen ad vejen.

Kommuneplanlægning
i marken.

Detailhandel og liv i bymidten

WWW.PLANO9.DK/RANDERS

Detailhandlen spiller en væsentlig rolle i Randers Kommunes udvikling af en endnu mere levende og mangfoldig bymidte.

Projektet vender Randers Kommunes detailhandelsplanlægning 180°, så afsæt bliver i hvad "markedet" efterspørger. Fremtidig detailhandel, der ikke i dag er til stede i byen, indgår. Der er fokus på konkrete forslag til etablering af nye butikker og nye forbindelser i Randers midtby.

Projektet var forankret i Miljø- og Teknikforvaltningen og gennemført i samarbejde med et tværfagligt konsulentteam med særlig viden planlægning af storcentre.

METODE

Tre scenarier for midtbyens udvikling af henholdsvis den eksisterende bykerne eller en udvidelse af bymidten mod øst eller syd for Gudenåen var i spil, og resulterede hurtigt i, at der skulle fokuseres på den eksisterende bykerne.

Den statistiske metode til afgrænsning af områ-

der til detailhandel er anvendt til afgrænsning af midtbyen og bydelscentre.

Udvikling af *nye principper for detailhandel* i bymidten. Med bistand fra Brügger & Nielsen blev der gennemført en grundig besigtigelse af midtbyen, som førte til udpegning af et mindre fokusområde, hvor der fokuseres på nye gangforbindelser og mulighed for ankerbutikker.

I et *"omvendt kommuneatlas"* udpeges bygninger, som har ringe eller ingen betydning for de sammenhænge, hvori de er placeret. Her kan der etableres nye butikker.

En *interessentanalyse* omfattede personlige interviews med repræsentanter for Cityforeningen, Handelsrådet, butiksindehavere og lokale projektudviklere.

ERFARINGER

Nye kompetencer gav nyt syn på midtbyens udviklingspotentialer

Tidligere var det opfattelsen, at midtbyens udvikling forudsatte en arealmæssig udvidelse. Men inddragelsen af nye kompetencer med viden om principper for storcenterplanlægning blev hurtigt en stor øjenåbner: Midtbyen skal ses som et sammenhængende byrum: Et bycenter, hvor gaderne er forbindelseslinjer. Hvor de enkelte gader mødes skal der være store ankerbutikker, der giver byen profil. Det flytter fokus fra arealorienterede overvejelser om at udvide bykernen til muligheder i eksisterende gadeforløb.

Den statistiske metode kan ikke stå alene

Erfaringen med den statistiske metode er, at den i bedste fald er overflødig! I midtbyen svarer afgrænsningen i det store hele til den hidtidige afgrænsning. Statistik opsummerer det, der kan

Nye øjne på midtbyens udvikling betød, at der blev fokuseret på etablering af ankerbutikker og styrkede forbindelseslinjer i et koncentreret fokusområde. Den statistiske afgrænsning er her ikke en begrænsning for udvikling af detailhandlen.

Interessenter har forskellige mål og tidsperspektiver
Interessentanalysen viser, at detailhandlen og kommunen har forskellige mål. Kommunens interesse er at udvikle og give mulighed for nye butikker. Herunder også kædebutikker, der ikke er repræsenteret i bykernen. Den enkelte butiksindehaver har fokus på hvem man kan forvente komme i konkurrence med, mere end overvejelser om, at en konkurrerende butik kan blive en støtte i en fremtidig sammenhæng.

Med hensyn til tidsperspektivet: Detailhandlen har typisk på en horisont på ca. 2-7 år. Dvs. mere på nære problemer end langsigtede overvejelser. Det kan ses hos kædebutikker, hvor de nuværende butiksbestyrere er "på vej" gennem virksomheden fra den ene butik til den næste. For den selvstændige butiksindehaver er den nære problemstilling konkurrencesituationen her og nu. Presset fra tilsvarende butikker skal begrænses.

Det er vigtigt, at en planlægning, der inddrager detailhandlen, ikke alene tilrettelægges efter dem, der aktuelt er til stede i bybilledet. Men at der tænkes i hvem, der inden for en tidshorisont på 12 år, kan være interessenter inden for detailhandel og udbud af boliger.

Temaplan for detailhandel udskudt til efter kommunalvalget

Byrådet har været involveret via en temadrøftelse om detailhandelsudfordringerne for Randers samt i arbejdet med kommuneplanen. For at undgå at detailhandel blev et valgkampstema inden der var et gennemarbejdet produkt er det besluttet at udarbejde et kommuneplantillæg om midtby og detailhandel i 2010.

I dag fremstår Slotspladsen som et skjult og afgrænset område. En fortætning i "kanten" af pladsen kan sammen med ny belægning skabe en oplevelse af et åbent og offentligt område.

Byen trykker

WWW.PLAN09.DK/ROSKILDE

Et ønske om bæredygtig byudvikling og et godt bymiljø nødvendiggør at se på sammenhænge mellem byfortætning, kollektiv trafik, parkering og privat bilisme.

Fremtidens byudvikling i Roskilde skal ske i form af fortætning af den allerede eksisterende by ved at bevare den grønne ring udenom byen. For at skabe en bæredygtig byudvikling og et godt bymiljø er det nødvendigt at se på sammenhænge mellem byfortætning, kollektiv trafik, parkering og privat bilisme.

Plan09-projektet "Byen trykker" om byfortætning og kollektiv trafik var forankret i Planafsnittet i samarbejde med Park og Vejafdelingen.

METODE

En *desk-research*, der indsamlede erfaringer fra otte byer, som er sammenlignelige med Roskilde i forhold til størrelse, projekttype, bystruktur og kontekst.

En traditionel *byarkitektonisk analyse* – undersøgelse af rummeligheder for at underbygge eksi-

sterende KP-rammer og danne grundlag for den videre planlægning og beregninger i analyse af busruter.

En *kortlægning og analyse* af traceer for kollektiv trafik.

To borgerinddragelsesforløb: et traditionelt med indbudte og tilmeldte borgere, samt et AT forløb (Almen studieforberedelse, der er nyt tværfakultært gymnasiefag) på Roskilde Gymnasium.

ERFARINGER FRA PROJEKTET

Samarbejde på tværs af afdelinger

Som led i projektet er der introduceret en ny måde at samarbejde på, hvor arbejdsgruppen består af medarbejdere fra forskellige afdelinger frem for udelukkende chefer. Det har skabt stor glæde, men i starten skabte det et stort ressourceforbrug for at vænne sig til den nye situation. Konklusio-

nen er dog at der i sidste ende ikke bruges flere ressourcer.

Den fælles holdånd og vilje for at få projektet til at lykkes og blive til noget brugbart er helt klart udslagsgivende for fremdriften.

Frugtbar inddragelse gennem AT forløb

Roskilde Kommune har udarbejdet et oplæg til et AT forløb ("Almen studieforberedelse", der er nyt tværfakultært gymnasiefag) på Roskilde Gymnasium for at få de unge i kommunen til at drøfte fortætning. Lærerne har taget godt mod udfordringen og gjorde meget for at formidle problemstillingerne ved fortætning til eleverne. Eleverne har været meget engagerede og udsigten til at kunne få indflydelse på fremtiden har givet dem mod på opgaven. Det har været et berigende forløb, som kan overraskende viden. Et lignende AT forløb vil kunne bruges i andre sammenhænge.

Kortlægning af mulige traceer for kollektiv trafik er baseret på eksisterende busstop og anlagt tæt på byudviklings- og omdannelsesområder.

WWW.PLANOG.DK/ROSKILDE

Collagen har været et ikon for
fortætningsprojekt i Roskilde
gennem hele projektføreløbet.

MELLEMLAND – planlægning i de motorvejsnære arealer

WWW.PLANog.DK/SILKEBORG

**Et udviklingsprojekt
om forholdet mellem
en stor vejføring, by
og landskab.**

6

ERHVERVSKORRIDOR

8

SPORTS-TUNNEL

Projektet knytter sig til planlægningen i forbindelse med den besluttede motorvej igennem Silkeborg. Projektet kaldes MELLEMLAND, fordi det tager udgangspunkt i det "tomrum" eller mellem-land, som ofte opstår mellem en større vejføring og omgivelserne i form af by eller land. Styregruppen bestod af tre ledere fra forskellige dele af Silkeborg Kommune samt én repræsentant fra Vejdirektoratet. Der har været tilknyttet en projektgruppe med tre planlæggere og en vejingeniør fra kommunen samt to planlæggere fra konsulenten.

METODER

Typologier som principper for formgivningen

Typologierne knytter sig til konkrete vejstrækninger og hver typologi inkluderer fakta om strækningen, landskabsanalyse, program, udfordringer, koncept og hovedprincipper for den videre planlægning.

Registreringer og sekvensinddeling

Registreringer langs motorvejens vejtracé i form af fotos og feltnoter. Motorvejen er inddelt i sekvenser efter landskabelige eller tekniske karakteristika, og har til hver sekvens knyttet en typologi. Sekvenserne varierer i længde og tager fra 8 sek. til 109 sekunder at passere i bil med 110 km/t.

Workshops, seminar og studietur

To workshops, en for arbejdsgruppen og en for nabokommuner m.fl. Der har også været afholdt et internt seminar for planlæggere og byggesagsbehandlere, og arbejds- og styregruppen har været på studietur i Holland for at studere motorvejsprojekter.

ERFARINGER

Typologier som grundlag

for udvikling og koordinering

Typologierne er som redskab stærke i forbindelse

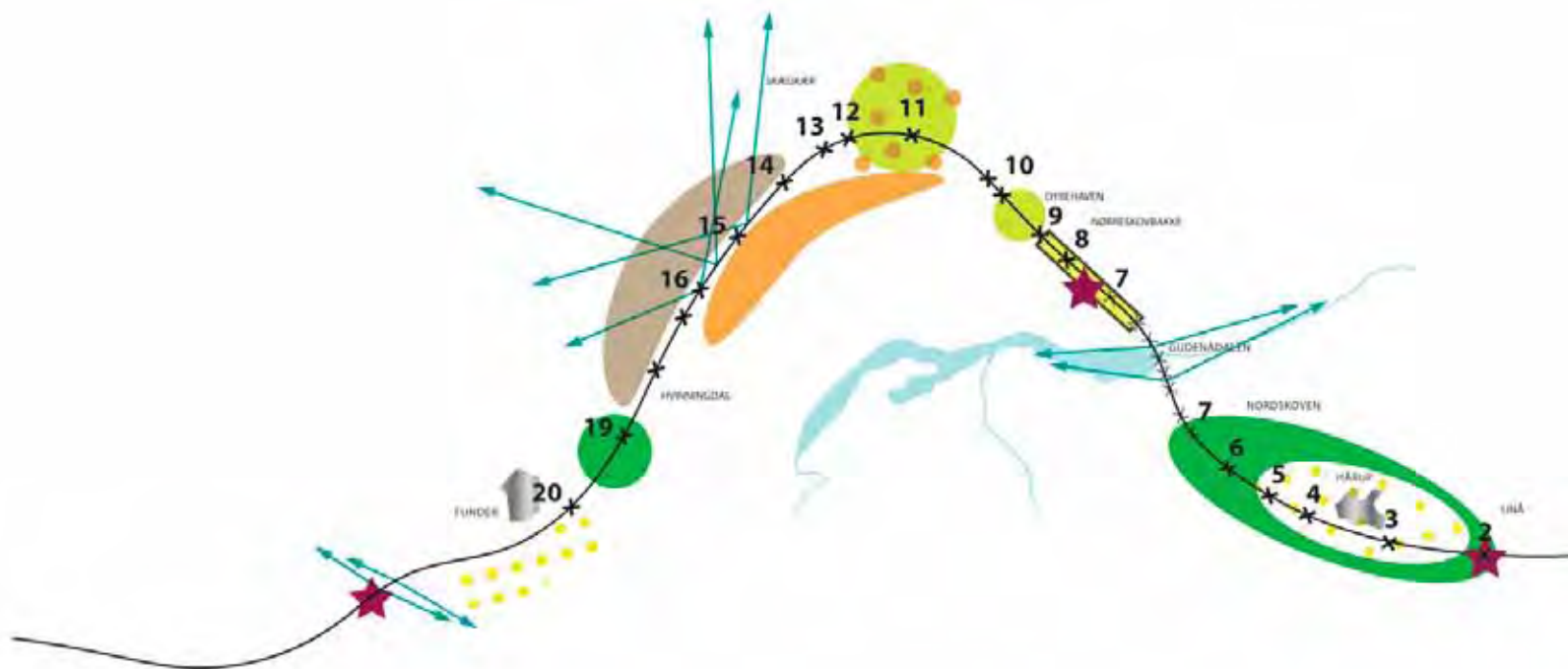
med det videre planlægningsarbejde i forvaltningen. I forbindelse med en lokalplan i motorvejens nærhed, har planlæggeren således kunne kontakte en person fra arbejdsgruppen i MELLEM-LAND, og på denne måde haft mulighed for at tage en principiel diskussion om struktur, program og form.

I MELLEMLAND er typologiudviklingen primært lavet hos konsulenten, men typologierne kunne være blevet stærkere, hvis vi havde haft et tættere samarbejde om deres udvikling.

Ressourceforbrug på registreringer og analyser

Sekvensinddelingen har været uundværlig, men den har også taget mange ressourcer at udvikle. Vi burde have standset arbejdet med den detaljerede sekvensinddeling tidligere i processen, for at gå i gang med typologiudviklingen og formgivningen. Da de formmæssige overvejelser kom i

Typologierne bruger bl.a. illustrationer til at angive principper for formgivningen.

Sekvensinddelingen var anvendelig allerede efter første workshop.

gang, spillede resultaterne tilbage til analysen og sekvenserne blev alligevel revideret yderligere.

Studietur som en fælles reference

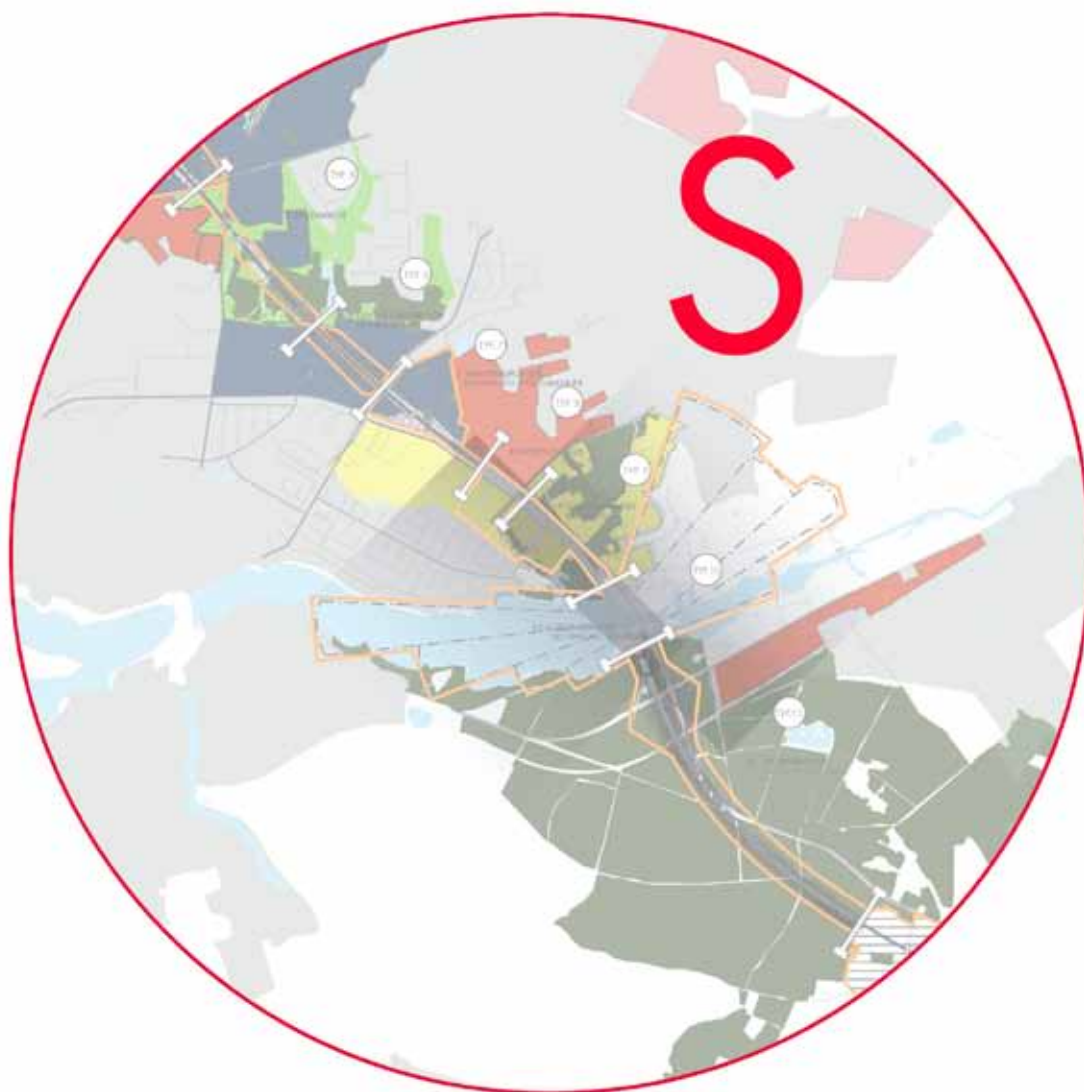
Først i projektets proces tog styregruppe, arbejdsgruppe og konsulenter sammen til Holland for at studere motorvejsnær planlægning og arkitektur. Erfaringerne fra turen blev sidenhen et omdrejningspunkt for typologiudviklingen. Studieturen var en fælles reference og en meget stor inspirationskilde.

Gode arbejds møder frem for arbejde i tænkeboks
Vi har haft et stort udbytte af arbejds møder, hvor en medarbejder fra Silkeborg Kommune arbejdede sammen med en medarbejder fra det tilknyttede konsulentfirma. Møderne blev afholdt som én-dags møder på begges arbejdspladser. Løbende blev spørgsmål og andre problemstillinger i forhold til projektet afklaret. Denne arbejds-

form er langt mere givende i form af videndeling end når konsulenten alene har været i "tænkeboksen", som også har været tilfælde i flere dele af projektet. Arbejdsfordelingen mellem kommune og konsulent burde også have været skarpere defineret. Eksempelvis kunne vi have præciseret, at 80 % af arbejdet i analysefasen tilfalder konsulenten, mens 20% tilfalder kommunen osv.

Involvering af embedsmænd og politikere

MELLEMLAND har i løbet af processen skiftet fokus fra eksternt til intern formidling. Her ved slutningen deltog repræsentanter fra den øvrige forvaltning i Workshop II og en temadag, og det lykkedes at forankre typologierne bredt hos den resterende del af forvaltningen. Dette viste sig at være god timing at lade projektet modne, for derefter på et stadigt tidligt tidspunkt, at præsentere det for den øvrige forvaltning.

Timing'en var til gengæld ikke rigtig i forhold til at involvere politikerne indenfor projektperioden, da projektet endnu var for usikkert et grundlag for en politisk debat. Projektet har alligevel hjulpet dem til at se positivt på motorvejens linjeføring, og forstå vigtigheden af at være planmæssigt godt forberedt. Måske havde det været en fordel at have politikere med på studieturen til Holland, så de spændende input også fik talsmænd i de politiske udvalg?

Samspelet med Silkeborgs kommuneplan

Typologiuudviklingen ligger nu til grund for udpegningen af nye rammer til byudvikling og til udpegning af områder til skovrejsning eller uønsket skovrejsning.

Typologierne er også blevet en del af kommuneplanens redegørelse som et planunderstøttende dokument, og et redskab til debat inden lokalplanlægning af de motorvejsnære arealer.

Motorvejsforløbet er inddelt i tre strækninger, som hver især er inddelt i sekvenser. Til hver sekvens er angivet en typologi.

Dialogbaseret planlægning

WWW.PLANO9.DK/SKANDERBORG

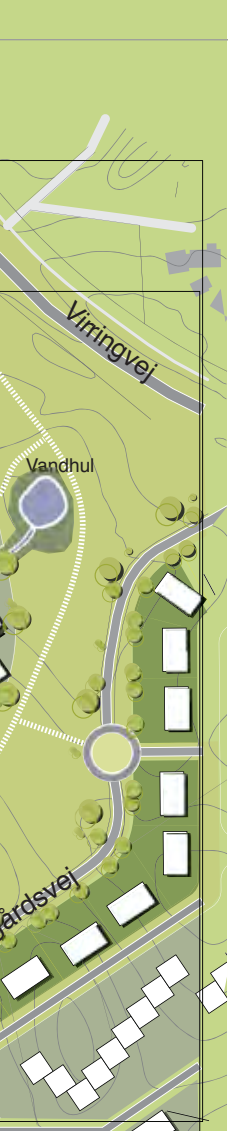
Anebjergspillet – dialogbaseret planlægning for byudvikling af bynære skov- og naturarealer til sundhedsfremmende og rekreative formål.

Skanderborg Kommune ønsker i den nye bydel Anebjerg at omsætte og formidle planstrategiens visioner for kommunens udvikling. Visionerne, blev via Anebjergspillet, kvalificeret, så der skabes ejerskab og forankring.

METODE

Anebjergspillet er et eksempel på dialogbaseret planlægning som omfatter: Rollespil, scenarier, udfordringer og prioriteringer. Gennem spillets tre faser er det målet, at spillerne skal kvalificere planlægningen. Spillet blev afholdt som et helaftensarrangement. Borgere, lodsejere, lokale foreninger, udviklingsselskaber, politikere og medarbejdere fra kommunens forskellige afdelinger blev inviteret direkte. Spilaftenen blev igangsat med oplæg fra fire eksperter indenfor sundhedsfremmende og bæredygtig byplanlægning, grundvandssikring og landskabelig tilpasning. Efter afholdelsen af spillet blev spillernes ideer og prioriteringer lagt på kom-

Planstrategi

Visioner

Udvikling

Kvalitet

Oplevelser

Sundhed

Bæredygtighed

Dialog

Analyse

Viden

Rekognosering

Idéudvikling og ejerskab

Borgere

Interessenter

Politikere

Ekspert

Organisationer

Skov og Naturstyrelsen

67

Kommuneplan

Retningslinjer

Rammer

Værdier

Handlinger

Bebyggelsesplan

munens idé-site www.ideoffensiv.dk, hvor der gennem en periode var mulighed for at kommentere ideerne.

ERFARINGER

*Forankring via Anebjergspillet
vigtigere end spillets resultater*

Det kom rigtig mange gode ideer frem og spillet fungerede godt til at etablere et fælles ejerskab blandt borgere, interesseorganisationer, det nye byråd i den nye kommune og den nye administration. Parterne er kommet på samme "banehalvdel", evt. interessekonflikter synes nedbrudt og spillerne har konstateret, at "alle kortene har været på bordet". Vigtigt at vide: Det forberedende arbejde og design af spillet var en del mere tidskrævende end forudsat.

Ny viden om aktørernes prioriteringer

Gennem spillet fik byrådet og administrationen

indsigt i, hvilke parametre, der vejer tungest, når der tales bæredygtighed, sundhedsfremmende, landskabelig byplanlægning m.m. Fx viste det sig, at kollektiv trafik ikke fylder meget i de kommende beboeres prioritering. Kommunen må gøre sig klart, at den kollektive trafik skal være rigtig god, hvis det skal give en bæredygtighedseffekt.

*Frygt for at almindelige høringsparter
mister indflydelse*

Kort efter spillet blev der foretaget en evaluering via telefonisk interview af 10 spillere. Den viste generel stor tilfredshed, men den lokale formand for DN udtrykte frygt for, at metoden kan betyde, at DNs almindelige høringsberettigelse bliver mindre værd. En omfattende borgerinddragelse hindrer ikke, at høringsparter interesser ikke kan varetages, blot at disse interesser også drøftes og afvejes i en åben dialog. DN kunne med fordel have været inddraget i designfasen.

Den konkrete plan (illustrationen tv.) er blevet til i en dialogproces og med afsæt i analyse og viden.

Multifunktionelle jordbrugslandskaber

WWW.PLANo9.DK/SKIVE

**Borgere udvikler nye
planprincipper for det åbne
land med bistand fra kommunen
og eksperter.**

Projektet handler om, hvordan borgerne med bistand fra kommunen og eksterne eksperter kan støttes i udarbejdelsen af lokale udviklingsplaner for det lokale landskab, så planerne kan indgå i kommuneplanen for det åbne land. Udviklingsplanerne rummer konkrete forslag til, hvordan landskaberne kan anvendes.

Projektet blev ledet af en kommunal afdelingsleder og med en kommunal kontaktperson knyttet til hver af de fem borgergrupper med lokale ildsjæle. Skov & Landskab har sammen med fem borgergrupper udgjort de vigtigste "partnere".

METODE

Projektets hovedidé har været at gennemføre en borgerstyret landskabsplanlægning i fem lokalområder med fokus på landskabet og naturgrundlaget som ramme for forskellige hovedfunktioner: Bosætning, rekreation/friluftsliv og jordbrug.

PLAN09 - en vigtig brik i kommuneplanlægningen...

Fra sektorplan til helhedsplan... Fra høring til dialog...

FRA IDÉ TIL HANDLING

SKIVE - VI GØR DET!
Vision, strategi og handlingsplan for Skiveegnen

REGIONPLAN

PLANSTRATEGI

PLAN09
PLAN09 PROJEKTER

OMRÅDEANALYSER

KOMMUNEPLAN

SWOT-analyser, udarbejdet af borgergrupperne, har derfor været styrende for arbejdet. (se model på hjemmesiden). Grupperne blev tilført viden fra eksterne eksperter ifht. natur, landskab, kulturhistorie, flyttemønsteranalyser, værdibaseret dialoger, konsulentforslag til nye boligområder m.m. Der er også udviklet en landskabsanalyse på sogenniveau samt et landskabsdiagnoseværktøj.

ERFARINGER

Lange borgerinddragelsesprocesser giver stærkt ejerskab

Fem borgergrupper har i snart to år arbejdet med lokale udviklingsplaner. Det er utrolig lang tid at holde gryden i kog. Det lykkedes bl.a. fordi grupperne er dannet ud fra lokale netværk. De er håndplukkede med mulighed for selvsupplering lokalt. Flere deltagere i borgergrupper har i mange år arbejdet projektorienteret og kender samarbejdsånden med kommunen. Dermed har grup-

perne haft et "socialt forspring" i forhold til andre borgerinddragelsesprocesser, som er vigtigt, når den vanskelige del med formulering af udviklingsplanerne begyndte og frustrationer opstod. Arbejdet med konkrete, fysiske projekter som sideløbende med udarbejdelse af udviklingsstrategier har været en motivationsfaktor hos deltagerne. Flere konkrete projekter har udviklet sig under Plan09, og det har gjort det muligt at vise de øvrige lokalsamfund, at det nytter noget at deltage i borgerinddragelsesprojekter.

Vidensdeling skaber motivation

Vidensdeling har været en af de største motivationsfaktorer. Både for borgergrupperne og projektets øvrige deltagere. Når ekstern viden fra eksperter møder lokal viden udspringer der gensidig forståelse for lokalsamfundenes udviklingspotentiale.

Projektet bringer planlægningen af det åbne land fra et regionalt niveau til et mere konkret, lokalt niveau i form af områdeplaner.

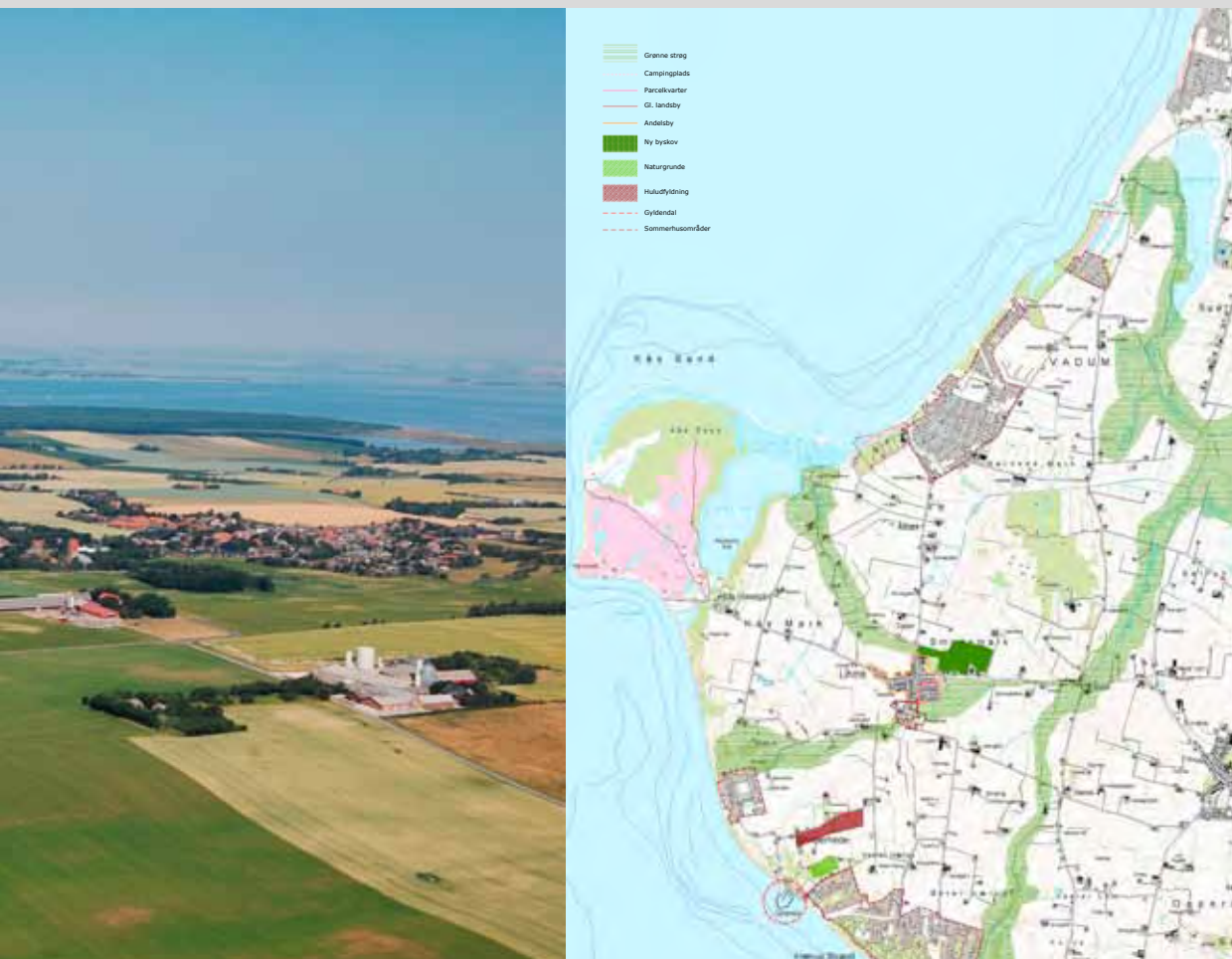
Oversigtskort med de fem caseområder, som borgergrupperne har arbejdet med. Elementer fra områdeplanerne optages i kommuneplanens hovedstruktur med retningslinjer samt i rammedelen. Langt de fleste konkrete projekter kan umiddelbart planlægges, fundraises og realiseres, mens andre forudsætter senere ændringer af kommuneplanen.

Nogle grupper ser det som særligt positivt, at eksterne eksperter har været med til at åbne øjnene for nye kvaliteter i deres nærområde. De eksterne eksperters ydmyghed er vigtig. For de lokale er det vigtigt, at de ikke påtvinges en ny holdning til lokalsamfundet. I stedet har de oplevet, at de kan give viden tilbage til eksperterne. Det forstærker den lokale selvtilid.

Gå i gang med lokale eksperimenter – og inddrag gerne universiteter og andre vidensinstitutioner! Og indbyg læringsdimensioner i projekterne.

Den svære overgang fra udviklingsplan til kommuneplan

Dele af de konkrete planer for landskabet indgår i kommuneplanen, og danner udgangspunkt for lokale initiativer. Planerne er forslag til, hvordan nye, multifunktionelle kulturlandskaber kan indrettes. Målet er, at et moderne og intensivt land-

De fleste landmænd har stor interesse i en positiv udvikling af lokalområder, og er ofte nøglen til geografisk sammenhængskraft bl.a. i form af stier og at sikre lysåbne arealer, som giver "kig" mod kysten. Kvaliteter som ofte bliver højt værdsat af øvrige borgere i lokalsamfundet.

brug i højere grad kan spille sammen andre funktioner så som friluftsliv, bosætning og et varieret plante- og dyreliv. Overgangen fra den lokale udviklingsplan til kommuneplan har været vanskelig, set med nogle af borgergruppernes øjne. De havde svært ved at forstå nogle af kommunens beslutninger.

Grupperne savner klarhed over processer, der er gået i gang, efter at de har sluppet materialet. En årsag til frustrationer er manglende viden om kommuneplanens status. Kommunen skulle måske have brugt mere tid på at formidle dette undervejs og klarlagt, hvad der er projektniveau, og hvad der er kommuneplanniveau. Grupper, som føler, at de har et godt overblik over hele processen, er også de mest positive.

Politisk forankring af planerne via ildsjæle

Projektets politiske forankring var klassisk – i sit

udgangspunkt:

- generel orientering om projektet og Plan09 forud for økonomiudvalgets godkendelse af projektet.
- bustur rundt i kommunen, hvor problemstillinger indenfor natur- og landskabsforvaltning blev præsenteret. Her blev muligheden for at få problemstillinger grundigere belyst i Plan09-projektet og chancen for kvalificerede løsningsforslag gennem sparring med de øvrige projektdeltagere præsenteret.

En vigtig erfaring i Skives projekt er, at flere af deltagerne i borgergrupperne har haft tilknytning til det politiske bagland for kommunalbestyrelsesmedlemmer. Det har mindsket behovet for politikernes deltagelse i borgergrupperne. Måske fordi processen overordnet set er opfattet positivt af de deltagende borgergrupper, er behovet for politisk involvering mindre.

Rammer om det gode liv

WWW.PLAN09.DK/SVENDBORG

Et eksempelprojekt om værdi-orienteret planlægning ud fra Cittaslow-principperne som Svendborg Kommune har tilsluttet sig. Projektet udviklede metoder til kvalitetsdiskussioner, og indkredse rammer om det gode liv.

Svendborg Kommune rettede med projektet fokus på livet og omgivelserne frem for planjura og regulerende bestemmelser. Den kommunale rolle skal som supplement til den traditionelle regulerende og administrerende rolle være dagsorden-sættende, opsøgende, initierende og samarbejdende. Slow-filosofien, som Svendborg Kommune har tilsluttet sig via medlemskab af den internationale Cittaslow-bevægelse, blev sat op som den værdimæssige ramme for projektet.

Cittaslow er et internationalt netværk af byer, som vil udvikle sig med fokus på lokale, humane, miljøvenlige og bæredygtige løsninger i en global verden. Plan09-projektet var en lille del af kommunens arbejde med implementering af Cittaslow, og fokuserede på at udvikle metoder, der kan indfange forskellige kvalitetsopfattelser hos nuværende beboere og potentielle tilflyttere.

Projektet var forankret i Planafdelingen i Kultur og Plan. I Styregruppen deltog Plan, Kultur, Natur & Miljø, Klima, Sundhed, Erhverv og Kommunikation. Projektet er gennemført i samarbejde med konsulenter og forskere fra Aalborg Universitet/samfundsudvikling & Planlægning og Syddansk Universitet/Litteratur, Kultur & Medier.

METODE

Projektet gennemførte kvalitetsdiskussioner med forskellige interessenter – kommunale ledere på tværs i organisationen, politikere, lokale aktører, tilflyttere, forskningsverdenen og 'os selv', planlæggerne. Ambitionen har været at undersøge inddragelsesmetoder i skalaen 1:1 ved at praktisere de valgte Cittaslow-værdier, invitere og animere til praktisk samarbejde om at forbedre kvaliteten. Der er gennemført debatcafeer, workshops, dialogmøder, forskersymposium og test af en ny dialogmetode gennem eventen 'Tankegangen',

hvor der bydes på nye sanseoplevelser og eftertanke i byrummet, og hvor lokale aktører deltager som medarrangører.

Projektet er resulteret i

- en selvreflekterende handlingsguide for kommunens arbejde med Cittaslow-værdier
- Cittaslowhjulet – et nyt digitalt dialog- og planredskab, der tager afsæt i en værdibaseret tilgang til den fysiske planlægning
- en antologi som 12 forskere inden for kultur og byplanlægning samt en Cittaslow-kok i forlængelse af projektets forskersymposium har bidraget til.

ERFARINGER

Stafetten er mere proces end resultat

Processen med Stafetten har været med til at sikre, at Cittaslow er blevet grundigt debatteret på tværs af alle sektorer, og er udadtil mødt med stor

Cittaslowhjulet er skitsen til et nyt digitalt dialog- og planredskab med afsæt i en værdibaseret tilgang til den fysiske planlægning. Med inspiration i Cittaslow-chartret danner en række udvalgte temaer og kvalitetsdimensioner grundlag for målsætning/ screening/ scoring, samt efterfølgende dialog og forhandling med projektholdere. Måske udvikler det sig til en ny bygherremanual?

Sneglen har efter sigende en evne til at balancere på en knivsæg. Som Cittaslow ønsker Svendborg Kommune også at balancere mellem evnen til på én gang at bevare sin unikke lokale natur, kultur og historie og samtidig udvikle sig i takt og i samspil med en global verden.

lokal interesse og opbakning. Det er ikke sket efter den traditionelle planhierarkiske orden, men i spring direkte mellem overordnede visioner og strategier og konkretiseringsniveauet.

Stafetten har nået et mål. På vejen! For den sideløbende implementering af Cittaslow viste sig at være en større udfordring end ventet. Men der er grobund for at fortsætte arbejdet.

Kultur og Plan giver samlet nyt liv

'Tankegangen' er en ny tilbagevendende event, hvor Svendborg Kommune sammen med private aktører udfordrer og inspirerer til sansning og eftertanke om Svendborgs særlige Cittaslow-kvaliteter. 'Tankegangen' kom i stand i et tæt samarbejde mellem Kultur- og Planafdelingen og har bevist, at projekter bliver bedre, mere innovative og overraskende, når man samarbejder på tværs af sektorer. Læs mere om konsekvenser af sam-

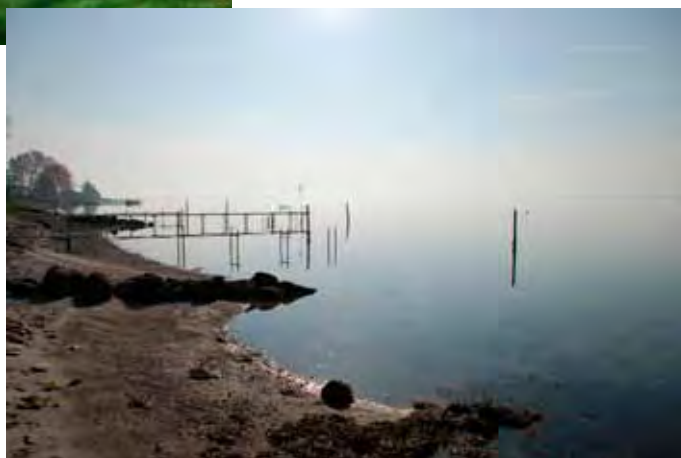

menlægningen af Kultur og Plan i samme direktør-område på hjemmesiden.

Politisk opbakning er en nødvendighed

Politikerne blev allerede tidligt i projektet inddraget i Stafet-løbet, og borgmesteren og udvalgsformanden for Kultur og Plan har på skift fungeret som 'værter' på de forskellige arrangementer. Udvalget for Miljø og Teknik bad endog af sig selv om at få Stafetten 'på besøg' og har været blandt de første til at bruge Cittaslow som begrundelse for politiske beslutninger.

Den fremadrettede udfordring, i forhold til at omsætte Cittaslow til konkrete planredskaber og tiltag, bliver at sikre den fortsatte politiske opbakning. Når alt kommer til alt er det en forudsætning for, at der ikke opstår et misforhold mellem, hvad vi siger vi gør, og det vi rent faktisk gør.

Vi skal huske os selv!

Plan09-projektets fokus hele vejen rundt i den kommunale organisation, på lokale aktører og potentielle tilflyttere betød, at vi langt hen i projektperioden 'missede' den vigtige videndeling i Planafdelingen.

Det er vigtigt i den videre proces at skabe bredt ejerskab til Cittaslow som fælles værdi og omsætte det til planlæggeresprog og konkret planlægning. Blandt planlæggere er der stor lyst og vilje til at inddrage Cittaslow som plankulturel strategi, fordi det retter fokus på god planlægningsskik, giver et samlet begreb for kvalitet og sætter ekstra spot på planlægningen.

Det tager tid og kræver opbakning fra både borgere, lokale aktører, politikere og kommunens ansatte, hvis Svendborgs visioner om at udvikle sig som Cittaslow skal bære frugt. Svendborg er dog allerede godt på vej.

Cittaslow har dog også vist sig at være vanskeligt at gribe og begribe. Cittaslow provokerer og rækker ved vante roller og forestillinger om planlægning.

Midtby på spil

WWW.PLANO9.DK/VARDE

Varde Kommune har afprøvet spilmetoder i udviklingen af Varde midtby.

Varde midtby er et højt prioriteret område i kommunens planlægning. Kommunen ønskede at sætte Varde midtby på spil – at udvikle en moderne by i respekt for de historiske rammer. Det primære formål med spillet var at sikre input til kommuneplan og arbejdet med midtbyplanen.

METODE

Et spil, der kræver dialog og handling med spilleregler, spilleplader, spillekort, spillebrikker og lignende rekvisitter, der målrettes opgaven undervejs.

Der blev gennemført to workshops: Formålet med første workshop var at udvikle idéer, ønsker og barrierer for en udvikling af midtby og skabe et fælles udgangspunkt. På anden workshop blev fremkomne idéer, ønsker og behov fra første workshop konkretiseret i overordnede scenarier for Varde midtby.

Projektgruppen bestod af personer fra Varde Kommune og konsulenter. Beslutningsniveauet bestod af Plan- og Miljøudvalget.

ERFARINGER

God metode til indsamling af viden om brug af byen
Erfaringerne med spilmetoden har generelt været positive til kortlægning, analyse, idéudvikling med henblik på at identificere byens styrker, muligheder og udfordringer. Metoden har været god til kortlægning af hvordan et udsnit af borgerne bruger byen, hvilke steder der opleves som attraktive, problematiske, med funktionelle mangler samt konkrete udviklingsønsker. Der var generelt blandt deltagerne høj grad af konsensus i vurderingen af byens kvaliteter og udfordringer.

Visionære og realistiske bud på midtbyens fremtidige udvikling

Deltagerne var meget glade for metoden, hvor de

I spillet deltog repræsentanter fra interesseorganisationer, uddannelsesinstitutioner, kommunale udviklingsråd, borgere, politikere, konsulenter og embedsmænd. Efter første workshop stod det klart, at de unges holdninger manglede. Et udvalg af elever fra Varde Gymnasium blev inviteret og deltog i en idé-workshop. Herefter var input om brug af og ønsker til midtbyen fra spillerunderne repræsentative.

med en relevant "styring" kunne sætte ord på ønskerne til byens udvikling. Metoden bidrog til at skabe en helhedsforståelse hos deltagerne og frembragte dermed både visionære og samtidig realistiske bud på udviklingstiltag.

HVORFOR planlægge?

WWW.PLANo9.DK/VEJEN

**Vejen Kommune flyttede
planlægningens fokus fra
hvad og hvordan planlægningen
foregik til HVORFOR planlægge.
Projektet tog godt fire arbejdsdage,
og var startsskuddet til en plankultur
i forandring.**

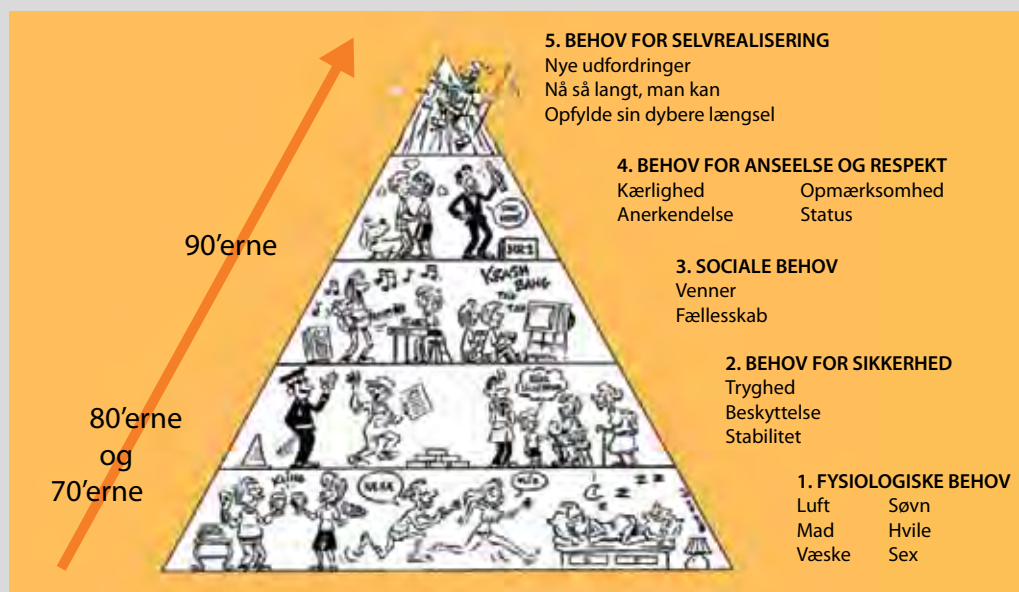
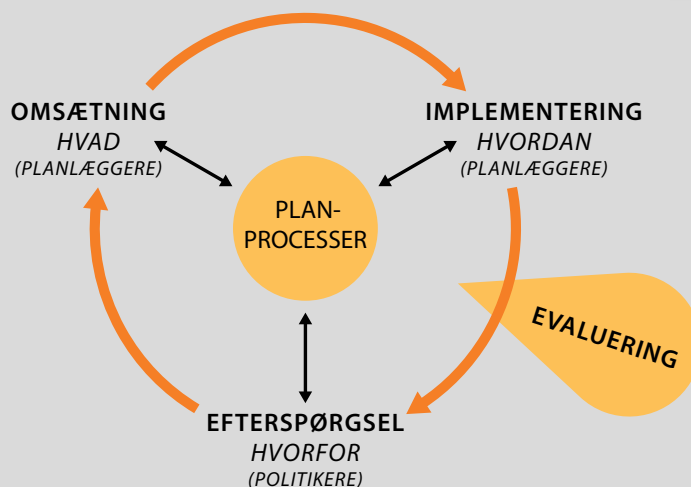
Tre afdelinger, der arbejdede med planlægning, skabte grobund for en fælles sammenhængende, tværfaglig, efterspørgselsorienteret plankultur i Vejen Kommune. Ideen var således at sætte medarbejdere sammen på tværs af afdelinger, fagligheder etc. og bede dem reflektere over deres situation. Formålet var at skabe et grundlag for en plankultur, som imødekommer situationen og de krav, der stilles til moderne planlægning.

METODE

Fire workshops fra 9-15 med en kombination af teori, dialog, træning og øvelser, samt arbejde i marken – "on-location". Dertil kommer så efterspørgslen fra omgivelserne.

Udgangspunktet var ved hjælp af organisations-teori at fremmane erkendelser og aha-oplevelser. Samtidig arrangerede vi en tur ud af huset, for at studere et nyere boligområde. På turen blev del-

Begrebet "Efterspørgsels-orienteret planlægning" blev i projektet i Vejen nævnt otte gange i timen! Det betyder at, man begynder en plansag med at spørge: HVORFOR planlægger vi?, og ikke som tidligere: Hvad og hvordan griber vi opgaven an.

tagerne bedt om at reflektere over området. Vi stillede nogle få spørgsmål, som vedrørte en vurdering af kvaliteten i området.

Det var et bevidst valg, at spørgsmålene var om kvalitet – og vurdering af samme. Netop for at få spillet forskellige fagligheder på banen. Hvad kan en biolog bidrage til i byplanlægning? Hvordan tænker arkitekten, og kan denne tænkning udfordres af andre fagligheder.

ERFARINGER

Løbende metodeudvikling

Det at udvikle metoderne i tæt samspil med deltagerne i projektet er en super positiv erfaring. Det gav os mulighed for at møde deltagerne der, hvor de var. Metoden afhænger af, at deltagerne vil spille med og være åben overfor refleksionen – og erkendelsen af sin egen faglighed. Det skal håndteres og kan være en risiko.

Kims ikke af 'aha'-oplevelsers betydning

På en ekskursion genvandt medarbejderne respekten for hinandens fagligheder. On-location i boligområdet påpegede en biolog omgivelsernes muligheder, hvilket indtil da var pænt overset af de øvrige fagligheder. Oplevelsen blev i projekt et symbol på mulighederne ved mere internt samarbejde.

Kulturutvikling kræver knofedt

Den store udfordring er at fastholde fokus – og få den nye plankultur forankret. Kultur er både noget man har, og noget man skaber. Da Plan09-projektet kørte var der stor interesse for forandringerne – det har været sværere efterfølgende at fastholde "det nye", bl.a. også da primus motor (udviklings- og planchefen) fik arbejde i en anden kommune.

Maslows behovspyramide og behovet for planlægning. Planlægning skaber rammerne til fremtiden, men hvilket samfund ønsker vi? I 60-80'erne planlagde vi til velfærdssamfundet, og et stigende fysisk og socialt behov blev dækket. I dag handler planlægning om mere end det – og Vejen Kommune undersøgte hvilke behov deres planlægning skulle indfri.

Bynære landskaber

WWW.PLANo9.DK/VIBORG

Kommuneplanlægning for de bynære landskaber, hvor by og land ses i samme skala og detaljeringsgrad. Landskabskarakterkortlægning kombineret med oplevelsesværdikortlægning.

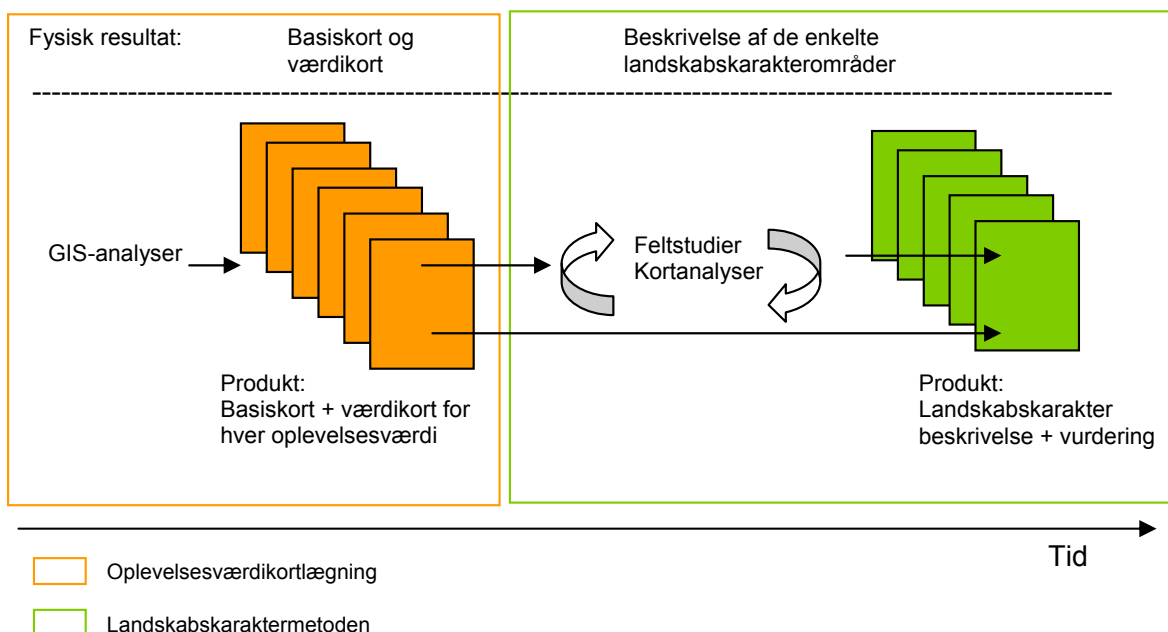
Projektets formål er at udvikle en ny form for kommuneplanlægning for de bynære landskaber, der udnytter mulighederne for at planlægge helhedsorienteret på tværs af by og land, og hvor by og land ses i samme skala. Der er arbejdet med to bynære landskaber ved henholdsvis Viborg by og Møldrup by.

Projektet er udarbejdet af en projektgruppe med tre medarbejdere fra Kommunens Teknik & Miljøforvaltning og en chef fra Plan.

METODE

Kortlægning

Grundlag for planlægningen af områderne er en kombination af to metoder. Oplevelsesværdikortlægningen er baseret på GIS-analyser og resultater i kortlægning af syv forskellige oplevelsesværdier. I landskabskaraktermetoden (LK-metoden) indgår både kortanalyser og feltarbejde. LK-me-

toden indeholder fire faser, og i projektet er alene udført de to første faser: kortlægning og vurdering, mens faserne strategi og implementering er tænkt ind i projektets planlægningsfase.

Planlægning

Planlægningsfasen endte ud i et uformelt plan-dokument med mål, planprincipper og forslag til initiativer for hvert af de seks delområder omkring Viborg og området omkring Møldrup. Planprincipperne er udviklet indenfor fire kategorier: By, Teknik, Rekreation og Natur-Kultur, der tilsammen dækker kommuneplankataloget.

ERFARINGER

Oplevelsesværdikortlægning tog mere tid end forventet

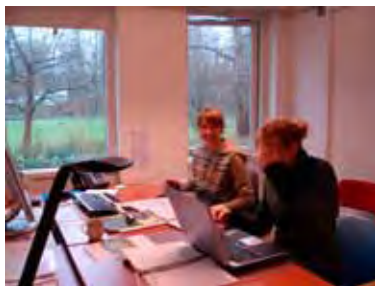
Der var behov for mange forskellige data, en del af dem havde kommunen, mens andre skulle skaffes fra andre myndigheder/aktører. Nogle

data fandtes kun i analog form i brochurer og lignende og skulle digitaliseres, inden de kunne indgå i analyserne. I projektet er der arbejdet på lokal skala, og det viste sig at være vanskeligt at skaffe alle data i den nødvendige detaljeringsgrad. Alt i alt var kortlægningen mere tidskrævende end forventet.

"Light"-version af landskabskaraktermetoden var utilstrækkelig

For at effektivisere projektarbejdet var det planen at udvikle og anvende en light-version af delelementer i LK-metoden. Dette viste sig kun muligt ved Møldrup, et lille og relativt homogent område. Analysen blev udført næsten som en screening med feltarbejde, hvilket fungerede fint. Viborg by krævede en mere nærgående analyse for at af-dække den mere komplekse dannelseshistorie, terræn og landskabselementer.

I projektets analyse- og kortlægningsfase er oplevelsesværdikortlægningen for de to caseområder udført først, og derefter landskabskarakterkortlægningen. Det effektiviserede processen, da oplevelsesværdikortlægningen udgjorde en del af kortanalyserne, som er første led i landskabskaraktermetoden.

Kortlægningen og vurderingen blev til i samarbejde mellem en af kommunens medarbejdere og en konsulent. Det var en væsentlig fordel at være to, dels til løbende kvalitetssikring, dels da det betød, at den opnåede viden nu er forankret i kommunen. En vigtig erfaring er også, at arbejdet kræver en koncentreret indsats af længere varighed; det kan anbefales at have ryddet kalenderen for andre opgaver i mindst en uge ad gangen for at få optimalt udbytte af indsatsen.

Svært at "sælge" de bynære landskaber

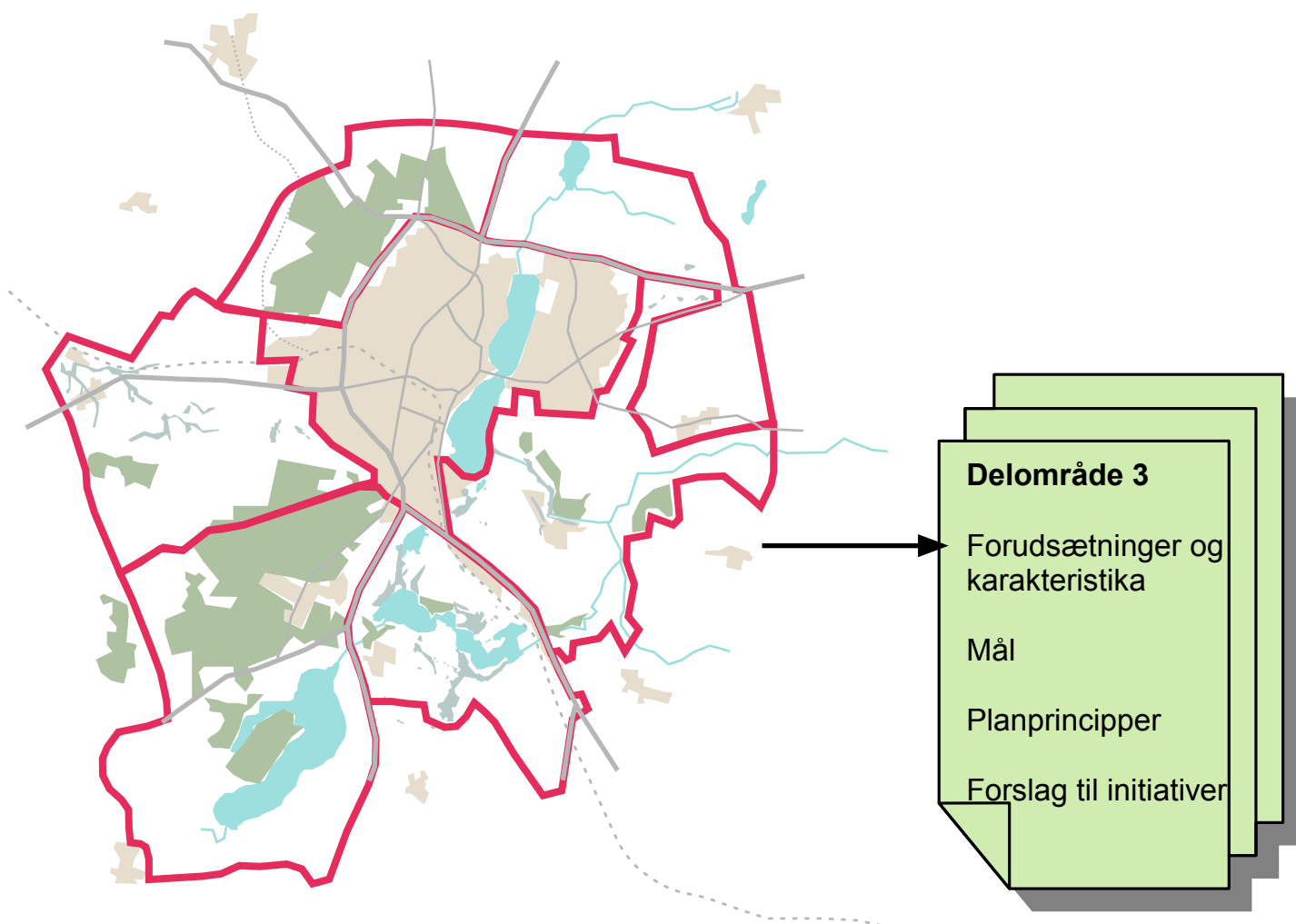
Det er kun få udenfor projektgruppen, der kender projektets indhold. Det er projektgruppens oplevelse, at resultatet af oplevelsesværdikortlægningen og LK-metoden, som består af kort og tekst, er umiddelbart vanskeligt tilgængeligt, og det kræver en indsats at formidle.

Planprincipper som bindeled

mellem forudsætninger og handlinger

Planprincipperne har vist sig gode til at sikre samspillet mellem forudsætningerne (landskabsanalyse og gældende retningslinier) og de mål og handlinger der indgår i den endelige plan for de bynære landskaber.

Planprincipperne bliver således mellempianens arbejdsredskab og vision, som kvalificerer den videre planlægning m.v. i de enkelte bynære delområder. Det er efter vores opfattelse et værdi-

fuldt resultat, som rækker ud over en enkelt planperiode og dermed får større nytteværdi og holdbarhed end et enkelt plandokument.

Projektets betydning for kommuneplanen

Selv om projektet ikke er blevet en integreret del af kommuneplanen, har det spillet en aktiv rolle i udarbejdelse af kommuneplanforslaget. Kortlægningsresultaterne fra oplevelses- og LK-metoden har været del af grundlaget for den fysiske udformning af nye byudviklingsområder, fastlæggelse af rammebestemmelser for relevante rammeområder, udpegning af et støjfrit område ved Hald Sø og bynære skovrejsningsområder ved Møldrup.

Projektets første fase, analyse- og kortlægningsfasen har resulteret i basiskort og værdikort for hver af de syv forskellige oplevelsesklasser samt beskrivelser og vurderinger af landskabskarakterområder.

Udviklingsmuligheder for detailhandlen

WWW.PLANo9.DK/VORDINGBORG

Vordingborg Kommune har lavet en udvidet detailhandelsanalyse, der også viser hvordan øvrige bylivsfunktioner fordeler sig sammenlignet med fordelingen af butikker.

Vordingborg Kommune ville med projektet opnå en samlet forståelse for kommunens tre store byers oplevede kvalitet og potentiale som handels- og oplevelsesbyer. Projektet blev gennemført af en projektgruppe på fem personer fra hhv. plansekretariat, udviklingsstab, kultur og fritid samt en ekstern, udpeget af detailhandelen.

METODE

Kortlægning af serviceudbud, kulturudbud og andre bylivsfunktioner som supplement til en detailhandelsanalyse

Interviewundersøgelse om brug af og holdning til bymidterne i kommunens tre større byer.

Dialogmøder med handelsstandsforeninger på forskellig vis i hele processen

Handelsbarometer. Der blev udvalgt omkring 35

butikker fordelt på de tre byer, der var villige til en gang årligt at afgive nye omsætningsoplysninger, så udviklingen i omsætningen i bymidternes butikker bl.a. kan sammenlignes med udviklingen på landsplan.

ERFARINGER

Kombination af traditionelle analyser og interviews

En samlet kortlægning af butikker og øvrige bylivsfunktioner kombineret med fx interviews er et godt redskab til at forstå byens samlede attraktion og kvalitet (eller mangel på samme) som handels- og oplevelsesby.

Detailhandelen understøttes af andre bylivsfunktioner

De besøgende vurderer byen bedre og mere oplevelsesrig – både kulturelt og servicemæssigt, når butikker og andre funktioner er koncentreret i bymidten. Analysen kunne bruges til at trække

tendenser ud og konkludere, at samlokationen betyder noget, men det kunne være hensigtsmæssigt at få udviklet en metode til i mere kvantitativ form at definere begrebet samlokation præcist. Hvor "tæt" funktionerne skal være på hinanden for at kunne defineres som samlokation?

Handelsbarometer

Konsulenten stod for indsamlingen af data og udarbejdelse af handelsbarometret. Det er formentlig nemmere for en konsulent end kommunen at få butiksejere til at komme med fortrolige omsætningsoplysninger. Det er selvfølgelig mere omkostningskrævende, og udgiften vil ligge i omegnen af 30.000 kr årligt. Spørgsmålet er også, om det er i kommunens eller kun handelsstandens interesse, at følge omsætningsudviklingen så nøje. For kommunen er handelsbarometeret dog en måde at skabe bedre kontakt til detailhandelen og sikre, at detailhandelen på en anden og mere

Præstø er én af de tre større byer med detailhandel i kommunen. Gennem projektet har handelsstandsforeningerne i de tre byer erkendt, at de må samarbejde for at sikre en positiv udvikling af detailhandelen i kommunen.

- Dagligvarebutik
- Udvalgsvarebutik
- Forhandler af særlig pladskrævende varegrupper
- Caféter, kroer, restauranter m.v.
- Banker, posthuse, forsikring m.v.
- Offentlige funktioner
- Læger, frisører, solcentre m.v.
- Forretningservice
- Biografer, teatre, biblioteker og anden kultur

Butikker og andre bylivsfunktioner (offentlig og privat service og kultur) blev kortlagt for kommunens tre byer. I Vordingborg er butikkerne centreret omkring selve hovedstrøget, mens øvrige servicefunktioner og især kulturtilbud er meget mere spredt i byen.

aktiv måde end tidligere inddrages løbende i arbejdet for byen.

Ejerskab gennem inddragelse

Projektet har undervejs været præsenteret for og drøftet med handelsstandsforeningerne i de tre byer og med lokalrådene i kommunen. Dette har skabt et ejerskab til detailhandelsanalysen og detailhandelsplanlægningen både hos de handlende og hos lokalrådene. Derved har de forstået betydningen af at have en tæt og levende bymidte.

Styrkelse af handelsstanden

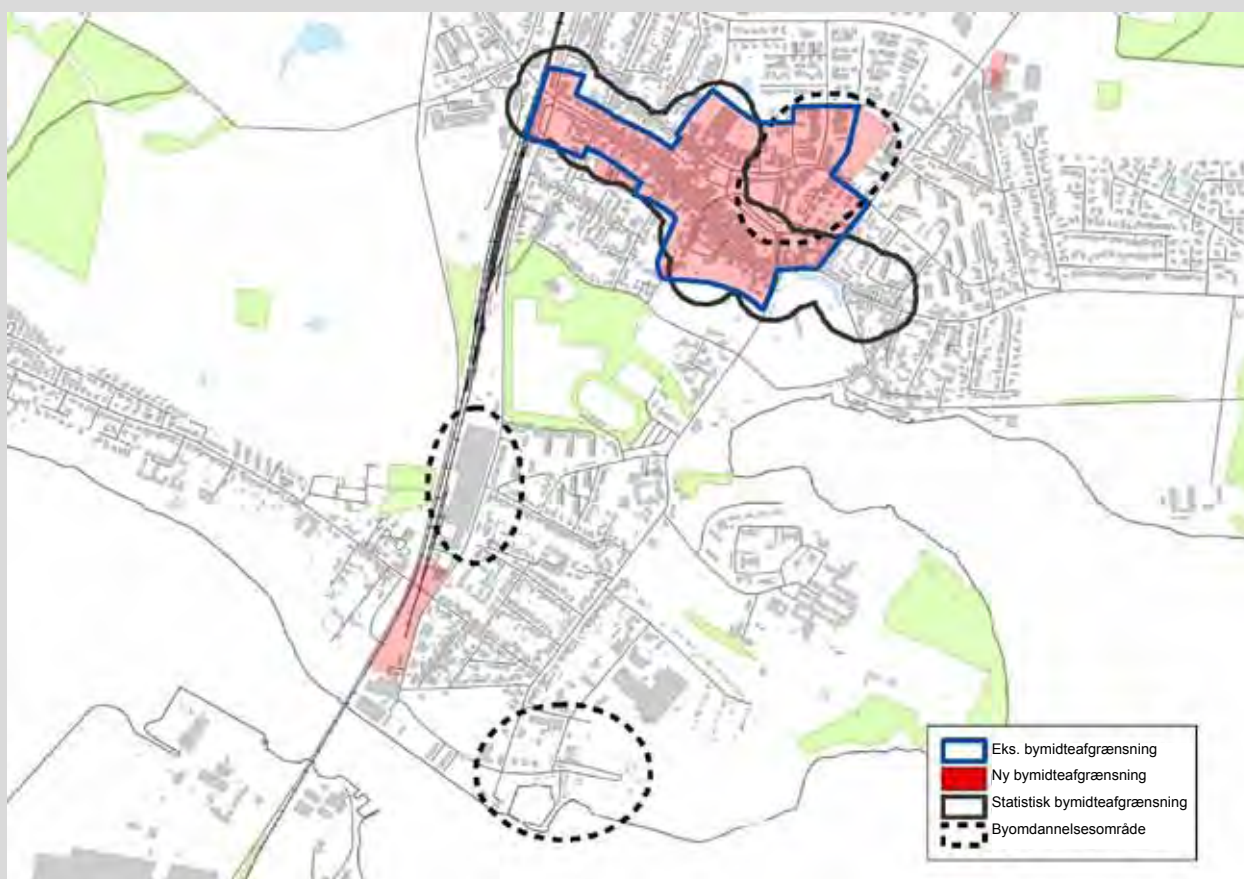
Den enkelte handelsstandsforening er gennem resultatet af kundeinterviews og telefoninterviews blevet opmærksom på, at ting som fælles åbningstider, større events mv. spiller ind på kundernes oplevelse af byen. Derudover har denne involvering også bidraget til, at handelsstandsforeningerne er begyndt at samarbejde omkring

gensidig orientering og inspiration samt udvikling og koordinering af nye tiltag. Hvor de tre handelsstandsforeninger fra de tre store byer tidligere har betragtet sig som konkurrenter, ser de i dag mere sig selv som samarbejdspartnere med hver deres forcer og særkender.

Kommuneplanen sætter fokus på styrket samarbejde

Detailhandelsanalysen har haft betydning for kommuneplanens centerstruktur, så det primært er i de tre store byer, at der gives mulighed for byvækst, nye funktioner, service og butikker mv. Der er kun i begrænset omfang mulighed for nye butikker uden for de tre bymidter.

Der er som noget nyt fastsat mål for detailhandelsplanlægningen, der fokuserer på de væsentlige faktorer for byens værdi som handels- og oplevelsescenter, fx tværgående samarbejde,

koncentrationen af butikker og øvrige bylivsfunktioner. Kommunalbestyrelsen har sat som mål at samarbejde med erhvervsliv, handelsstandsforeninger og kulturinstitutioner om udvikling af kvaliteten af byens fysiske, kulturelle og sociale rammer, service og tilbud. Det er også et mål at igangsætte nye initiativer inden for handel, kultur og events.

Projektet har vist, at tæthed og kombination af butikker og andre bylivsfunktioner har en direkte betydning for brugen og oplevelse af byen. Resultaterne taler for, at kommunen skal arbejde meget mere aktivt for at samle handel og bylivsfunktioner, og iværksætte nye i samlokation med eksisterende. For at kunne tiltrække et større varehus har kommunalbestyrelsen dog ønsket at udvide bymidteafgrænsningen på et mindre område ud over den eksisterende (vist med rød).

GULDBORGSUND KOMMUNE
LOLLAND KOMMUNE
SØNDERBORG KOMMUNE

Erhverv ud til motorvejen?

WWW.PLANo9.DK/MOTORVEJE

Om udvikling af metoder til planlægning og udvikling af motorvejsnære erhvervsområder. Rette virksomhed på rette sted, dialogværktøj og formgivning med særlige hensyn til landskabet.

De **RUMLIGE PRINCIPPER** havde en fordel.
De var nemme at forstå og formidle.

NYE OG KOMMENDE MOTORVEJE

Lolland, Guldborgsund og Sønderborg Kommuner havde behov for en revideret erhvervsplanlægning som følge af en relativt nyanlagt/kommende motorvej, og som følge af, at de tre kommuner, inden kommunesammenlægningen, bestod af mange små kommuner. Eksempelprojektet har været forankret i kommunernes planafdeling. Samarbejdet med kommunens erhvervs- og udviklingsafdelinger har varieret kommunerne imellem.

METODE

Erhvervsanalyser

Kommunerne har gennemført erhvervsanalyser med spørgeskemaer, statusanalyse, flowanalyse, SWOT, monitoranalyse og scenariemetode.

Udvikling af model til virksomhedslokalisering og dialogværktøj

BESKRIVELSE	POTENTIALE FOR UDVIKLING	INDPASNING OG ÆSTETIK	GODSTRANSPORTENS VEJAFHÆNGIGHED	MILJØKLASSIFICERING	TILGÆNGELIGHED
A-OMRÅDE - BLANDET BYOMRÅDE: HANDEL, KONTOR OG SERVICE.	MELLEM	BYOMRÅDE	LAV	1-3	CYKEL/GANG: HØJKLASSET KOLLEKTIV TRANSPORT: HØJ KLASSE BIL: RIMELIG ELLER RINGE
B-OMRÅDE - ERHVERVSOMRÅDE I BYEN	BEGRÆNSET	BYOMRÅDE	MELLEM	1-3	CYKEL/GANG: HØJKLASSET KOLLEKTIV TRANSPORT: GOD BIL: RIMELIG
C-OMRÅDE - ERHVERVSOMRÅDE PÅ KANTEN AF BYEN SAMT AFLASTNINGS-CENTER OG SÆRLIGT AREALKRÆVENDE VAREGRUPPER	HØJ	BYENS OVERGANG MOD DET ÅBNE LAND	HØJ	3-6	CYKEL/GANG: RIMELIG KOLLEKTIV TRANSPORT: RIMELIG BIL: GOD ELLER HØJKLASSET
D-OMRÅDE - MOTORVEJSNÆRE ERHVERVSOMRÅDER UDEN FOR BYEN	HØJ	INDPASSER I LANDSKABET UD FRA EN NUTIDIG FORTOLKNING.	HØJ	5-7	CYKEL/GANG: RINGE KOLLEKTIV TRANSPORT: RINGE BIL: HØJKLASSET
E-OMRÅDE - LOKALT ERHVERVSOMRÅDE	BEGRÆNSET	INDPASSER I LANDSKABET UD FRA EN NUTIDIG FORTOLKNING	LAV	2-4	CYKEL/GANG: RINGE KOLLEKTIV TRANSPORT: RINGE BIL: GOD

Erhvervsanalyserne blev fulgt op af en desk research omkring metoder til lokalisering af motorvejsnære erhvervsarealer. Desk research førte videre til udvikling og afprøvning af en lokaliseringsmodel til kommuneplanlægningen samt udvikling af et screenings- og dialogværktøj til håndtering af den løbende virksomhedsservice.

Strækingsanalyse og formgivning

Som afslutning af projektet blev der gennemført en strækingsanalyse, og udarbejdet planskitser for tre motorvejsnære erhvervsområder, et i hver kommune.

Opponentseminarer

Der har løbende været afholdt seminarer med interessenter i opponentrolle (Vejdirektoratet, DI, DN, By- og landskabsstyrelsen, Aalborg Universitet, Århus Universitet mfl.), hvilket har givet input til at justere resultaterne undervejs.

ERFARINGER

Synlighed er ikke alt

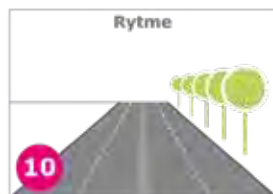
Vi igangsatte en statusanalyse af en række specifikke erhvervsområder, en flowanalyse af solgte arealer og en spørgeskemaanalyse, for at afdække et indblik i de eksisterende virksomheders behov og præferencer for nye placeringer, og dermed også nye erhvervsområder. Spørgeskemaundersøgelsen viste bl.a., at sammensætningen af det lokale arbejdsmarked, nærhed til leverandører, offentlige transportmuligheder og lignende har langt større betydning, end synlighed fra motorvejen. Det er også blevet bekræftet ved vores opponentseminarer, at hensynet til en effektiv transport og logistikkæde ofte har større betydning end egentlig synlighed.

Anledning til oprydning

Udover at etablere en erhvervsstruktur, hvor transportprofilen på virksomheder er en væsentlig pa-

Effektiv erhvervsstruktur med ABCDE-metode

Som en del af ABCDE-metoden kategoriseres kommunens erhvervsarealer i fem grupper. Det er med til at sikre at rette virksomhed placeres på rette sted, både hvad angår miljø-klasser og hvad angår virksomhedernes afhængighed af adgang til det overordnede vejnet.

De rumlige principper kan fungere som en checkliste samt et godt dialogværktøj til i samarbejde med interessenterne at udpege vigtige eksisterende landskabselementer såvel som nye rumlige principper for erhvervsområdet.

rameter for erhvervslokalisering, så har metoden været medvirkende til en "oprydning" i kommunernes erhvervsplanlægning. Der er således, som del af kommuneplanrevisionen, taget mange mindre erhvervsarealer ud i mindre bysamfund, som har ligget som levn fra de gamle kommuneplaner. Samtidig har kategoriseringen af erhvervsområder enkelte steder synliggjort, at der var et "underskud" af visse kategorier erhvervsområder.

En holdbar formgivning

kræver inddragelse af flere parter

Strækingsanalysen af de aktuelle motorveje/hovedveje gav svar på hvor på strækningen det ville være mest hensigtsmæssigt at lokalisere erhvervsområdet, men også efter hvilke principper området bør planlægges efter. Derigennem har vi sikret, at de overordnede landskabsmæssige hensyn indgår i planlægningen af de nye motorvejsnære erhvervsområder fra start.

Vi har i eksempelprojektet også udarbejdet et redskab til identificering af generelle rumlige principper i motorvejslandskabet. På vores opponenterseminar om de rumlige principper var der uenighed om, hvordan de kan bruges. Hvor planekspertene typisk synes, at der var tale om en alt for ensidig analyse og for simple resultater, så påpegede repræsentanterne fra DI og den kommunale erhvervsservice, at de rumlige principper havde en fordel. De var nemme at forstå og formidle.

Forankring hos politikere og erhvervskonsulenten

Først og fremmest har det vist sig at være en stor fordel med en lille handlekraftig tværgående projektgruppe. Det kan være med en til to planlæggere og en af kommunens erhvervskonsulenter. Denne tværgående forbindelse har ikke været lige stærk i alle de tre kommuner, selvom den er helt afgørende for en implementering af erhvervsstrukturen i praksis.

Forankringen hos det politiske niveau har været helt afhængig af den politiske stemning for ændring af den eksisterende erhvervsstruktur. Det er afgørende at skabe klarhed omkring den politiske vilje til ændringen af erhvervsstrukturen, før ABCDE-metoden tages i anvendelse. Denne afklaring havde Guldborgsund Kommune fx opnået i forbindelse med drøftelserne af bymønstret i planstrategiprocessen.

Tid og mennesker

I vores søgen efter eksempler på god planlægning af erhvervsområder ved motorvejen, har ledt uden held efter eksempler på, at planlægningen i sig selv kan sikre et godt resultat. Succeshistorierne er i stedet skabt af folk, der vil og kan og tør, både politikere, embedsfolk, erhvervsfolk, arkitekter og andre. Og ikke mindst, at succeserne er skabt gennem en længerevarende dialog, hvor god tid har været langt den vigtigste ressource!

ABCDE metoden blev som en udløber af Plan09-projektet indarbejdet i Guldborgsunds Kommuneplan. ABCDE kategoriseringen danner grundlag for lokalplanlægningen og den erhvervsservice der ydes til virksomheder som ønsker at lokalisere sig i området.

ALBERTSLUND KOMMUNE
FREDERIKSHAVN KOMMUNE
SØNDERBORG KOMMUNE

Kommuneplan og klima

WWW.PLANog.DK/KLIMA

**Metoder til at integrere klimahensyn
til kommuneplanen.**

Eksempelprojektet er gennemført af tre kommuner: Albertslund, Frederikshavn og Sønderborg Kommune. Målet har været at styrke og integrere kommuneplanen som redskab i energi- og klimainsatsen. Projektet har fokuseret på en forebyggende indsats overfor klimaforandringer.

METODE

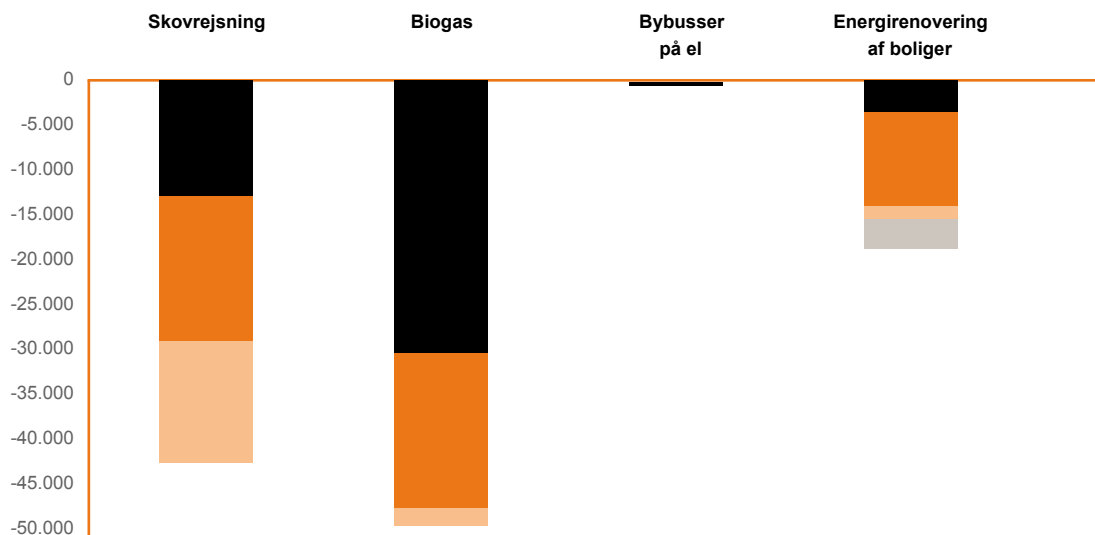
Klimavirkemidler

Projektgruppen har udarbejdet et virkemiddelkatalog med virkemidler indenfor kommuneplanlægningen til reduktion af kommunernes klimapåvirkning. Arbejdet med at udarbejde kataloget har inkluderet interne workshops, studietur og desk research.

Klimatjek

Virkemiddelkataloget er anvendt som en tjekliste ved et efterfølgende gennemført klimatjek af de tre kommuners kommuneplaner. Dels med hen-

CO₂-REDUKTION PR ÅR

Skovrejsning

■ 100% løvskov ■ yderligere ved 50% nåle- og 50% løvskov ■ yderligere ved 80% nåle- og 20% løvskov

Biogas

■ Biogasproduktion ■ Kraftvarmeproduktion på biogas ■ Bustransport på biogas

Bybusser på el

■ Elbuser på "VE-el"

Energirenovering af boliger

■ Etageboliger ■ Parcelhuse ■ Rækkehuse ■ Stuehuse

blik på ændringer i den nærværende revision, dels med henblik på fremtidig planlægning i form af planstrategi, klimaplan, tema-kommuneplantillæg.

Beregninger af CO₂-reduktionspotentiale

For udvalgte virkemidler i de tre kommuneplaner er der foretaget overslagsberegninger for CO₂-reduktions-potentiale med afsæt i KLs CO₂-beregninger på baggrund af kommunale basisoplysninger.

ERFARINGER

Kommuneplanen som løftestang for CO₂ reduktion

Det er væsentligt i dette projekt at betragte kommuneplanen som både et langsigtet og billigt CO₂-reducerende instrument. Kommuneplanen er et vigtigt redskab, bl.a. fordi kommuneplanen er et afvejningsinstrument, der ser på tværs af lokalinteresser og sektorhensyn. Kommuneplanen er endvidere unik, idet den giver mulighed for at

håndtere en række relevante klimaemner, eks. lokalisering af arbejdspladser, byernes tæthed, lokaliseringen af grønne områder, skovrejsning osv., som ikke kan håndteres af andre styringsredskaber i kommunen.

Men der er også begrænsninger ved at anvende kommuneplanen som primært redskab for CO₂-reduktioner:

- Erhvervslivets besparelser ligger uden for kommuneplanens område
- Tilsvarende gælder for energirenovering, hvor kommuneplanens beføjelser er meget begrænsede

Projektet viser, at man som kommune kan gøre meget med Planloven, men også, at der er nogle begrænsninger, særligt i relation til de EU-harmoniserede forhold.

Beregning af udvalgte virkemidlers potentiale for CO₂ besparelser – et vigtigt redskab til prioritering. På figuren ses hvordan "Bybuskørsel på el" ikke kommer i nærheden af potentialet ved biogasproduktion og skovrejsning.

KLIMATJEK	Virkemidlet er med i planen	Mulighed for yderligere brug af virkemidlet	Ikke relevant for kommunen	Bemærkninger
Reduktion af energibehovet i bygninger				
Krav om passiv- og lavenergibyggeri i kommunalt nybyggeri				
Krav om passiv- og lavenergibyggeri i privat byggeri				
Anvendelse af træ som byggemateriale				
Anvendelse af energigivende byggematerialer				
Anvendelse af solfangere				
Anvendelse af solceller				
Klassificering af erhvervsvirksomheder så symbiose opnås				

Klimatjekket giver en pejling om muligheden for at gøre næste kommuneplan endnu mere klimavenlig. Det er vigtigt, at klimatjekket ikke gennemføres i enerum bag skrivebordet, men med deltagelse af flere af bidragsyderne til kommuneplanen.

Den overordnede vurdering af kommuneplanen som virkemiddel er, at:

- klimahensynet varetages rigtigt gennem kommuneplanen – men kommuneplanen kan ikke stå alene,
- der er hensyn, som kun kommuneplanen tager sig af, herunder bymønstre, fortætning, type byggeri mm,
- kommuneplanen kan anvendes til at forhindre en ikke-klimavenlig udvikling – men ikke sikre en sådan.

Forankring af klima-kommuneplanen på tværs
'Klima-kommuneplanlægning' er fagligt bredere end gængs kommuneplanlægning, og det er derfor vigtigere end tidligere at involvere alle. Ejer- skabet til klimaindsatsen skal sikres, og derfor bør kommunens forskellige afdelinger/sektorer selv – eller i samarbejde med planafdelingen – formulere redegørelse og retningslinjer.

Erfaringen fra de to workshops i hver kommune har været, at kommuneplanen ofte er helt nyt landskab for mange øvrige kollegaer. De har på flere områder udtrykt undren over planlæggernes indforståede begreber eller undren over diverse krav om høringer og statslige interesser. Gennem forløbet er der heldigvis også opstået nye erkendelser om mulighederne i kommuneplanen. Erfaringen vidner om, at det er en stor pædagogisk udfordring at udbrede kendskabet til kommuneplanen.

Klimatjek skærper kommuneplanen

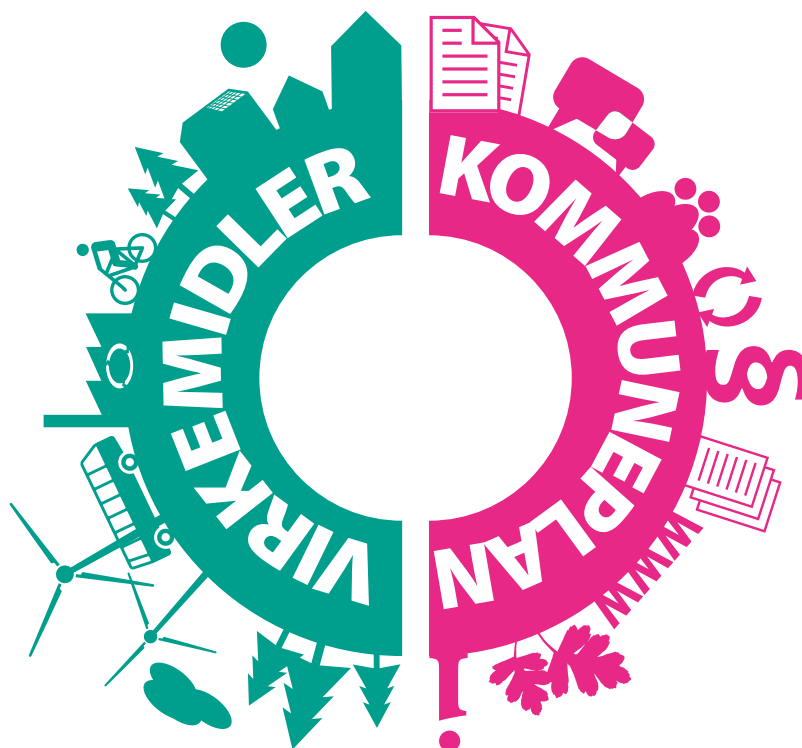
Klimatjek kan igangsætte og være en del af processen mod bedre integrering af klima i kommuneplanen. Den systematiske gennemgang af kommuneplanen ud fra listen med virkemidler har på enkelte områder givet anledning til præciseringer i form af bedre sammenhæng mellem målsætninger og retningslinjer. Klimatjek skal foretages af

en bredt sammensat gruppe, da specialistviden er nødvendig. Klimatjekket giver ikke en prioritering af indsatsen. Det er vigtigt, at kommunen samtidig med klimatjekket finder ud af, hvad der først skal fokuseres på for at sikre retning og adækvate handlinger.

Beregninger skal foretages selektivt

Overslagsberegningerne gav et godt grundlag for at diskutere potentialer ved forskellige virkemidler, og beregningerne vil også kunne indgå i kommende miljøvurderinger af såvel kommuneplan som lokalplaner. Det er dog tungt at lave overslagsberegninger, og de skal derfor foretages selektivt. Udvælgelsen af hvornår, kan ske i de tilfælde, hvor der skal træffes større politiske beslutninger som har langsigtede konsekvenser, hvor der er politisk uenighed, og hvor der skal træffes principielle valg om fx fremtidig infrastruktur.

Virkemiddelkatalogen indeholder 37 virkemidler, beskrevet med bl.a. en kort redegørelse, konkrete tal-eksempler, billedeksempler og en vurdering af CO₂ reduktionspotentialet. Drøftelsen af de konkrete virkemidler i workshops gav især ikke-planlæggerne et klarere billede af, hvad kommuneplanen kan og ikke kan.

Udvikling af digitale kommuneplaner

WWW.PLAN09.DK/DIGITALKP

Ti kommuner udviklede deres bud på næste generation af digitale kommuneplaner. Erfaringerne handler blandt andet om teknik, indhold, kort og digital produktion.

10 kommuner udviklede deres bud på næste generation af digitale kommuneplaner. Arbejdet foregik dels hjemme i egen kommune og dels samlet på netværksmøder. De 10 kommuner fokuserede på forskellige arbejdsopgaver i udviklingen af deres digitale kommuneplan, afhængig af egne udfordringer og motivation. Ni ud af 10 kommuner kom i mål med en driftssikker digital kommuneplan.

METODE

- Kravspecifikation
- Valg af brugergrupper ved hjælp af personaeskabeloner
- Design af website
- Datamodeller
- Brugerundersøgelse
- Diverse metoder til projektorganisering

BILLEDE	FAKTA + KARAKTERISTIKA	ANVENDELSE
CITAT SPØRGSMÅL		

ERFARINGER

Valg af software

Der er i hovedtræk to veje at vælge imellem: Man kan købe standardsoftware som konsulenthuse udbyder, og man kan få udviklet kommunens cms-system til at omfatte webgis og dermed en digital kommuneplan. Netværket har erfaringer med begge valg, og en vigtig pointe er, at valg af software også betyder valg af projektorganisation og ledelsesfokus på opgaven.

Design af website

En digital kommuneplan er et website mere end en kommuneplan! I hvert fald ifølge besvarelserne i brugerundersøgelsen. Derfor er det afgørende at bruge tid og ressourcer på design af hjemmesiden. Det vidste netværket godt, men "sikker drift" og kommuneplan-indholdet i de større, nye kommuner gav rigeligt af arbejde i sig selv. Derfor blev der ikke overskud i netværket til at "lege" med at

udnytte det digitale medies spilleregler og forcer optimalt. Og det ses også i resultaterne – de digitale kommuneplaner. Dyk ned i detaljer i brugerundersøgelserne og fagmandens anmeldelser på hjemmesiden.

Produktion

Netværkets gjorde sig tre overordnede produktionserfaringer:

1. Organiseringen af arbejdet er vigtig, netop fordi en digitalisering af planer rummer mulighed for at sprede produktionen organisatorisk og geografisk på flere afdelinger.
2. GIS-databaser og kort har de fleste kommuner oplevet som vanskelige arbejdsopgaver. Kortproduktion tager længere tid end forventet, og de forskellige fagtraditioner mellem planlæggere og GIS-folk kan vanskeliggøre kommunikation og forventningsafstemning. Netværket er derudover stødt ind i endnu en udfordring

Research om hjemmesidens brugere præsenteres godt i form af personas. Personas er fiktive arketyper, der illustrerer typiske brugssituationer. At beskrive brugerne med personlige træk gør dem levende, og de fungerer som repræsentanter for målgrupperne.

med produktion af kort til den digitale kommuneplan: indberetningen af kommuneplanen til Plansystem.dk, som stiller nye krav om en tværgående datastruktur.

3. Kommunikation og sprog skal dyrkes af de traditionelle planmiljøer i kommunerne. Inddrag kommunikationskompetencer både i tilrettelæggelsen af produktionen ved fx at sende planlæggere på "skriv-til-nettet"-kurser, i projektledelsen, men prioriter også tid til sproglig kvalitetssikring inden planen går online.

Politisk behandling

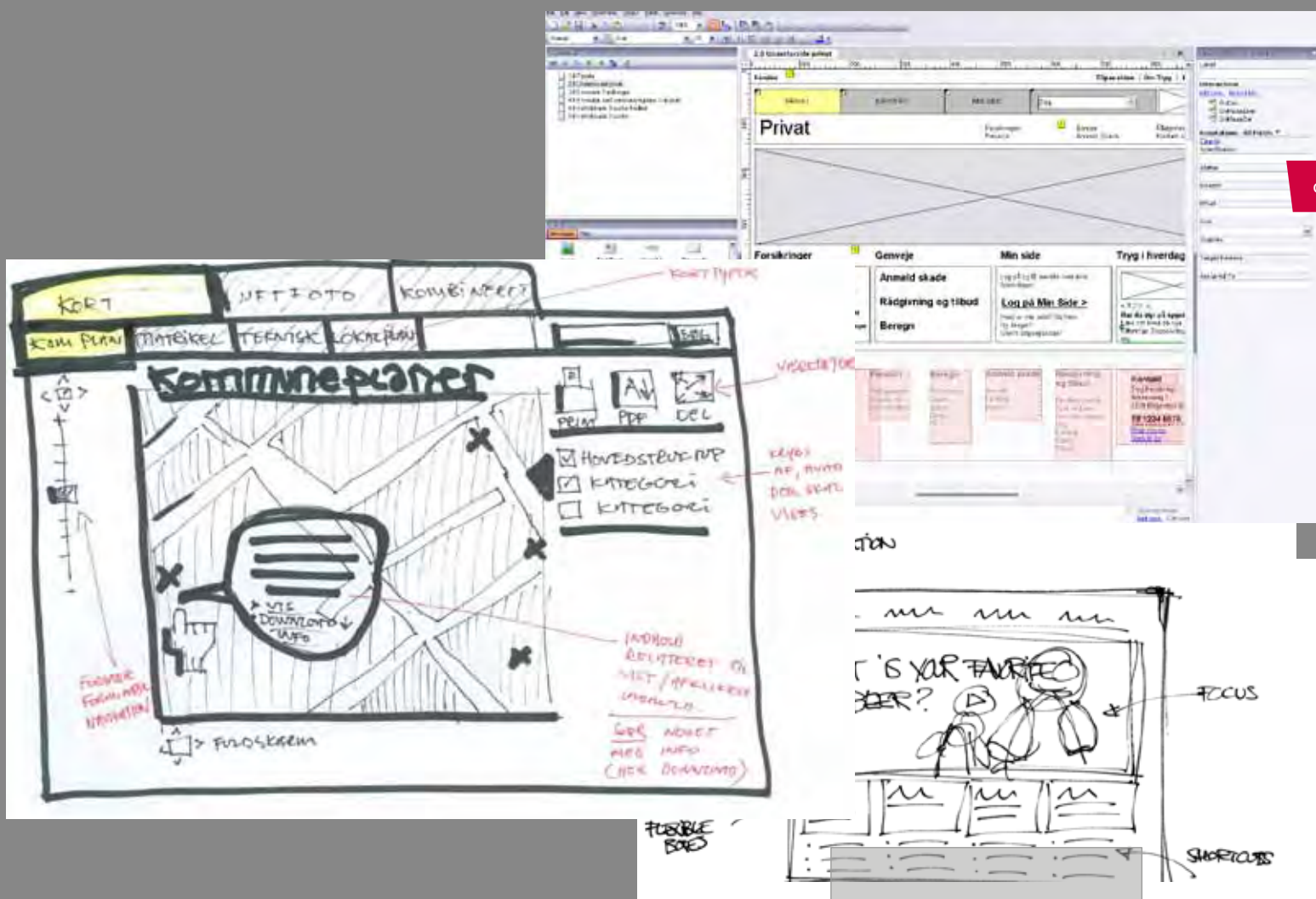
Det er en vigtig opgave for projektgruppen bag den digitale kommuneplan at introducere politikere og øvrige embedsmænd til det nye kommuneplanformat. Det handler om at skabe ejerskab til den digitale plan. Netværket har forskellige erfaringer, fx i form af et tidligt intromøde i forbindelse med, at sidestruktur og layout blev etable-

Mange digitale kommuneplaner ligner i design, form og indhold en trykt kommuneplan. Flere af eksempelprojektets kommuner forsøger sig dog med en portalindgang, som fx Haderslev. Her bliver mediets muligheder bedre udnyttet, og brugernes forventninger til et website bliver i højere grad indfriet.

ret. En anden kommune præsenterede planen samtidig med indledende budgetforhandlinger, og politikerne kunne over en bred front se det fikse i at anvende en digital plan.

KONTAKT

Hver af de 10 kommuner har gjort sig forskellige erfaringer undervejs i processen. De 10 kommuners kontaktpersoner findes her: <http://digitalkp.plan09.dk/dk/forside/kontakt/>

Når man designer hjemmesider er det oplagt at udarbejde prototyper først i forløbet. En prototype er en skabelon for, hvor hvad placeres på siden. Udarbejd en for hver type af side web-sitet har, fx forsiden, en menu-forside, en artikel-side osv. Prototypen fastlægger:

- Struktur; rækkefølge og delvis placering af navigationselementer
- Information om og placering af indhold
- Flow- og proces; indholdets indbyrdes forhold og rækkefølge

Prøv forskellige muligheder og test undervejs, om prototyperne imødekommer de forskellige personas behov.

A large, solid blue geometric shape, resembling a parallelogram or a trapezoid, occupies the right half of the page. It is oriented diagonally, with its top-left corner pointing towards the top-left of the page and its bottom-right corner pointing towards the bottom-right. The shape is a uniform medium blue color.

PLANog

2006:2009

AKTIVITETER

PUBLIKATIONER

Plan09

Sideløbende med de 27 eksempelprojekter har sekretariatet gennemført en lang række aktiviteter.

Her kan du danne dig et overblik. Langt mere findes på hjemmesiden, særligt under www.plan09.dk/inspiration.

21 PUBLIKATIONER

Plan09 har fra begyndelse til slut udgivet publikationer. Det var været til forskellige målgrupper, med forskelligt formål og forsøgt udgivet for at ramme plet i forhold til den kommunale planlægningsdagsorden. Nogle er downloadet ofte, andre er mere specialiserede, og de fleste vil have god holdbarhed, også i forhold til Kommuneplan13.

FIRE LANDSDÆKKENDE SEMINARER

- Opstartsseminar i Odense, den 5. sept. 2006
- Idéudviklingsseminar i forbindelse med 2. udbudsrunde i Vejle, den 22. maj 2007
- Kom godt i gang med Kommuneplan09 på Islands Brygge, den 22. januar 2008
- Planmesse09 i Valby den 5. maj 2009

FIRE NETVÆRK

Plan09 igangsatte fire fysiske netværk:

- Plan- & budgetnetværket (tre møder)

- Seminarække om byernes planlægning (to møder)
- Netværk om det åbne land (to møder)
- Byomdannelsesnetværket (tre møder)

Og to virtuelle:

- KompetenceNetværket (hvor kommuner meldte egne kompetencer ind, som de står til rådighed med overfor andre kommuner)
- Det elektroniske netværk – 97 kommuner har accepteret at besvare mindre spørgeskemaundersøgelser og vidensdele mails fra Plan09 i kommunen.

HJEMMESIDEN WWW.PLAN09.DK

Plan09s hjemmeside har været omdrejningspunktet for vidensdeling og netværk. Den indeholder mere end 150 pdf'er om erfaringer og resultater fra 27 kommunale eksempelprojekter og 140 pdf'er med inspiration og metoder.

Samtlige publikationer kan downloades, og bliver det flittigt. Hjemmesiden findes i 2010 på adressen: www.byplanlab.dk/plan09.

100 FOREDRAG

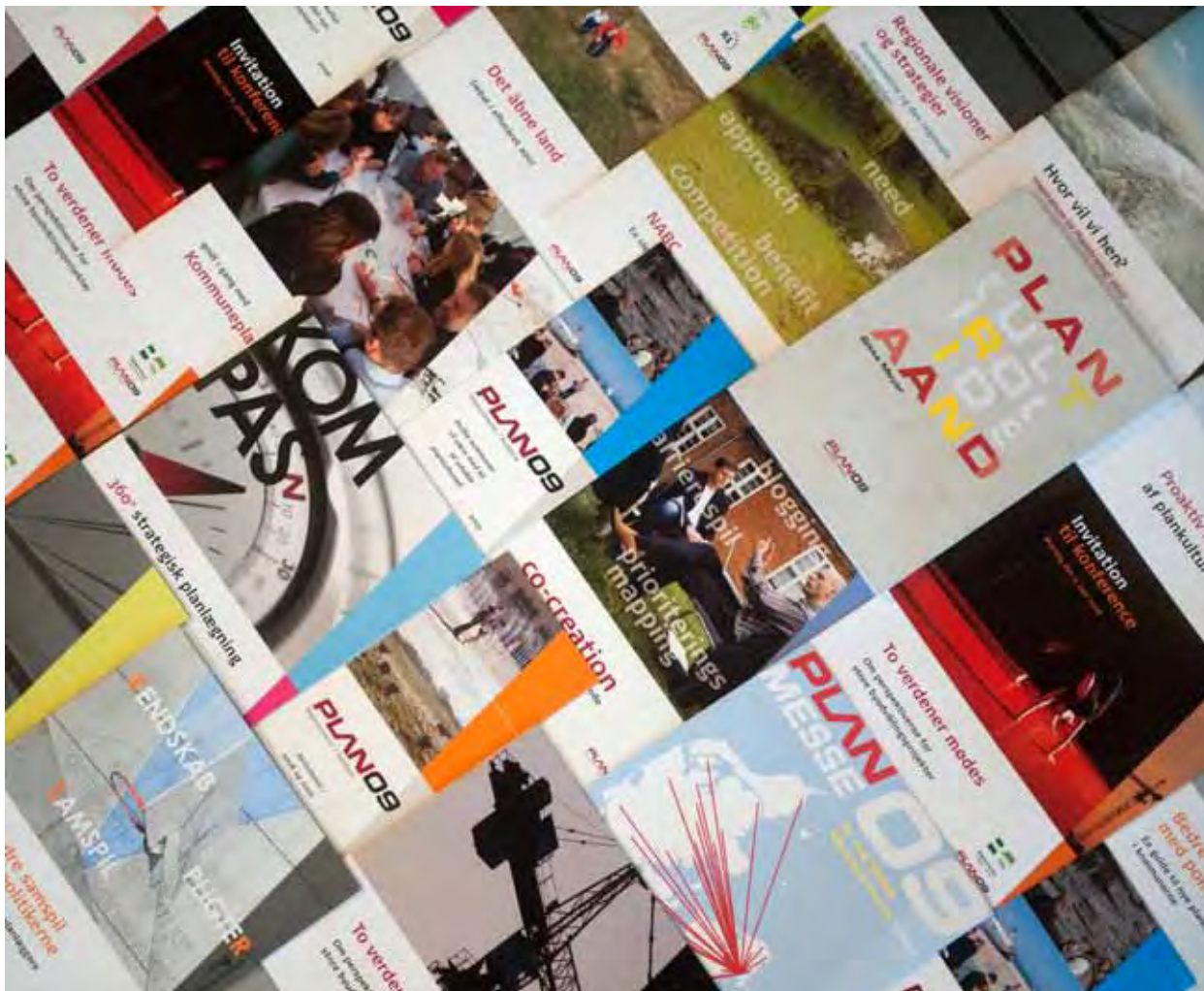
Foredrag på seminarer og konferencer – Realda-
nia Byudviklingsforum, Planlovsdage, Åben Land
Konferencen, og for kommunale planafdelinger
og politiske udvalg.

ARTIKLER I FAGBLADE

15 artikler i Byplannyt samt artikler i Danske Kom-
muner, Teknik & Miljø, Byplan, ArkFokus mv.

PLANKULTUR

Plan09-sekretariatet igangsatte en række aktivi-
teter om udvikling af plankulturen; to publikatio-
ner, to mindre kommunale projekter, workshops
og introduktion af nye metoder. Læs mere på
hjemmesidens tema om plankultur.

TEMAPUBLIKATIONER

Boligpolitik og kommuneplanlægning
 Bæredygtig byomdannelse
 Det åbne land
 Klimaforandringer i byerne
 Lokaliseringspolitik
 Rammer for lokalplanlægning
 - gode råd til fornyelse
 Regionale visioner og strategier
 Skovrejsning i kommuneplanlægningen
 To verdener mødes
 Værdistigninger i byudviklingsprojekter

METODEPUBLIKATIONER

Co-Creation
 KOMPAS
 NABC-metoden - systematisk ideudvikling

ØVRIGE PUBLIKATIONER

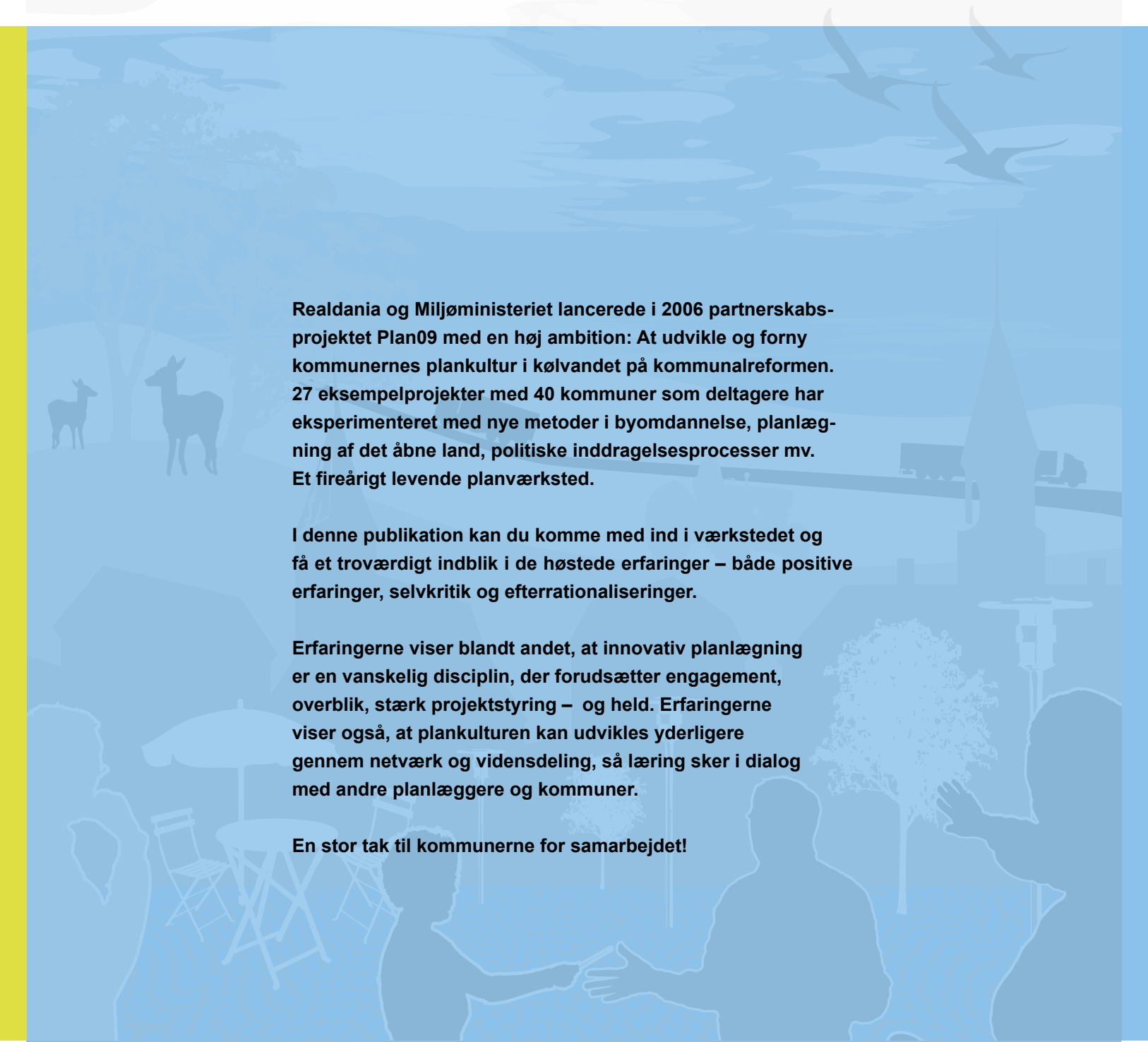
Bedre samspil med politikerne
 Evaluering af planstrategier
 Godt i gang med Kommuneplan 2009
 Hvor skal vi hen?
 - inspiration til planstrategien 2007
 Inspiration til politikere om planlægning
 Plankultur og tidsånd - debatbog om plandebat
 er samfundsdebat
 Proaktiv ledelse af plankultur
 Udvikling af plankultur - 27 kommunale eksempler

HER FÅS PUBLIKATIONERNE

Plan09s publikationer kan ses og downloades fra:

WWW.PLAN09.DK/PUBLIKATION

Realdania og Miljøministeriet lancerede i 2006 partnerskabsprojektet Plan09 med en høj ambition: At udvikle og forny kommunernes plankultur i kølvandet på kommunalreformen. 27 eksempelprojekter med 40 kommuner som deltagere har eksperimenteret med nye metoder i byomdannelse, planlægning af det åbne land, politiske inddragelsesprocesser mv. Et fireårigt levende planværksted.

I denne publikation kan du komme med ind i værkstedet og få et troværdigt indblik i de høstede erfaringer – både positive erfaringer, selvkritik og eftertænkninger.

Erfaringerne viser blandt andet, at innovativ planlægning er en vanskelig disciplin, der forudsætter engagement, overblik, stærk projektstyring – og held. Erfaringerne viser også, at plankulturen kan udvikles yderligere gennem netværk og vidensdeling, så læring sker i dialog med andre planlæggere og kommuner.

En stor tak til kommunerne for samarbejdet!

PLAN09

Sekretariatet
Haraldsgade 53
2100 København Ø
T +45 72 54 47 40
plan09@blst.dk
www.plan09.dk